

OLTART

Revistă de cultură

Nr. 2 (39) • Mai 2022

Slatina

OLTART

Redacția OLTART
Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44, Slatina, județul Olt
cod poștal 230076, tel: 0723 638 840
e-mail: voinescu.sandu@yahoo.com

Redactor-șef: C. VOINESCU
Redactor-șef adj.: Victor TIȚA
Secretar de redacție: Oana GLASU
Colegiul de redacție: Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU,
Felicia FILIP, Dorin POPESCU, Cornel NICULAE, Maria IONICĂ
Tehnoredactare: Florina GAVRILĂ
Corectura: Dumitru ȚICLEANU

Revistă editată de Biblioteca Județeană *Ion Minulescu*
cu sprijinul Consiliului Județean Olt

Tiparul realizat la imprimaria Editurii Hoffman

www.LibrariaHoffman.ro
Tel. 0740 984 910
ISSN 2285-598X
ISSN-L 2285 598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.
Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii
ale culturii. © OltArt, 2022

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi
copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând
fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al
autorilor.

Coperta I: Grigore Ciungulescu, ceramică de Oboga

Cuprins

5	Editorial	Dorin POPESCU	<i>Anahoreții lecturii</i>
7	Ancheta literară	Participă: Cornel UNGUREANU, Adrian Alui GHEORGHE, Liviu Ioan STOICIU, Paul ARTETZU	<i>Unde mergem?</i>
14	Contrapunct	A.T. BRANCA	<i>Poezia – încotro?</i>
18	Poeți din Olt	Paul ARETZU	
20		Aurelian Titu DUMITRESCU	
22		Virgil DUMITRESCU	
25		Petruț PÂRVESCU	
29	Calendar		<i>Aprilie</i>
30	Eseu	Cornel NICULAE	<i>Rușinea va salva lumea</i>
37	Universală	C. VOINESCU	<i>Un roman al iubirii interzise – MARKELA de Thanas MEDI</i>
40	Proză	Corina DAȘOVEANU	<i>Apele</i>
42		Luminița IGNEA	<i>Măciuca</i>
45		Alexia ȚICLEANU	<i>Trandafirul stacojiu</i>
48		Constantin GEANTĂ	<i>Ulsther, orașul tăcerii</i>
50	Opera omnia	Maria IONICĂ	<i>Viorel Dianu – De la Suplinitorul (1986) la Seniorul (2019), doar „Cu credință și dragoste” (2021)</i>
57	Calendar		<i>Mai</i>
58	Poezie	Gela ENEA	
61		Valeria MANTA TĂICUȚU	
63		Dumitru BĂLUȚĂ	
64		Vasile Dan MARCHIȘ	
66	Vitralii	Adrian George ITOAFĂ	<i>Pe frontul condamnat la treceri</i>
68	Raftul cu cărți	Vianu MUREȘAN	<i>Cornel Niculae – Jaf în paradis – un eseu al lucidității</i>
70		Ioan POPOIU	<i>Liana Nicolae – Proba labirintului – Cenușă-n labirint</i>
75		Mihaela RĂDULESCU	<i>Dragoste și literatură Resurecția fantasticului</i>
78		Mihail SOARE	<i>Eu știu ce Assouline nu știe</i>
83		Daniela TOMA	<i>Viziunile unui poet electric</i>
85		Valy Lorela BUȚA	<i>„Viața e lungul drum pe care îl facem/ ca să ajungem de unde am pornit”</i>

87		Victor MARTIN	<i>Războiul cu frunze</i>
89	Cartea zilelor noastre	Adrian SIMEANU	<i>Așteptare liceană</i> <i>Omagiul unui cărturar</i>
90	In memoriam	Ioan St. LAZĂR	<i>O carte ca un testament:</i> Nichi Ursei – <i>Pagini din istoria epigramei vâlcene (2017)</i>
95	Calendar		<i>Iunie</i>
96	Traduceri	Oana GLASU	<i>Fiecele generalului de Mimoza Hysa</i>
100	Etnografica	Claudia BALAȘ	<i>Rituri și credințe la sărbătoarea mucenicilor</i>
103	Poezie	Codruța VANCEA	
106		Iuliana Corina MIHALACHE	
109		Ștefana DICU	
111		Tatiana ERNUȚEANU	
113	Galeria de artă	Mihai PLĂMĂDEALĂ	Lucian LICIU : <i>Ars Longa Vita Brevis</i>
117		Ioan IOVAN	<i>Sabin BĂLAȘA</i>
119		Loredana IANOVICI	<i>Paul POPESCU</i>
121	Thalia		Nicu Ioan POPA <i>La plecarea unui artist</i>
123	Muzica zilelor noastre	Adrian SIMEANU	<i>Ramiro</i>
123	Cuvinte din bătrâni	C. VOINESCU	<i>Prăvălia cu vorbe</i>

Materialele pentru numărul 40 al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail voinescu.sandu@yahoo.com până la data de 20 iunie 2022, în Word, Times New Roman, 14, corectat, cu diacritice.

Editorial

Anahoreții lecturii

Dorin POPESCU

Pragmatica lecturii s-a schimbat spectaculos și dramatic în ultimele decenii. Se citește mult mai puțin și, mai ales, se citește *altfel* astăzi decât în trecut. Din lectura critică de odinioară a rămas doar morga (câteodată emfaza). Astăzi, **lectura a devenit fapt divers, rutină fără ceremonial inițiativ.**

Se citește indistinct, fără construcție prealabilă și fără antrenament, fără metodă și fără ținte de perspectivă. Se citește oriunde; se citește oricând; se citește oricum – fără metodă și fără antrenament, din obligație școlară/profesională de neocolit sau din pasiune pură.

Lectura nu mai este privită ca un proces continuu care generează platforme solide de înțelegere a lumii și de atribuire de semnificații (nici măcar unul apt să calmeze sau să inflameze aprige flăcări launtrice). Lecturii nu i se mai atribuie o **funcție de performanță** în spațiul public. Noile generații nu văd în lectură un act taumaturgic sau terapeutic pentru bolile spirituale (care se produc altfel cu o frecvență îngrijorătoare și cu un impact devastator), iar pentru cei care au gustat cândva deliciile lecturii, ea pare a fi devenit astăzi o povară greu de purtat, chiar o trădare față de promisiunile ei utopice din tinerețe. Ca efect direct, **crește alarmant, continuu și ireversibil nivelul de**

analfabetism funcțional, în plan individual și colectiv/ social.

Contractul de lectură s-a delegitimat și atrofiat, nu mai organizează consensuri explicite între autori, cititori și spațiul public. Antrenorii de lectură (*largo sensu* antrenorii culturali de care vorbea Noica) sunt pe cale de dispariție, funcțiile lor în spațiul public au rămas paupere. **Lectura nu mai împlânzește, ca odinioară, asperitățile și coliziunile ideatice, nu mai organizează semnificațiile lumii în spațiul public**, nu mai explică eșecurile ei, nu mai stimulează terapii colective prin cultură. Lectura nu mai există în spațiul public decât ca obligație minimală profană, nu mai construiește sacralități și temple, rămânând *în privat* mai degrabă ca **pasiune ezoterică a anahoreților**, a cărei devoalare în spațiul public i-ar expune tuturor oprobiilor posibile.

Anahoreții lecturii au rămas, în principiu, aceiași. Sunt cei care cunosc funcțiile de performanță ale lecturii, aceasta livrând aproape fără efort satisfacții sau/și semnificații. Sunt cei pentru care ieșirea din Gutenberg se produce sacrificial. Sunt cei pentru care cartea și lectura rămân necondiționat și peren semne sacrale.

Ieșirea lor episodică în spațiul public generează anxietăți și coliziuni. Anahoreții și profanii se evită obstinat. Fiecare dintre ei citește/vede în celălalt semnul

inadaptării, al ratării chiar. Pentru restul lumii, anahoreții lecturii par elefanți care se grăbesc spre cărți ca spre moarte; dimpotrivă, *lumea* pentru ei pare a fi elefantul din vitrina cu porțelanuri. Anahoreții lecturii refuză să mai aparțină unei lumi care nu mai are nevoie de cărți. Când coboară spre lume, o fac cu speranța secretă că vor ieși grabnic și necontaminați din ea.

Sacru și profanul nu mai organizează dialoguri și întâlniri ritualice. După marile divorțuri programatice, enunțate ritos și repetat în ultimele veacuri, despărțirea lor pare a se produce cu adevărat în anii noștri de viață rămași. Primul a evadat definitiv din lume, după câteva alarme false ce ne-au deformat vigilențele. Satul global al lui Luhan este astăzi un sat profan. **Cartea s-a refugiat în sacru, iar lectura autentică se consumă în templele acestuia**, unde ceremonialul ritualic a rămas imun la zavera din târg.

Se citește și în profan, se citește și în spațiile acestuia. Se citește și în târg. Însă lectura nu mai este, aici, taumaturgică. Poate nu va fi fost niciodată, iar credințele noastre în taumaturgii și taumaturgiile lecturii însoțeau mimetic sau ipocrit crucea cărții în lume.

Ne-am înșelat. **Cartea în lume generează (astăzi mai mult ca oricând) lecturi eminentemente profane.** Trebuie să fii pregătit/antrenat pentru întâlnirea cu universul ei funcțional, iar **lumea nu mai funcționează ca spațiu de antrenament al spiritului.**

Cartea este un semn al prezenței în lume a lui Dumnezeu, nu un ghid de bune practici sau de orientare dirijată într-o lume cu prea multe intersecții. Cartea ca semn sacral este consumată în lume prin lectură ca act profan, de aici eșecurile

lecturii în spațiul public: **intersecția în *kairos* a cărții (semn sacral) și a lecturii (act profan) nu se mai produce.** Pentru ca întâlnirea să funcționeze din nou în spațiul public, trebuie *desacralizată* cartea sau *deprofanizată* lectura acesteia. Însă niciuna nu se grăbește să iasă din cușca semiotică în care se complac.

Dimpotrivă, în templele locuite de oameni, de anahoreți, cartea și lectura produc încă întâlnirile taumaturgice și ritualice promise. Spre a fi cu adevărat un participant și beneficiar al lecturii, trebuie să devii un anahoret sau să capeți atributele unuia. Trebuie să evadezi din satul profan; trebuie să ieși dincolo de coloanele lui Hercule, de care vorbea și Umberto Eco, și să îți asumi plener riscul rătăcirii tale în labirintul spiritului. Cartea va fi, aici, mai degrabă o călăuză primejdioasă spre frumoase rătăciri (aventuri) spirituale decât un ghid leneș spre un port comod.

Când cartea și lectura încep să iasă din cercul strâmt al lumii profane, ele devin semne ale căutării lui Dumnezeu, nu borne ipocrite ale găsirii Lui *dincoace*.

Dimpotrivă, aici, în lumea profană, cartea și lectura (d)enunță presupusa Lui deconspirare ca agent al deriziunii, al banalului. Al profanului. Într-o lume profană, care nu mai este locuită de Dumnezeu, cartea construiește semne mincinoase ale prezenței Lui în lume sau justifică absența Lui din lume. În primul scenariu rămânem/devenim captivi, iar în celălalt – bolnavi.

Abia când cartea și lectura reușesc să iasă din cercul strâmt al lumii profane, ele devin semne ale căutării lui Dumnezeu, nu borne ipocrite ale găsirii Lui *dincolo*.

Ancheta literară

Unde mergem?

La întrebările revistei OLTART privind direcția de dezvoltare a literaturii române au răspuns: criticul literar timișorean Cornel UNGUREANU, poezii Adrian Alui GHEORGHE și Liviu Ioan STOICIU, poetul și criticul literar Paul ARETZU.

Cum credeți că a evoluat poezia română după 1989? S-a petrecut o „schimbare la față” a acesteia? A avut loc un progres (estetic, tematic) sau un regres?

Cornel UNGUREANU: *E, cum zice Grigurcu, o adevărată schimbare la față.*

Ei, cine să știe? Fiecare județ are poezii săi, revistele sale, în care publică zeci – sute – de poeți. În „Gorjul literar”, volum din 2015, publică 55 de poeți, între ei și Gheorghe Grigurcu, și Mircea Bârsilă, și Nicolae Dragoș, și Andrei Novac, și Zenovie Cârlușea. Dar ceilalți 50, și ei cu poezii scrise după 1989? Iau „Poezia optzecistă” a lui Mircea Bârsilă, volum apărut în 2022, care analizează „la zi” confrății, vreo optzeci, studiați în sute de articole, frumos-frumos. Dacă iau un volum de anul trecut, al unui optzecist de seamă, Călin Vlasie, e, cum zice Grigurcu, o adevărată schimbare la față: „În ultimul său volum de versuri, Călin Vlasie ne oferă o perspectivă a incongruențelor, asimetriilor, dislocărilor lumii, ca o continuă provocare adresată

armoniilor poeticii unificatoare. Un demon al opoziției îi scurmă percepția spre a obține reversul a mai toate cele ce sunt.” Dar dacă luăm ultima carte a lui Adrian Bodnaru «Prea bătrân pentru Apollinaire, prea tânăr pentru Napoli», cu douăzeci de ani în urmă discipol al lui Șerban Foarță? Acum – al lui Călin Vlasie? Sau experimentează el însuși, domnia sa Adrian Bodnaru?

Adrian Alui GHEORGHE: *Nu mă îngrijorează starea poeziei actuale, mă îngrijorează o oarecare (gravă?) incoerență între promoțiile literare, între generații.*

E greu de spus, de apreciat un fenomen care se află în curs. Literatura unei epoci se reglează, se autoreglează după niște reguli proprii, în funcție de o mulțime de factori, care exced aprecierile prea pripite, uneori doar statistice. Asistăm la schimbarea profundă a unor paradigme, inclusiv cea socială, care antrenează modificări de esență în orice domeniu. Citesc poezia tinerilor, tresar la anumite sunete, la anumite voci. Am scris despre unii dintre cei tineri, sunt mulți care au talent, au „proprietatea” cuvintelor, au cultură. Nu mă îngrijorează starea poeziei actuale, mă îngrijorează o oarecare (gravă?) incoerență între promoțiile literare, între generații. Autarhia inter-generaționistă, lipsa de dialog între „vârstele” literare

înseamnă moartea unei istorii literare, blocarea unei literaturi. Scriitorii tineri trebuie să își asume responsabilitatea statutului de scriitor într-o literatură, care nu e numai o profesie, este, mai cu seamă, o misiune.

Liviu Ioan STOICIU: *Mai rău e cu poeții douămiiști și urmașii lor, ruși dintr-odată de poezia română scrisă până să apară ei (convinși că poezia română „autentică” începe cu ei) și care refuză să recunoască valoarea moștenirii literare.*

Poezia scrisă în limba română are continuitate. Era de așteptat să intre în reflux după ce a dat de gustul libertății (cum e intrată în reflux în scumpa noastră țară de gintă latină, Franța, de exemplu, care n-a avut pe cap ghinionul unui totalitarism). Dar nu, s-a scris continuu poezie și după Revoluție la noi (chiar dacă a enervat un critic inclement precum Ion Simuț, care a cerut public să fie odată pus punct poeziei, fiindcă ea trage în jos literatura română; o aberație amendată de realitate, poezia română e la standard înalt, recunoscută ca atare în poezia lumii, chiar dacă n-avem un premiat Nobel). Personal, m-am bazat mereu pe spontaneitate, care e dată de gol cel mai evident la debutanți (ei scriu „cum le vine”, n-au conștiința actului artistic). Ceea ce înseamnă că poezia e în ADN-ul uman, am tot repetat asta, altfel nu se explică, ea trebuie doar activată... Natural, poezia se schimbă de la o generație la alta, în bine sau în rău, depinde de fibra poezilor (nu știu dacă e vorba de progres sau regres în creație). Triumful poeziei optzeciste are acoperire și azi, chiar dacă poeții au în jur de 70 de ani („tineri și ferice”, vorba vine). Nouăzeciștii au și ei lideri de top, sunt azi

în jurul vârstei de 60 de ani; dar nu le dă nimeni această vârstă. Mai rău e cu poeții douămiiști și urmașii lor, ruși dintr-odată de poezia română scrisă până să apară ei (convinși că poezia română „autentică” începe cu ei) și care refuză să recunoască valoarea moștenirii literare. S-a dovedit în timp că seniorii poeziei române scriu „mult mai bine și mai frumos” decât tinerii douămiiști. Altfel, douămiiștii și urmașii lor scriu o poezie mai puțin ortodoxă, plină de manifeste fără sens, „minimalistă”, în spiritul epocii „slabe”, care sfidează cuceririle lirice de la noi (nu trebuie generalizat, în anii 2000 au apărut și poeți de soi, rămași în penumbra douămiiștilor care înjură și ignoră poeții „vechi”, membri ai Uniunii Scriitorilor). Ruptura e legată și de faptul că douămiiștii și urmașii lor se citesc între ei (dacă se citesc; au și câțiva critici care le țin hangul), pot fi citiți întâmplător, fragmentar, în reviste ale lor (n-au bunul simț să-și dăruiască volumele celor ce nu sunt de vârsta lor; volume care nu pot fi găsite nicăieri la vânzare; ei se bazează pe Facebook, bloguri, publicații online). Au deja o lume a lor, douămiiști și urmașii lor „produc” o poezie pentru uz intern, n-o recuperează nimeni în revistele (atât de numeroase ale) Uniunii Scriitorilor sau care apar sub egida Uniunii, nu vor să aibă de a face cu profesioniștii literaturii române (considerați „expirați”), nici cu critica exigentă estetică valabilă.

Paul ARETZU: *Libertatea în literatură are, fără îndoială, riscurile ei. Au apărut, a s t f e l , g r a f o m a n i a , l i p s a (imposibilitatea) cenzurii estetice (din cauza mijloacelor electronice de*

difuzare, aflate la îndemâna tuturor), abuzul de obscenități, de pornografie, de mizerabilități.

În 1989, așteptările pare că au fost mai mari decât posibilitățile de realizare. Dar, aceasta este regula: idealitatea, prognozele, speranțele nu se confirmă decât în rare cazuri. Uneori, libertatea poate inhiba, poate constitui un handicap. Conu' Leonida îi zice consoartei: „Scoală, cocoană, și te bucură, că ești și dumneata mumă din popor; scoală, c-a venit libertatea la putere!” Puterea libertății este bulversantă, poate duce la anarhie, mai ales atunci când vine după o dictatură, poate tulbura firile frivole, versatile, poate scoate la lumină aspecte dintre cele mai reprobabile. Efectul de decompresurare produce exaltări și excese. Libertatea în literatură are, fără îndoială, riscurile ei. Au apărut, astfel, grafomania, lipsa (imposibilitatea) cenzurii estetice (din cauza mijloacelor electronice de difuzare, aflate la îndemâna tuturor), abuzul de obscenități, de pornografie, de mizerabilități. Unii scriitori, atrași de economia de piață, au abandonat scrisul, găsindu-și alți idoli. Nu au apărut programe, direcții noi. Nici nu s-a făcut o revizuire serioasă, obiectivă, după criterii ferme, a literaturii din perioada comunistă (s-a încercat așa ceva, dar atitudinea a rămas în anumite limite). În privința progresului sau a regresului, amândouă variantele sunt valabile: se scrie mult, se citește puțin, s-a lărgit sfera tematică, a dispărut „literatura” comandată, se scrie prost, se scrie bine, funcționează din ce în ce mai estompat critica de întâmpinare, literatura a fost eclipsată de viața politică, de situația

economică, timpul s-a transformat în acțiune (în detrimentul spiritualizării lui). În schimb, „generația '80” s-a conturat programatic și istoric, coechipierii au devenit personalități (o dovadă o constituie și excelenta, substanțiala carte publicată de curând de Mircea Bârsilă, *Poezia optzecistă*).

În perioada comunistă, succesul scriitorului era asigurat, în bună măsură, de apropoul politic, de intenția subversivă a operei sale și de complicitatea cititorului de atunci. Cum răspund, azi, scriitorii gustului noii generații de cititori?

Cornel UNGUREANU: *Poeții pleacă în proză*

Noua generație vrea divertisment, epigramă, haz. Vrea să râdă. Cititorul vrea și el să râdă. Sau să se uite la televizor. Poeții pleacă în proză. Sunt refugii și refugii, poate iese succesul, plata, poate vin premiile. Cine mai știe de unde.

Adrian Alui GHEORGHE: *Da, a existat o rezistență prin cultură, dar aceasta este o particularitate a epocii, o luptă surdă cu ideologiile vremii.*

Apropoul politic nu a făcut istorie literară, a fost doar o latură a literaturii de până în anul 1989, dar nu cea esențială. Literatura apropourilor a dispărut, odată cu epoca, a rămas valabilă literatura circumscrisă canonului literar care definește perioada respectivă. De la Nichita Stănescu, de la Marin Sorescu, de la Virgil Mazilescu sau Ion Mircea, de la optzeciștii perioadei mai apoi, nu au rămas „șopârlițele”, ci operele valabile. Da, a existat o

rezistență prin cultură, dar aceasta este o particularitate a epocii, o luptă surdă cu ideologiile vremii. Romanele lui Augustin Buzura, pline de „apropuri politice”, precum „Refugii”, nu mai pot fi înțelese azi, decât doar de cititorii care au trăit perioada. Sau un roman ca „Noaptea nu se împușcă”, a lui Ion Anghel Mănăstire sau „Biblioteca din Alexandria” a lui Petre Sălcudeanu, altele și altele, nu mai sunt lecturi care pot fi „reîncărcate” azi. Nu spun că nu au valoare, dar și-au pierdut actualitatea. În ceea ce privește gustul noilor generații de cititori, merg pe varianta în care gusturile se reformează în funcție de literatura care li se oferă. Din păcate, tot mai multă populație de la noi nu mai citește nimic, nu din cauză că nu ar avea ce, ci dintr-o comoditate justificată de alte modalități de informare, de alte modalități de „petrecere a timpului liber”.

Liviu Ioan STOICIU: *Apar cărți de poezie cu nemiluita, care satisfac orgoliul autorilor...*

Dinspre cititori, azi, numai de rău. Nu mai există cititori care se respectă nici în rândul scriitorimii. Sigur, au mai rămas câțiva critici de meserie care n-au părăsit baricada exigenței. Apar cărți de poezie cu nemiluita, care satisfac orgoliul autorilor – de ele se ocupă tot felul de cronicari improvizați (aud că scriu și contracost), în reviste generoase, dispuse să încurajeze „diferența” (nu e așa?, criticii adevărați fac „discriminări”, nu scriu despre toți). N-a mai rămas decât baza autocriticii la autorii de versuri. Dar spiritul autocritic la poeți e floare rară... Altfel, poeții care scriu critică sunt de aplaudat, chiar dacă laudă cărți proaste, plini de compasiune,

probabil, considerând că atât i-a dat poetului mama natură, ne mulțumim și cu nimic. Din păcate, cititorii noștri vor fi doar „prieteni”...

Paul ARETZU: *Scriitorii care au răspuns chemării sirenelor (politice, populiste) s-au înecat în valurile timpului.*

Este adevărat, scriitorul este ancorat în realitatea în care trăiește (în ciuda imaginii hieratice care i se atribuie). În cele mai multe cazuri, scriitorul a reacționat la nedreptate, la imoralitate, la abuzuri. În perioada comunistă, fiind în centrul atenției, era un reper, și obținea, prin poziția lui, un plus de simpatie. Șansa cititorului de atunci era să sesizeze subtextualitatea, adresele politice. Reprezenta o satisfacție minimă, constând într-o evadare (interioară) din marasmul ideologic. „Adevărul vă va face liberi”, spune Mântuitorul (în Evanghelia după Ioan). Se culegeau fărâșături ale adevărului, din aluziile unor proeminenți culturali, din samizdat, din posturile de radio libere. Azi, nici scriitorii nu mai sunt aceiași, nici cititorii. Nu mai este nevoie să descifrăm mesajele deghezate esopic. Complicitatea cititorului cu scriitorul nu mai înseamnă (din păcate, din fericire?) nimic. Însă nimeni nu poate ieși din timpul lui, în care stă ca într-un cocon (când acesta este ronțait la un capăt de crisalida sau nimfa disimulată, atunci sufletul, sub formă de fluture, zboară în zare). Scriitorii sunt (ar trebui să fie), prin natura lor, izbăvitori crucificați pe realitatea în care trăiesc. Așa a fost în perioada comunistă, așa se întâmplă și acum. Scriitorul nu poate fi decât receptiv la canonul (estetic, filosofic, metafizic, social) impus de timp. Dar

scânteia sacră a unei opere literare, aceea care o ridică deasupra erodării istoriei, este indicibilul artistic, mesajul care nu-și epuizează sensul, aflat în orizontul unor arhetipuri. De aceea, o concesie făcută „gustului noii generații de cititori” este inacceptabilă, ar fi un compromis care ar contrazice definiția (artei). Scriitorul autentic impune el cititorilor propriu-i „gust”, stil, tipar, creează o nouă realitate. Scriitorii care au răspuns chemării sirenelor (politice, populiste) s-au înecat în valurile timpului. Cei mai mulți dintre „noii cititori” care nu mai citesc se mulțumesc cu imaginile oferite de-a gata de Facebook, de WhatsApp, de Messenger.

Tehnica a schimbat mult mentalitatea oamenilor. Au dispărut scrisoarea și stilul epistolar, mulți preferă scrisul pe laptop celui de mână, au dispărut caligrafia, tocul cu cerneală, probabil vor dispărea și grafologii. S-a diminuat interesul pentru literatură. Realitatea poate fi mai expresivă decât aceasta. Care credeți că este viitorul literaturii? Spre ce direcții se îndreaptă?

Cornel UNGUREANU: *În rest, mesaje prin e mail de două-trei propoziții.*

Nu știu care e viitorul literaturii. Cei de peste 80 de ani îmi scriau... caligrafic, cu stiloul. Am un teanc de scrisori care urcă până în anul 2000. În rest, mesaje prin e mail de două-trei propoziții. Văd structura Filialei Timișoara a Uniunii scriitorilor – 210 membri. Din care 170, peste 60 de ani.

Adrian Alui GHEORGHE: *Ce așteptări spectaculoase să ai de la o lume care nu citește, nu se cultivă, care este imună la*

cultură?

Literatura nu se îndreaptă spre ceva, ea va rămâne literatură atâta vreme cât va exista omul pe lumea asta, cât încă mai există aspirația spre civilizație. Da, au dispărut tocul, scrisul de mână, epistola, care pot fi marcate într-un muzeu de profil. Dar acestea sunt mijloace, iar mijloacele sunt supuse schimbărilor. Că este scrisă pe papirus, pe hârtie sau în format electronic, opera literară rămâne aceeași, s-au schimbat doar mijloacele de transmitere a conținutului. Ne vom obișnui, încet, încet și cu asta. Citesc lejer cărțile în format electronic, am un dispozitiv cu câteva mii bune de cărți, pe care îl port după mine. Se citește puțin, foarte puțin în România. Statistic, procentul de cititori care frecventează bibliotecile publice este de aproximativ 8 la sută, pe când 97 la sută dintre români nu cumpără nicio carte într-un an. Ce așteptări spectaculoase să ai de la o lume care nu citește, nu se cultivă, care este imună la cultură? Din păcate, rolul educativ și cultural în societate este preluat de mijloacele mass-media, care sunt o drojdie în care se bălăcesc, cel mai adesea, sufletele românilor. Școala, apoi instituțiile care răspund de soarta culturii române au dezertat de la misiune, un soi de veselă iresponsabilitate bântuie în lumea noastră aflată într-un teribil parcurs de analfabetizare.

Liviu Ioan STOICIU: *Ai senzația că se va prăbuși totul, că douămiștii și urmașii lor vor lichida literatura română, odată veniți la putere.*

Nu văd nici un viitor pentru poezia română, în condițiile în care noile

generații nu mai țin cont de poezia scrisă de cei ce nu sunt de vârsta lor. Ai senzația că se va prăbuși totul, că douămiștii și urmașii lor vor lichida literatura română, odată veniți la putere (după ce supraviețuitorii, seniori, se vor stinge). După ce urmașii noștri vor abandona criteriile estetice în evaluarea unei opere. Încă mai există o șansă, să fie nemuritori tinerii Răzvan Voncu și Daniel Cristea-Enache, care promovează valorile poeziei pe criterii estetice... În privința schimbării mentalității la masa de scris – eu scriu și azi numai de mână poezia. Și nu mă deranjează deloc să scriu pe laptop proza sau publicistica. Nu asta e problema. Nici faptul că nu se va mai publica pe hârtie (carte, revistă) nu e o problemă. Problema mare e să nu se oprească din scris poezie cei din viitor, neavând nici un fel de audiență, considerând că nu mai merită să-și ardă energia într-un domeniu care nu aduce bani, nici vizibilitate.

Paul ARETZU: *Omul nu se poate lipsi de minunata desfătare a muzelor.*

Este adevărat că literatură este statică, deși vizează spectacole și trăiri interioare, abisale, producând bucurii incomparabile. Este adevărat că oamenii nu mai au timp, că toți se grăbesc (spre ce?), că viața este o aventură (fericită, nefericită), că tehnica simplifică și sărăcește existența. În momentele mele de rememorare, tot mai dese, tot mai nostalgice, îmi apar scene pline de o simțire delicată: efortul sisific de a învăța scrisul cu tocul, cu trăsături subțiri când urca și îngroșate la coborâre, cu zecile de călimări care se spărgeau când nu te așteptai sau se răsturnau peste pagina proaspăt scrisă, sau se vărsau în buzunar

tocmai când luam haina preferată. Aveam un coleg care abia aștepta o clipă de neatenție pentru a se repezi și a ne bea cerneala. De aceea, cu o mână scriam și cu alta țineam călimara. O mare nenorocire era atunci când hârtia întina sau când penița se împiedica și împrășca toată foaia. Sau când ne-a venit ideea absolut prostească să ne stropim, după ore, cu călimările și am ajuns toți acasă vopsiți de sus până jos, plângând pentru că oamenii din jur se uitau la noi cu o nedumerire veselă. Pixul vulgar de azi nu are nicio cultură. În schimb, acum, când laptopul îmi oferă atâtea posibilități, nu aș mai putea să scriu de mână. Care va fi viitorul literaturii este greu de spus. Oricum, cred că ea face parte din zestrea genetică, întregește profilul uman. Fără ludicul esențial (și existențial) al poeziei, fără călătoriile în imaginarul prozei, fără spectacolul cathartic al teatrului oamenii ar suferi de prea multă realitate, ar fi niște decupaje, de care face băiatul meu, Mihăiță, la grădi. Literatura, arta au mers în paralel cu viața, ca o umbră de care nu te poți despărți. Omul chiar viețuiește în chip artistic pe pământ, cum spune poetul, filosoful. Literatura își are drumul ei. Omul nu se poate lipsi de minunata desfătare a muzelor.

Care este azi rostul criticii, al editurilor, al numeroaselor reviste literare, al mass-mediei în promovarea literaturii și în educarea gustului pentru lectură?

Cornel UNGUREANU: *Cu câțiva Dan C. Mihăilescu am ieși în față.*

E destul de mic. Rolul important ar putea fi al televiziunilor. Un Dan C. Mihăilescu cu rubrica lui săptămânală ar

putea ajuta promovarea literaturii și educarea gustului... Cu câțiva Dan C. Mihăilescu am ieși în față. Deocamdată...

Adrian Alui GHEORGHE: *Consider că nu critica, nu editurile sau revistele literare au rolul determinant în cultivarea gustului literar, ci școala și, mai ales, mediul academic.*

Critica critică, editurile editează, revistele „ilustrează”, mass-media „mediază”. Sunt lucrurile pentru care s-au născut, de altfel. Ieri ca și azi, fac același lucru. Toate aceste mijloace sunt părți din ceea ce se numește „bucătăria literaturii”, adică e vorba de un efort conjugat pe mai multe paliere de manifestare pentru ca operele literare să ajungă, într-o formă sau alta, la un eventual cititor. Consider că nu critica, nu editurile sau revistele literare au rolul determinant în cultivarea gustului literar, ci școala și, mai ales, mediul academic. Acolo se face selecția, acolo se produc valorizările literare, acolo sunt învățați și chiar obligați tinerii să citească. Dacă școala nu își urmează misiunea, dincolo de zidurile școlii se produce deșertificarea societății.

Liviu Ioan STOICIU: *Câtă vreme generațiile noi... citesc doar rezumate de pe internet, nu mai există nici o speranță de revenire la normalul din vremea noastră.*

„Educarea gustului pentru lectură” – ce nostalgic sună. Eu sunt pesimist din fire, mă bucur că am apucat vremuri mai bune pentru lectură, am fost norocos din acest punct de vedere. Câtă vreme

generațiile noi nu citesc nimic (nici obligatoriu la liceu sau în facultate; citesc doar rezumate de pe internet), nu mai există nicio speranță de revenire la normalul din vremea noastră. Poate, dacă ar dispărea internetul și televiziunea (care le ocupă tot timpul noilor generații; și asta e posibil printr-o explozie fenomenală solară), ar reveni lumea la lectură, la cărțile de hârtie din biblioteci; povești.

Paul ARETZU: *Revistele literare se ocupă de indicativul prezent al literaturii, editurile de viitorul apropiat, critica literară de mai mult ca perfectul, mass-media de infinitiv.*

Revistele literare, editurile, critica, mass-media reprezintă itinerarul cărții, impus de tradiție, de la scriitor către cititor. Este un lanț funcțional. Cartea este un obiect cultural perfect. Putem citi, desigur, și pe suport electronic, dar cartea este cea care îți dă sentimentul de posesie și de siguranță, pe care o poți duce în buzunar, care poate fi împrumutată, a cărei pierdere o poți accepta având convingerea că o va găsi un alt cititor. În cărți găsești răspunsuri la toate întrebările. Revistele literare se ocupă de indicativul prezent al literaturii, editurile de viitorul apropiat, critica literară de mai mult ca perfectul, mass-media de infinitiv (care exprimă numele acțiunii sau al stării). Îmi vine în minte un proverb: „Cartea este pomul înțelepciunii”. Dar merge și o reconfigurare a acesteia: „Înțelepciunea este rodul cărții”.

Contrapunct

Poezia – încotro?

A. T. BRANCA

Presupunem că un poet este o persoană cu o sensibilitate specială. Ne imaginăm că poetul este un observator fin, cu o imaginație lingvistică particulară care-i permite să-și creeze propriul cod, propria manieră de expresie prin care se îndepărtează de platitudinile și clișeele limbii cotidiene. De asemenea, că el este un interpret al lumii interioare și exterioare, un creator de texte într-un limbaj expresiv, concentrat, care transmite emoție și bucurie, compune sensuri care altora le scapă, elaborează stări necesare înțelegerii lumii sale de către cititor. Am spus „presupunem”, căci conceptul este mereu în definiție și revizuire – de la Aristotel cu a sa „mimesis”, imitarea realității lumii, până la banalizarea limbajului și topirea formelor ei consacrate de tradiție în modernism, pulverizarea lor în postmodernism. Presupunem că poezia este arta prin care poetul transmite, filtrat de sensibilitatea sa particulară, harul primit, menirea sa. Ne punem firesc, mai des acum, ca poeți și cititori de poezie, întrebarea: ***încotro merge poezia?***

În ultima vreme am petrecut mare parte din timp pentru explorarea teritoriilor vaste ale lumii scrisului, descoperindu-i pe unii dintre criticii însemnați ai poeziei moderne și postmoderne. Am parcurs sute de pagini de teorii literare temeinic întocmite. Am căutat un dialog cu unii dintre „actorii” vremii, dar am constatat că poeții sunt

autohipnotizați, ascultă cu predilecție sunetele propriei imaginații, vibrează în acordurile vocii lor interioare, care adesea îi fac opaci la orice sunete și rostiri străine de ei. Se închid în ecurile limbajului propriu și plutesc satisfăcuți pe vibrațiile propriilor simțiri. Criticii nu au atenția îndreptată prea mult către cititori, ci către scriitorii pe gustul și înțelegerea lor, pe care au tendința să-i considere repere de valoare și să-i alinieze într-un canon, fie acesta și provizoriu. Înțelegerea vine, desigur, din formarea acestora, pe care o presupunem foarte riguroasă, în linia unei tradiții pe care nicio autoritate a istoriei literare nu-și permite să o relativizeze. Dar gustul critic și înțelegerea, dominate de anxietatea sincronizării cu noutatea, se ajustează în mod semnificativ prin întâlnirea cu modele literare vocale ce încercă să se impună, chiar folosind ca mijloace șocul, provocarea, stridența, ostentația. Știm foarte bine că valurile modelor literare, dacă sunt destul de mari, pot înclina gustul literar în orice direcție, anulând criteriile de care în general critica ține seama atunci când operează în atmosfera rece a laboratorului analitic.

Terry Eagleton, unul dintre cei mai importanți critici literari britanici în viață, spune în *Teoria literară. O introducere*: „Dacă nu putem defini literatura ca pe o categorie «obiectivă», descriptivă, nu putem nici să spunem că este ceea ce capriciile oamenilor decid că e literatură. Căci nu este nimic capricios în astfel de

judecăți de valoare: ele sunt înrădăcinate în structurile noastre profunde de credință, care, aparent, sunt de neclintit". Sigur că pare neobișnuit să vorbim despre literatură în termeni de obiectivitate, precum am vorbi despre știință, logică, matematică, dar nici asocierea cu capriciul nu ne apropie mai mult de sensul acesteia. Autorul englez pare să încline către o explicație antropologică, în conformitate cu care gustul și valorile literare se formează și capătă sens în cadrele unei anumite istorii, tradiții, matrice culturale. Odată ce schimbăm cadrul de referință, deci matricea în interiorul căreia s-a format, sensul și valoarea expresiei literare se schimbă: „Așa că ceea ce am arătat pînă acum este nu doar faptul că literatura are o altfel de viață decît insectele și că judecățile de valoare prin care este constituită variază de-a lungul timpului, ci și că înseși aceste judecăți de valoare întrețin o relație strînsă cu ideologiile sociale". Ideologiile sociale, despre care vorbește Eagleton aici trebuie înțelese nu în sens politic, ci ca mode, curente dominante, un fel de „spirit al epocii".

Poezia a însemnat dintotdeauna căutarea unor noi forme de expresie și de limbaj, dar „la poezii de valoare, libertățile formale nu înseamnă anarhie, ci o pluralitate de caracteristici semantice riguros deliberate" (Hugo Friedrich). Din start trebuie să avem în vedere această diferență, determinantă, sesizată de teoreticianul german al liricii moderne, între rigoare și anarhie. Dacă postmodernismul favorizează anarhia, poate chiar instigă la libertatea totală de expresie, dinamitând toate formulele clasice, totuși poezii „de valoare", indiferent de epocă, recunosc importanța formei scriiturii, intuiesc inteligent faptul că un conținut nu poate fi cuprins și conservat decât în forme „riguroase". Ilustrări ale acestei idei putem să mai aducem: poetul Garcia Lorca considera că

„dacă e adevărat că sunt poet din mila Domnului, sau din mila diavolului, atunci sunt poet și prin tehnică și efort, și prin faptul că îmi dau absolut seama de ceea ce este un poem". Din nou, insistența pe rigoare, tehnică, pe acea viziune aproape inginerească asupra compoziției. Și faimosul poet anglo-american T.S. Eliot considera activitatea artistică o „muncă de precizie". Când spunem că „frumusețea, este singurul domeniu legitim al poeziei" ori că „poezia este creația ritmică a frumuseții în cuvinte" (Edgar Allan Poe, *Nașterea unui poem*), mutăm discuția asupra a ceea ce este frumusețea poetică și ne întoarcem de unde am plecat, ne lovim de o „autarhie a esteticului", cum spune criticul Christian Crăciun. Dar lumea se schimbă, iar literatura, reflectarea lumii și a omului ce își atribuie numele de stăpînitor al ei, se schimbă și ea, legitimitatea domeniului frumuseții poetice după criteriile clasice este pusă iar la îndoială.

Aș porni în observațiile asupra poeziei de la o propoziție a lui Hermann Broch, din colosalul său poem în proză *Moartea lui Virgiliu*: „micimea încăperii era îndestulătoare pentru întreaga mărime a lumii", iar nimic în desfășurarea și reprezentarea lumii nu era micșorat sau condensat, denaturat, cea mai mare teamă a autorului Eneidei fiind aceea a falsificării realității în actul creator. Dacă temele clasice erau înțelegerea lumii printr-o poezie meditativă, filozofică, temele moderne sunt confiscate tot mai mult de o poezie a interiorității, a subiectivității, de contorsiunile și distorsiunile eului, ceea ce s-a întîmplat de altfel în toate artele. În literatura postmodernă dispariția oricărei reguli și „rigori" conduce la banalizarea actului poetic, iar când dispar criteriile de estetică minime pentru ca un text să fie poezie, granițele se estompează, genurile se confundă cu ușurință. Atunci, oricare dintre noi este tentat să vibreze ca o

coardă a viorii existențialismului primar. Sunt voci, în acest context, care afirmă cu tărie că poezia este în moarte clinică, dar cred că nu există artă muribundă, ci doar forme, manifestări ale ei care se sting. În artă, ca și în natură, există ceva vital, ceva care vine să triumfe și să renască, așa cum o întreagă pădure se usucă și piere, dar o alta renaște din rădăcinile și semințele ei. Astfel poezia, când nu mai poate fi țesută în formele ei consacrate, vine un virtuoz, un pictor, un regizor, un maestru al cuvintelor, imaginilor, ideilor, înțelesurilor care să o desăvârșească în alte forme și expresii până atunci neatinse și nebănuite.

Sufletul omului e dependent de expresia artistică precum trupul de aer. Sufletul dezgolit este considerat de unii, cu cinism, o prețiozitate, dar sunt atâția care iubesc literatura – și sunt „poeți adevărați” și „suficienți cititori de poezie” pe măsura lor, cum mă liniștea profesorul Alexandru Cistelean. Eu caut să îi descopăr, să cercetez căile lor și mă încânt de arta poetică în care eu cred. E important ca ea să rămână artă și să nu se rezume la o înșiruire de crezuri personale, la narațiuni ale unor situații conjuncturale, la gesturi publice declarative cu implicații ideologice. Da, tinerii poeți par a nu mai înțelege poezia în expresia ei din niciuna din listele canonice de la noi, pentru că lumea se schimbă, spun ei, așa cum a făcut-o de atâtea ori, spunem noi. Extazul noutății și al ineditului îi ține într-o continuă frenezie iconoclastă ce riscă, mânată de un suflu prea mare, să-și anuleze propria substanță, pe care se feresc să o asocieze cu orice era „valoare” ori „sens” estetic.

Trăim din plin și cu încrâncenare aceste timpuri în care domină sofismul: căci „dacă tot ceea ce scriem este poezie”, cum ne spun unii, atunci rezultă logic că „nimic din ceea ce scriem nu mai este poezie”. Absoluta liberalizare și dezinhibare a expresiei distruge chiar sensul acesteia,

căci de vreme ce putem spune orice, și asta să pară poezie, nimic nu mai contează în mod deosebit, literatura devine simplă magmă lingvistică sau deșeu. Textul fără criterii estetice, și fără criterii în general, vine să întunece, să șteargă arta, distrugând oricare sistem de valori prin care ea se întemeiază. Lumea în care trăim este așa – întunecată, anxioasă, dezumanizată, feroce în manifestările ei. Sălbăticia, răbufnirea anarhică ne fierbe în sânge și ne tulbură vederea. O parte a poeziei postmoderne în formele ei stridente – aspre, fruste, seci – prezintă între caracteristicile ei limbajul obscen și folosirea lui ostentativă, lipsa oricărei prelucrări estetice a formulilor licențioase și a registrului sexual, (diferit de ceea ce este estetizarea ludică la Ion Creangă și Emil Brumaru și la atâția alții).

Ar părea că timpurile sunt triste pentru poezie, militantismul extrem de periculos manifestat de unii dintre poeții prezentului caută să dea „de peretele istoriei” nu doar cu „paradigma curentă a societății”, ci cu poeticul însuși. Este o lume infectată de radicalism. Apocalipsa din paharul fiecăruia/fiecăreia sau din doza de drog, lesbianismul și ninfomania, fenomenul queer, orbirea pandemică, se înghesuie vocal să definească condiția umană, acoperindu-i zgomotos pe toți cei care nu sunt în rândurile lor. Principiul juridic al respectării „libertății de exprimare și nediscriminare pe bază de orientare sexuală” se mută în literatură și se transformă în refren propagandistic. Numai că această luptă este improprie, dusă pe un teren ilegal, căci limbajul obscen, agresiv și pumnul ridicat pot servi ca gesturi de efect în eventuale piese de teatru stradal sau manifestații publice, dar nu aduc nimic în construcția literară. Libertatea de a țipa și de a da cu pumnul nu sunt, din fericire, apanajul artei. Înlocuirea fundamentalului existențial cu precaritatea îl neliniștește și îl îndepărtează pe cititor.

Observ în toată poezia de azi acea „nevoie fundamentală a sufletului uman de a prinde sensul lumii”, cum o identifica George Călinescu, evident cu priceperea și înțelegerea românului „născut poet”, dar mai cu seamă de a prinde sensul, sau lipsa sensului, lumii sinelui. Tot mai puțini trec însă granițele către lumea celuilalt, în înțelesul cunoașterii și nu al agresiunii, dar aceia care o fac ne dezvăluie necuprinde-reala lumii.

Cred că nimeni nu ne dictează criteriile de apreciere ale poeziei. Ele se stilizează prin judecata de gust și prin judecata estetică, prin profunzimea ideii și a temei, stilistică, tehnica scriitoricească etc., care nu sunt subiective. Nu prin ceea ce ține de dispoziția fiecăruia, ci de arta frumosului, de estetica urâtului și sublimului etc. „Caracteristica esențială a unei societăți foarte civilizate nu este creativitatea sa, ci faptul că știe ce trebuie apreciat”, spunea Clive Bell, fondatorul teoriei formei semnificative. Bertrand Russell în cartea sa *Misticism și logică* spune: „Spiritul adevărat al plăcerii, înălțării, sentimentului de a fi mai mult decât Omul, care este piatra de temelie a celei mai înalte excelențe, se găsește în matematică la fel de sigur ca Poezia”. Atunci când Bell scrie că „dacă putem descoperi o calitate comună și specifică tuturor obiectelor care provoacă emoția estetică, am rezolva ceea ce eu consider a fi problema centrală a esteticii”, se referă nu doar la arta vizuală, ci la tot ceea ce este capabil să trezească „emoția estetică”. În artă, ca și în natură, există o exuberanță a formei, a mijloacelor de expresie. Dacă vrem să transmitem doar idei, adică ceva foarte concentrat, scriem aforisme, nu poezii, la fel, dacă vrem să redăm cadru cu cadru realitatea sau existența, să le nuanțăm evidențele în rezonanță cu constatările noastre superficiale, scriem reportaje nu poezii. Poezia este, cred eu, deopotrivă, talent, inspirație – măiestrie a expresiei,

cultură poetică, meșteșug adus la rangul de artă.

Este adevărat și că „majoritatea teoriilor literare privilegiază inconștient un anume gen literar și, pornind de aici, își elaborează ipotezele de lucru” (Terry Eagleton), ceea ce face interesant să urmărim procesul de-a lungul istoriei literare, pentru a identifica forma literară cu rol de paradigmă. În orice epocă există paradigme literare, adică structuri, modele, compoziții exemplare, ilustrative pentru epocă, precum și o mulțime de alte formule. Să nu ne ferim de criteriile care au condus la formarea tradiției și formulilor literare, să spunem clar că în orice epocă se produc opere majore și opere minore, ca să ne referim doar la extreme. O operă cu valoare de paradigmă trebuie să fie la nivelul cel mai înalt de elaborare formală și, totodată, cu cel mai relevant conținut semantic. Altfel, rămâne un simplu capriciu marginal. Să nu ne amăgim că orice ficțiune este de valoarea lui *Don Quijote* sau că orice dramă are valoarea lui *Faust*. Pentru a crea la nivel paradigmatic trebuie să cunoști spiritul epocii, adică să ai o cultură esențială solidă, să prinzi sensibilitatea limbajului ei și să ai talentul sintezei sau viziunii cuprinzătoare. Dar problema literaturii actuale s-ar putea să vină tocmai din absența acestor calități, ceea ce nu lasă altă salvare scriitorilor decât minimalizarea și anularea criteriilor de valoare, pentru ca astfel fiecare voce să poată sorbi încântată ecurile propriei vibrații și să viseze frumos.

Voi încheia acest prim fragment din *Poezia încotro* cu alegoria prezentată de Terry Eagleton în finalul cărții sale mai sus amintite: „Știm că leul este mai puternic decât îmblânzitorul de lei, iar aceasta o știe și îmblânzitorul. Problema este că leul nu o știe. Nu este exclus ca moartea literaturii să-l ajute pe leu să se trezească”.

Poeți din OLT

Paul ARETZU

Poeme cu om

Va veni o vreme când nu mă vor mai cunoaște nici prietenii. cine e acest adânc neumbrit. acest nisip nespălat de val. cine e acest gândac de var care străbate pustia, mergând în coate și în dinți. prietenii supărați se vor ridica de pe scaunele puse în cerc și vor intra în casă, la umbră.

*

despovărate oase, de organe. și mai ales de gândul bătrâneții. fără buze, fără pleoape. așezate în colț în pământ. semințe ale învierii. unde sunt ochii cel mai deschiși, acolo s-au pus scrisurile în ferestre și jelirea morților. iar în mărcinii pustiei s-au pus flori care îndulcesc singurătatea străzilor. unde foșnesc trestiiile fără încetare acolo odihnim noi fără încetare.

*

stam în pământ pustiu. fără gând, fără somn, fără să mănânc. fără de rugăciune, fără lacrimi. rămas în pământ pustiu. dar în chilie totul e plin de viață. și patul este spălat și pânzele curate. și fereastra este caldă și amară.

*

în pustie de toate găsești. regele cu toiag de aramă își mută coliba te miri unde. piciorul lui se îngroapă în muntele viu. în mormintele covoarelor de frunze. nisipul pustiei ne deșiră firisoare din zile. și degetul inelar ni-l străpunge asemenea cuielor de potcovit. chiar în fața noastră cântă pogorârea duhului. iar noi stăm deoparte, în locuințe din stofe ponosite și cinăm din potir de ceară. și ținem postul cel din adânc. lângă noi, întins pe o carte de lemn, Cuvântul.

*

eram în țara lânii. într-o dimineață rece. cu păsări brumate, zgribulite printre cocenii de porumb. îmbrăcați în cojoace de pene. trecând prin stații de lână. în pământ acoperit cu zăpadă de lână. iar vântul rupea din genele de lână ale morților. doar bătrânul mai da cărți de pomană pentru casa părintească povârnită.

*

metalul transparent al îngerului jinduia la cărarea firavă a sufletului. se trezi că îi ardeau mațele. luă puțină apă cu un linguroi de lemn de paltin. îmbrăcat în niște găoace subțiate de clopot. abia își mișcă degetul inelar. mintea lui își târâia gândurile. deschise fereastra și ieși înăuntru. în sala de așteptare a morții.

*

încet se mișcă timpul, azi. când aud lumini înfășate cu icoane. sau cum sarea iese din clopote atrăgând atenția surdului. răspândit-a miresme precum sânul îngropat în broderii. răspândit-a dulceață precum sânul mamei îngropat de-acum în prunc. precum bobul strugurelui zdrobit în teascuri.

*

trei bătrâni stau în ușă. iar unul este prunc. înnoind pururi calea sa. noi mâncăm sub coastele lor. gândind de-ale noastre. ștergându-ne ochii neînvățați. cu buzele vom paște. ca melcii vom zbiera. laudând și cântând. om sărac stând de veghe la umbra sa. mortul pomenindu-se în dimineți. cel tânăr neștiind. când se va săpa țărână se vor speria lăcuste. și se va scutura floarea măceșului. se va astupa gura leilor. cu ochi nevăzuți vom da foile. înmuindu-ne oasele în călimări de piatră. pentru alt scris.

*

nici nu știm dacă iarnă e aceasta care ne încinge spinările. de care transpirăm șiroaie. dacă ger este acesta care dilată ferestrele, topind orizontul. când gheara bătrâneții clatină oasele ca un vânt nimicitor. într-o traistă agățată după gât ținem cărți rare din care nu înțelegem nicio iotă. urmărind cu degetele o limbă neștiută. pierduți în distanța astronomică dintre seară și dimineață.

*

pentru a fi mai bine înțeles nu scriu de la mine. copiez. pești legănați de val. sau briciul mi-l ascut de gâtul mielului. sau mângâi jugul cioplit din jugastru. cuvântul se va întoarce în teatrul lui. ochiul va fi o treaptă, limba o cărare. degete înfocate vor căuta urma întreită și nedespărțită.

*

de data aceasta: războiul de țesut litere. stam înșirați: unii cu brațele desfăcute, alții cu gâtul aplecat, unii în genunchi, alții încovrigați, alții cu picioarele depărtate, alții frânți de la mijloc, alții suciți, alții căzuți prin munți, alții adormiți în văzduh. creditorul neștiut ne cosea unii de alții. ca într-o cămașă de forță. o carte ieșea la iveală. pentru cititorii ambliopi. astfel: alfa, un om care se naște. omega, un om care înviază.

*

acesta pescuia întruna de pe un cal pag. dar nu prindea nimic. pescuia mai mult prin locuri neumbrate. prin păduri. prin vârfurile munților. prin măracinișuri. dar nu prindea nimic. atunci a venit prietenul său cărturarul care i-a adus ultimul său volum. deîndată s-a lăsat de pescuit și s-a apucat de citit. dar nu înțelegea nimic.

Aurelian Titu DUMITRESCU

De sufletul meu

Moartea știe-n gânduri să petreacă,
Tot mai stins îmi e sărutul straniu.
N-am cui spune *stai, mai stai oleacă*.
Robotesc în mină prin uraniu.

Moarea știe gândul să urmeze.
Numai ea îl duce pân'la capăt.
Eu rămân să-i văd pe metereze:
Moartea duce gândul și eu capăt.

Aș tot cânta să pot să mai rezist,
Da's ridicol, râd și eu de mine
Cum râdeau prietenii pe vremuri.

Moartea are gândul de ametist.
Sufletul se-upleacă de rubine.
Moarte, tu de sufletul meu tremuri!

Cei duiși

Îmi beau cenușa ca un musulman
Cu bună credință răstălmăcit.
Și-l răstălmăceam pe domnul Guldmann
Pentru-n lighean umplut cu antracit!...

Nu gândim în marea sărăcie.
E cenușa fiartă, grea, stătuță.
Nu e gândul lui Dumnezeu, căci e
Moartea-n suflet ca o mare tută.

Moartea s-a prostit cu dracii cu tot.
Știe Dumnezeu ce să îi facă.

Sufletul nu poate să mă ducă.
Cel duios cu moartea face complot.
Cei duiși iau morțile în joacă.
Moartea stă în mâna mea, uitucă.

De mai multe ori

Astăzi am privit calm crinul de pe balcon.
Era și soția mea, priveam amândoi.
Orice făceam era rătăcit, monoton.
Aerul era geamăn cu floarea, cu noi.

Frunzele nu se mișcau singure. Oare?
Culorile își schimbau repede calea.
Am oftat în câte-o frunză fiecare,
Nu ne gândeam mirați la frunzele alea.

Cândva, mâna mea a atins o castană;
Iluziile cu melcii: roș' burdușit.
Am intrat repede în sufragerie.

Pictura de lângă ușă, catalană,
Unduia enervată. Atunci am tușit.
După, am ieșit să schimbăm bani. De-o mie.

Ca vină

Când stușișul e mai rar ca umbra, cânt:
Te învăț să cânti, copile, cum tăceai!
Luminos la față, fără de cuvânt,
Alburind tras, ca sufletul mort în ceai.

Aș vrea să ascult de tine o vreme.
Aș vrea să mă supun ca un trepăduș.

Fără umbre, sufletul desprins geme;
Fără tine, -s obosit, prea lung, ă..., luș.
Ține-mă ferm, sugrumat, eu servitor
Îți pot fi oricând, fără să îți cer bani,
Mulțumindu-ți cu tăcere străină.

Nu gândi și zâmbește doveditor!
Fericit, între alți copii dolofani,
Păstrează-mă inconștient, ca vină.

De sânge

Am visat în cântec altă melodie,
Nu pot să o fredonez, n-am fredonat-o,
Bine, cândva o s-o cânt morților, fie!
Tu, ipsos de sânge, moarto, îmbrăcato,

Unde ca pe-un sân în carnea ta m-ai pierdut
Și de ce nu revin ca ucigaș, viață?
Mă privește din carne, roșu, vierul mut,
Care, încins, gros, de la nașteri învață.

Spune, unde muncește azi mama ploaia
Sângelui fiert, rătăcitor, răscumpărat
De mâna ta galeșă, lungă, de urdă?

Spune, ploaie, meștera sângelui, aia
Să îmi spui tu, fiertură, cu adevărat!
Carnea morților mei, de sânge, se-mburdă.

Fără contur

De moarte, mă-ntorc din drum doar
când mă plictisesc
De noapte, când sunt întunerice și binețe.
Atunci renasc sub gene și, ca un cal săsesc,
Mă las sub mâna morții moarte să
mă-nvețe.

Sunt doar de tracțiune, redus la animal.
De oboseală, seara, ca orb, nici nu pășesc.
Mă spală mâna morții. Și glasul gutural
Urmează gândul prim. Să fie un gând
nemțesc?

Nu cred. E Orient. Lumina-i prima doamnă!
Aici nu cade moartea mâncând frumusețe;
Se bucură de lună, de ce e prematur...

Și totuși, moartea-ntreagă la moarte
îndeamnă:
Când moartea intră-n moarte sunt zile
semețe
Și chipul scapă apa de tot fără contur.

Vecina mă știe

Ce drăguță este perna asta roz,
Cum ține urmele capului rece!
Capul meu, o floare urâtă, un boz,
Sperie rău șoarecele ce trece.

Scriu, parcă suflu cald în pădădie,
Parcă miros golaș un alunecuș,
Parcă puiul de șoarece se mlădie
În gol și îl ține pe tata a ciuș.

Toate plutesc dacă eu stau degeaba,
Imitând gândaci în bucătărie,
Spălând scările sau întorcând ceasul.

Acum, vecina mea ascultă ABBA,
Fredonez și eu, vecina mă știe,
Jucam table și ne mai lipsea un pul.

Virgil DUMITRESCU

Eu te-am iubit

Eu te-am iubit când îmi pierdusem capul –
ce l-am mai căutat prin așternuturi,
prin văgăuni, prin beciuri, prin tranșee!...

l-am bănuțit la secția rebuturi
și chiar, scornind, în capul tău, femeie.

eu te-am iubit când îmi pierdusem capul –
am lăcrimat în mine, nefiresc,
atunci când a plouat cum s-a tot zis

l-am căutat, ce bine mi-amintesc,
când cu chirie-am stat în paradis.

eu te-am iubit când îmi pierdusem capul –
și-acolo unde n-a plouat de-un an,
și-acolo unde-i tunetul ecou.

de-l voi găsi, te-oi părăsi, golan,
iară de nu, te voi iubi din nou!...

Până să mă nasc, am fost în comă

Până să mă nasc,
am fost în comă și-am așteptat pe mama
să se nască, dormea și ea ca tusea
în țigare și de acolo-ntr-un amnar
cu iască

ce-ți e cu somnul,
poți să-l duci cât lumea, te lași plimbat
prin apă și prin foc, așa și eu –
săpând la rădăcină – , vedeam și frunza
ce creștea în loc
găleată de lumină
peste mine, o pânză de păianjen,
ceva muște și când a fost ca să le crească

dinții, s-au repezit cu toate
 să mă muște
 făcusem ochi,
 îmi pâlپâia pe față o candelă în semn
 de bun venit. s-o porți în suflet,
 mi-a urat femeia. am respirat și totul
 s-a sfârșit.

Când soarele răsări și pe ulița mea

Se întunecase în plină zi din cauza norilor
 de parcă le murise cineva înainte.
 printre perdelele solare zâmbiseră ielele
 pe care le-am iubit și acum li se dezgropau
 rămășițele pământeste. ceva ca la răscruce
 de vânturi. domnul din fața mea
 se mai ținea de mâner în calea urgiei, cu toate
 spițele la vedere,
 gata să-i ridice pelerina în cap
 un inamic nevăzut. se mai ținea de mâner
 și atunci – gând nebun! – i-am oferit
 umbrela mea bulgărească.
 domnul, căruia îi deslușisem într-un târziu fața,
 era doamna X, iar glasul ei venea
 de departe, abia de îl mai capta radarul
 amintirilor mele. se întunecase
 în plină zi din cauza norilor de parcă
 le murise cineva înainte,
 când soarele răsări și pe ulița mea.

No man's land se fumase

Când să strig de pe scara avionului eu de-aici
 nu mai plec,
 am văzut la sol lume strânsă
 și l-am auzit pe cel cu portavocea
 că trebuie să coborâm firesc, apoi să urcăm
 și iarăși să coborâm firesc,
 fiindcă se trage o dublă.

mirosea a tutun de cea mai bună calitate,
 fumul îmi intra prin nas și îmi ieșea
 prin urechi, dar cumplit
 mă usturau ochii și mă durea sufletul
 că no man's land-ul meu
 se fumase.

mi-aș fi instalat acolo tabăra,
 aș fi întins țevi subterane,

mi-aș fi construit modulul meu cu de toate
și aș fi locuit în el ca-ntr-un ou.
va ecloza pe lumea cealaltă, aș fi lăsat scris
pe panou.

Ce uitasem să-ți spun

Ce uitasem să-ți spun
ține de o poveste care, ca toate poveștile,
încorporează priviri persiflante.
tată, m-am făcut băiat mare
și nu mă mai culc la concurență cu orătăniile.

tata ascultă atent și la sfârșit dă verdictul.
povești, băi.
graurii cotropesc via,
grâul își scuipă dințișorii de lapte
și tu îmi spui mie povești.

norii de grauri s-au dus în cer
așa cum via s-a dus în pământ.
tata stă agățat într-un cui.
ce uitasem să-ți spun este că
nu mai am cui.

Mă caut de moarte

Mă caut de moarte, mă caut, parcă în vis
m-am grijit, mă caut prin buzunare,
duc mâna la inimă, rubrica de comemorări
m-a sărit. s-a întâmplat și data trecută,
mă enervez, sunt și ei oboșiți,
tracasați și uituci. uite un pui de viață,
dă să zboare, îl priponesc – unde vrei să te duci?

mă caut de moarte, dar știu eu ce caut?
cămașa de luni, de duminică? dangăt de clopot,
sirena despărțirii de țărnam sau vreun marș nupțial?
orchestrația imnică sau haina peticită
în ultimul hal? prea multe întrebări
pentru
o singură moarte, știu asta de la Pavel și Petru.

mă caut de moarte, între mine și ea un maiou,
transpirația rece, invazia frunzei de toamnă,
bruma născătoare de îngeri cu mânuși
împletite,
teama care vine și trece. Socrate se spală
pe față și nu se oprește din râs: atâta
nechibzuință?
încă o sapă adâncă și dai de viață.

Petruț PÂRVESCU

ulița nimănu

anno domine
undeva în europa de sud-est primăvara
ziua vederii

de la rasărit soarele ochi curgea pe pământ
pe garduri pereți și-n băătura omului
numai gheorghe a lu' dascălu' era nedumerit
că ar fi zis
nu vă dau bă pământu' meu
nici pădurea
nici boii
că vin americanii

și anii au trecut

de unde să știe nea gheorghe săracu'
că americanii îl vânduseră pe ascuns rușilor
așa fără pic de rușine
că trebuia să treacă prin pușcărie
să dea pământu'
pădurea
și boii
ba chiar să pună degetu' ăla bătucit pe hârtie

uite
zicea acum chelu' lu' rață
stând pe bancă la poartă cu gheorghe
răsucind o țigară de foi puturoasă
că veniră bre americanii

ce folos cădea pe gânduri gheorghe
prea târziu pentru noi
prea târziu

26

și arăta cu mâna ulița goală
pe cer soarele părea că vine acum de la apus

mă uit
văd și aud prin peretele zilei

din păcala făgețelului
toate satele acestui neam sunt la fel
lucruri și ființe asemănătoare arhivelor
mai mult semne și noduri aruncate acolo pe răboj
cu țărani dobitoace morminte blide și acte
TOATE de-a valma au luat-o de o vreme la vale

trec
urcă prin noaptea luminii
calea fără de început și fără de sfârșit a robilor

doar stelele cad din cer uneori în tăcere
dintr-o noapte în altă noapte
mereu și mereu tot mai des
peste păduri peste livezi peste ape
nimeni pe afară pe aproape prin vecini ca să vadă
cât e de târziu cât de departe

doamne
nici un război și o mie de păci în patria fără frontiere
acolo unde doar bătrânii au rămas
undeva pe la porți
numere și litere negre pe cruci albe de sare

n i c i u n r ă s p u n s l a c â n t a t u l c o c o ș u l u i
î n o g r a d a p r a g u l u i
amintiri singure
decupate din albumul de familie
fiii și fiicele unor alese dezmoșteniri
drumuri de piatră cu opincile-n spate
printr-o europă străină
ciudată
după o revoluție ratată
înalță la paris londra madrid sau roma
monumentul acela promis mereu românilor
anno domine
undeva în țara mea la țară primăvara
când pomii din livadă urcă-n cer și iau foc
m-am pomenit ziua-n amiaza mare vorbindu-VĂ singur!

de parcă le murise cineva

nimic
și toate umblau după aceea răzlețe

într-o dimineață se trezise tot satu'
cu zeci de afișe lungi colorate
lipite în grabă cu cocă sleită
pe gardurile și porțile oamenilor

citea omu'
că unii mai știau carte
dar așa pe furiș
pe chiorâte pe sub sprâncene
de departe
ceva pe care deh
nu prea înțelegeau bine atunci
cum o să facă și la păcala
după noua rânduială colectivă
despre niște chiaburi oameni răi
care trebuiau demascați
(adică pârâți) la sfatu' popular

cum o să crească de-acum pâinea în țăst
lată pe vatră
de-o să se mire căscat ochiul cumătrei
o să curgă mierea și laptele neînțârcat
de-a lungul și de-a latul
pe noroia și pe gârla vezii la vale

și fiecare după putere și trebuință
o să bage așa
când are chef și poftă deștu' ăla subțire și lung
când o vrea
cât o vrea
și multe alte victorii promise mereu altora

zile și nopți în primăvara noroadelor
cu săptămâni lungi fără duminici
slovele deveneau vorbe
și una câte una treceau pragul
intrau la om în curte în casă și în obor la vite
nimic și toate deodată în calendarul fără sfinți
umblau femeile prin sat mai mult în negru
ca la priveghi
și oamenii fără căciuli în cap
de parcă le murise cineva!..

hoții

ai lu' mânălungă erau de profesie
din tată în fiu
nu ratau niciodată
toată lumea din sat îi știa
dar nimeni nu-i prinseseră vreodată

la noi
au venit într-o iarnă geroasă
spre dimineață
curtea s-a umplut toată (cel puțin
așa vedeam eu)
prin ceața deasă alergau zeci de umbre uriașe
după rațele și găștele noastre

mama era singură
ca de fiecare dată după nașterea noastră
tatăl nostru era plecat pe șantier
construia undeva departe socialismul

aici
numai noi
rațele găștele
și dimineața cețoasă
strigam speriați prin fereastră
dar nu ne lua nimeni în seama
au băgat în saci pe îndelete tot ce-au prins
și duși au fost

pe zi
pe lumină
mama s-a dus direct
(așa mai mult să se convingă)
cum zicea ea să nu moară proastă

în jurul oalelor grele de lut aburinde
toată gașca
în păr

făceau ciulama de găscă și zeamă de rață
ba chiar au pofțit-o bucuroși la masă
și s-a terminat ziua și noaptea din urmă!

Calendar

Aprilie

- 1 aprilie 1917 – s-a născut, la București, pianistul, compozitorul și pedagogul DINU LIPATTI (m. 2. 12. 1950, Geneva)
- 3 aprilie 1893 – s-a născut, la Dobrotinet (Curtișoara), Olt, prozatorul DAMIAN STĂNOIU (m. 8. 07. 1956, București)
- 4 aprilie 1949 – s-a născut, la Gârcov, Olt, poeta MARIETA MARANCEA
- 6 aprilie 1984 – a murit, la București, poetul VIRGIL CARIANOPOL (n. 29. 03. 1908, Caracal)
- 8 aprilie 2012 – a murit, la Slatina, prozatorul, poetul și publicistul PAUL DOGARU (n. 5. 07. 1944)
- 8 octombrie 1951 – s-a născut, la Slatina, profesorul universitar, artistul Zen și savantul DANIEL MEDVEDOV
- 11 aprilie 1942 – s-a născut, la Corabia, poetul, eseistul și traducătorul VIRGIL MAZILESCU (m. 10. 08. 1984, București)
- 11 aprilie 1944, a murit, la București, poetul și prozatorul ION MINULESCU (n. 6 ianuarie 1881, București)
- 14 aprilie 2015 - a murit, la Slatina, cantautorul MARIUS OVIDIU PREDA (n. 21. 08. 1967, la Slatina)
- 17 aprilie 1935 – s-a născut la Negreni, Olt, publicistul, eseistul și antologatorul literar AUREL TINCA
- 18 aprilie 1970 – s-a născut la Tufeni, Olt, eseistul, criticul literar, diplomatul și profesorul universitar DORIN POPESCU
- 18 aprilie 1974 – a murit, la București, compozitorul NICOLAE BUICLIU (n. 16. 09. 1906, Corabia)
- 19 aprilie 2008 – a murit, la Pitești, publicistul, cercetătorul și arheologul PAUL DICU (n. 01 august 1926, Topana, Olt)
- 23 aprilie 1922 – s-a născut, la Corabia, prozatorul, eseistul și istoricul de artă PAVEL CHIHAIA (m. 18 iunie 2019, München, Germania)
- 23 aprilie 1960 – s-a născut, la Obârșia, Olt, pictorul GHEORGHE DIACONU
- 23 aprilie 1964 – a murit, la București, filosoful MIHAI UȚĂ (n. 14. 11. 1902, Caracal)
- 24 aprilie 1989 – a murit, la București, criticul și istoricul literar MARIN NIȚESCU (n. 25. 08. 1925, Perieți)

Eseu

RUȘINEA VA SALVA LUMEA - despre omul frumos -

Cornel NICULAE

Rușinea este de natură paradisiacă. Prin opoziție, nerușinarea corespunde unei naturi luciferice. Este o luare în seamă a imperfecțiunii ontologice a ființei proprii. Primul succes față de animalitate, respectiv față de presupusul darwinist strămoș al omului – maimuța.

1. Conștiința de sine – revendică rușinea ca prima luare de poziție față de univers – ne este rușine. Ca să existe rușinea la om, acesta este necesar, să conștientizeze, mai întâi, că **este**. Prima etapă.

2. Rușinea apare și este posibilă ca fiind *conștiință a diferenței*. Să ne amintim de Mitul Facerii – din Biblie. Primul gest după ce aceștia doi, Adam și Eva capătă în urma ispitei conștiință de sine, este acoperirea cu frunze a goliciunii. Este o primă conștientizare a condiției lor de entități existente în lume. Și se acoperă cu Natură, pentru a fi în legea Naturii: precum copacii, se acoperă și ei cu frunze.

La fel, este o primă recunoaștere a poziției inferioare a omului față de perfecțiunea lui Dumnezeu și a Creației Sale. Omul acoperă cu frunze o rană a facerii sale.

Omul nu este Dumnezeu: ca ființă precară, el se înmulțește prin dragoste. Aceasta este rana: dragostea, unde este nevoie de doi. Prin urmare, omul (Adam

și Eva), acoperă ceea ce trebuie să rămână tăinuit. Dragostea – instrumentul uman al creației de oameni este o taină, care se cere îmbrăcată cu haine de care Dumnezeu se va îngriji.

Creația este o taină (Universul), dar taina este și creația sa favorită, a divinității – omul. Iar taina omului este dragostea. Ea trebuie și a fost acoperită. Animalele se poartă dezgolite în nuditatea lor inconștientă – o primă lecție de sinceritate a firii.

3. Omul însă, are dublu statut:

A. **Natural** – pentru că face parte din natură, pe care, în condiții de sănătate deplină o poartă cu sine, ca arhetip general.

B. **Uman** – omul este și altceva decât natură, este *natură umană*. Ca atare trăiește printr-o dublă tablă de valori, aflate (tablele) într-o veșnică opoziție, din păcate:

* Tabla divină a valorilor.

* Tabla umană a valorilor.

Iată că, frunzele (hainele) acoperă de fapt taina iubirii. Ocultarea umanității care înseamnă iubire și nu sex. Hainele nu acoperă pura sexualitate animalică, ci dragostea. Aceasta nu înseamnă o stare de inferioritate – ci scoate în lume, prin Dumnezeu, puterea supremă, aceea prin care omul este capabil să creeze Viață, să învingă moartea prin generarea de viață.

Viața ca **Datorie**. Sigur, și animalele se înmulțesc, dar este simplă reproducere. Sunt doar egalități transmise mecanic, $A=B$, $B=C$, $C=D$, cu toate mutațiile lui Darwin. Animalele rămân în Alfabet. Doar omul, prin iubire, aduce ceva NOU în univers: cunoașterea și extrem de rar – înțelepciunea.

În concluzie, la a treia etapă pe drumul rușinii, este *rușinea de a fi doar om și nu Dumnezeu*. De aici a plecat șarpele șiret când i-a înșelat pe cei doi: tentația de a fi ca Dumnezeu. Diferența supremă și infinită dintre om și Dumnezeu.

Concentrând, rușinea este *conștiința diferenței*.

1. Că nu (mai) ești în **rândul** lumii, bineînțeles a lumii valorilor. De aici provine Râsul terapeutic CATHARTIC, care semnaleză avaria morală, ca abatere de la legea axiologică a Firii:
  - A. Prin prostie;
  - B. Prin întâmplare;
  - C. Prin voință.

Nerușinat fiind adesea, omul ajunge de **râsul** lumii. De râsul lumii celor cuvenite, lucruri care de mii de ani au fost sesizate de scriitori ca și de mase (norod), care, pe lângă faptul că te detestă, te plâng, te uită – te și râd.

2. Că nu (mai) ești în rândul naturii.
3. Conștiința de valoare ontologică: numai Dumnezeu **este** cu adevărat. Omul doar există. Are un regim secund. De aceea este supus greșelii. Deci, rușinii. Rușinea nu poate aparține lui Dumnezeu, cu toată opoziția lui Cioran. Doar omului, căci este secund. Are stăpân – Demiurgul.

În creștinism, *conștiința diferenței* este **păcatul** experimentat de cei doi prin

căderea în starea de rușine a omului, de fapt o *de – cădere* ontologică, după ce a încercat nepermis, să anuleze prin voință proprie insuflată de șarpe, diferența dintre el (om) și Dumnezeu. Omul a urmărit să devină Dumnezeu. Nu o să fie pentru ultima oară. Ceea ce este interesant, este faptul că, în fond, asta își dorește și Demiurgul, dar cu permisiunea lui și numai a lui. Astfel, rușinea creștină începe de la a avea clar conștiința că ești Nimeni și Nimic fără Dumnezeu. Restul este penitență, pocăință, lacrimi, flagelare etc, pentru a înlătura rușinea răzvrătirii și anularea diferenței demonice. Mai târziu (ieșirea din mit), Isus a anulat această diferență prin preluarea de către el a păcatelor lumii și ispășirea acestora prin moartea Jertfelnică.

Omul – prin urmare – trebuie trezit și pus pe drumul rușinii. Este un fel de drum al Damascului, când realizezi că încalci legea (divină, sau a omeniei pur și simplu), sau că ești în marginea ei. Atunci lucrurile se schimbă în mod fundamental: ai conștiința diferenței. Este primul nivel, cel teoretic. Te-ai dumirit că fără înțelepciune, voința de putere (prin mână proprie numai) este inutilă și duce la consecințe dezastruoase pentru om, societate, planetă.

Al doilea nivel, poate mai important decât primul, **este nivelul practic**. Fapta. Aceasta presupune printre altele:

1. Să fii treaz în fața Legii lui Dumnezeu;
2. Să fii treaz în fața valorilor;
3. Umplerea „spărturilor”, pierderilor de umanitate prin **fapte** înălțătoare față de semenii de lângă tine, deci:

- a) În cadrul societății;
- b) Societatea umană față de natură.

Rușinea reprezintă, iată, și o cultivare a prudenței, a pazei în fața abisurilor care ne aruncă departe de Adevăr, Bine și Frumos.

Se poate afirma, continuând, că rușinea este un raport între om și lume. O atitudine a individului în fața semenilor, a societății, naturii, universului. O jenă. O lipsă, un deficit. Pentru rușine este necesar omul. Numai el poate fi rușinos sau nerușinat. Un animal, oricare ar fi el nu are rușine, dar nu-l putem eticheta ca nerușinat. Un copac așijderea. Nu este de-a lungul vieții nici rușinat, nici nerușinat. El este. Atât.

Rușinea, cum am spus, presupune conștiință de sine. Discernământ. Rușinea ca și nebunia, sinuciderea, depresia, sunt posibile doar în mijlocul oamenilor și prin ei. Mecanismele sunt complexe, dar prin ele apar durerea psihică, suferința sufletească, grija de a fi, eșecul. Toate cele amintite fac parte din ceea ce generic numim *condiția umană*. Nu putem vorbi despre un măgar disperat sau rușinat. Despre om, da.

Așa stând lucrurile, sentimentele amintite presupun oameni, comunități, relații, structuri, corelații. Ce pun oamenii în comun? O tablă de valori, o sumă de porunci, unele transcrise în legi penale, altele nescrise, dar nu mai puțin importante în realizarea sănătății sociale și, prin aceasta, a mediului înconjurător.

Valorile – născute din experiența istorică, sunt paradigme de comportament, modele de atitudini exprimate cel mai adesea prin: nu se cade să, nu este frumos să, este bine să, ce-o să zică

lumea, să fim în rândul lumii, ne facem de rușine, nu este omeneste să procedăm așa etc, etc. valorile impun tipare, patternuri comportamentale care au fost verificate istoric ca folositoare umanității ca atare.

Omenia – presupune o ierarhie de valori și, după modesta mea părere, rușinea este pe primul loc. Dacă rușine nu e, nimic nu e! Ea, ca toate cele omeneste, prezumă, că după Adam și Eva, omul are conștiința binelui și răului. Omul are vocație pentru ambele? Cel puțin pentru rău este maestru neîntrecut, creând superbul infern terestru. Pentru bine, din păcate, omul trebuie să se mai străduiască la școala voinței, altfel, de milenii, rămâne într-o stare de repetenție perpetuă, cu toate mărețele sale realizări. Atât intra muros, cât și extra muros. O civitas extinsă. Când valorile pier, omenirea intră în starea de nerușinare și se (re)apropie adesea de animalitatea agresivă și nepăsare a hoardei primitive. O promiscuitate morală devastatoare.

Omul, ca om, nu are altă lege decât cea dată de lucrurile în care crede cu sfințenie, care l-au costat sânge și lacrimi, și care laolaltă îi conferă onoarea de a fi om, vorba lui Kierkegaard. Ești om pentru că ți-e rușine să nu fii! Restul este zoologie.

Dar noi, oamenii, venim în lume, în natură altfel spus, cu natura în și după noi. Fiind, cel puțin până la un nivel, un produs al naturii și apoi al societății. Drept consecință, omului îi este absolut necesară rușinea nu numai intraspecie, ci și extraspecie, față de vecinii (frații spun indienii) noștri biologici sau vegetali, minerali sau atmosferici,

într-un cuvânt, față de natură. Din ea am purces, ea ne-a favorizat viața, ne-a făcut onoarea de a ajunge *ființe sapientes*.

Când omul părăsește Legea Firii și distruge Natura (care se extinde în propriul organism!), intră în starea de nerușinare, stare care-l poate duce la pieire, ca specie. Pentru că nu poți distruge cuibul, fără să omori și puii în cele din urmă (natura – mamă).

Opusul rușinii este nesimțirea, nepăsarea, rinocerizarea, indecența, lipsa de pudoare. Nu ne naștem cu rușine nici fără rușine. În fiecare este un început de drum care este pavat cu stele sau mărcini. Inculcarea rușinii ține de buna educație, bunele practici morale, iar prin voință îți pavează orientarea destinală. Copilul capătă puncte cardinale de orientare în haos, ca să-l parafrez pe Nichifor Crainic.

Un om este cu adevărat biped și fără coadă și iese din minorat, vorba lui Kant, când vorba și fapta sunt subsumate valorilor universale, care fac din om întotdeauna scop și niciodată mijloc pentru alt om. Drept urmare, rușinea face parte din adevăr, bine și frumos ca și condiție primară a existenței acestora. Suntem de acord cu marea și profunda idee a lui Dostoievski, că frumusețea va salva lumea. Dar, despre ce frumusețe vorbește el? Omul trebuie să ajungă **frumos**. Frumos lăuntric, cu valori morale ferme. Și, desigur, creștine. Ca orice mare rus, el se integrează din plin în ordinea creștină. Valorile înalte să clipească în om ca niște stele și să-l ajute să nu iasă de pe cărarea anevoioasă a iubirii aproapelui. Frumusețea implică aici o anumită estetică a omului creator de bine, deci de frumos.

Dar frumusețea, omul frumos nu sunt posibile fără fundamentul rușinii. Rușinea este condiția frumuseții. Pe bunul-simț se clădește întreaga civilizație umană. Un om frumos se zidește în sărutul și salutul oferite tuturor oamenilor – tovarăși de specie, viață și moarte, ca și pe sărutul oferit animalelor și copacilor, ierburilor bătute de vânt, care ne privesc mirați sau înfricoșați chiar când noi, oamenii, le găsim frumoase.

Istoria umană, din păcate, nu este numai a biruințelor cunoașterii, științei, artei, politicii (când?), religiei etc. este una și a experimentării rușinii și nerușinării. Nu există ființă umană care să nu-și fi imputat vreodată lucruri nerușinate. Este răscrucea fiecăruia care poate duce la cer sau în infern. Depinde ce alegi. Omul ca specie, ca individ, în special, se „face”, se naște moral din *mers*. Învață trăind și gândind asupra celor trăite. Dar când rușinea / nerușinea privesc Istoria sau fragmente uriașe din ea, lucrurile se schimbă.

Omul trăiește într-un **spațiu – timp** social, în care societatea este fragmentată în conducători și conduși. Între oameni se stabilesc raporturi de putere dictatoriale sau democratice. Cele dictatoriale confiscă individul, îi răpesc libertatea, intimitatea, adesea promovează războiul, genocidul, discriminarea chiar terorismul (în cazul dictaturilor religioase, de exemplu). Totalitarismele de orice fel exclud structural rușinea, iar nerușinarea, egoismul și crima devin absolute. Democrația onorează individul cu un plus de drepturi, chiar dacă valorile nu sunt cernute judicios, ceea ce permite

„idiotului să stea alături de geniu” – amintindu-l pe P. Țuțea. Nici democrația nu este scutită de variate derapaje, uneori tragice, cauzate de incompetență, destrămarea morală, respectiv lipsa de rușine a conducătorilor, starea proastă a educației maselor etc.

J.J. Rousseau – vorbea despre *contract* între conducători și conduși. Există un fel de romantism în această idee, dar ideea că cei doi parteneri – conducători și conduși – au drepturi și obligații rămâne în picioare. Eu aș adăuga și ideea unui contract al rușinii.

Rușinea de a nu respecta obligațiile contractuale dintre guvernanți și guvernați. Socrate a fost condamnat la moarte de către un regim democratic. Primul din lume. Hitler a venit la putere printr-un mecanism politic democratic.

În ceea ce privește rușinea creștină (și nu numai), se întemeiază pe necunoașterea priorității ontologice a lui Dumnezeu, căruia-i datorează omul creștin păcătos, respect, dragoste, neuitare. Dumnezeu, probabil, dorește rușine față de el și nu frică, groază, disperare (fără a intra, deși e tentant, în aporiile existențial-religioase creștine ale lui Kierkegaard). Înțelegerea că privilegiul de a fi *fiul* lui Dumnezeu este demnitatea absolută acordată omului. Ești într-o ordine secundă pentru că ești *fiu*, dar concomitent ești în dumnezeire, ca parte privilegiată „aleasă” a creației sale. Seducția omului în paradis s-a făcut prin anularea rușinii (și a fricii) față de Demiurg. Iar nerușinarea oarbă a atins apogeul când Occidentul (cu „o” mic) l-a răstignit pe cel mai valoros și bun fiu al său, pe Isus. Și asta, în numele ordinii, al apărării unei așa-zise credințe clamată

de preoți încremeniți în egoism și ipocrizie. Pe singurul om l-au răstignit, singurul om frumos care a avut curajul să mărturisească adevărul la modul absolut. Și să trăiască la fel cum vorbea. Până la capătul crucii, al lacrimii și al omului. Eccehomo!

Fiind o istorie izvorâtă din păcat, poartă cu ea prin secole nerușinarea, orbirea în fața adevărului. Chipurile și măștile lăsate în urmă de om. Sunt ale freneziei nerușinării cronice.

Îmi place să redau cazul lui P. Țuțea din tratatul său de antropologie creștină – Problemele sau Cartea întrebărilor (Ed. Timpul, Iași, 1992):

„Prin '37, Petre Țuțea fiind întrebat de Nae Ionescu: <<Care trebuie să fie însușirile unui adevărat cetățean român?>>, i-a răspuns:

- I. Să fie creștin, conștiința religioasă fiind definitorie pentru om;
- II. Să fie dispus a-și da viața pentru România fără regret;
- III. Să nu înșele pe nimeni;
- IV. Să nu necinstească nicio fecioară pentru a nu ofensa Majestatea Maicii Domnului;
- V. Să-și cunoască limitele și să respecte ceea ce poate altul și nu poate face el.”

Pușcăriile comuniste au fost pline cu oameni care gândeau ca Țuțea. Oameni cu o rușine profundă față de om, România, Dumnezeu și Maica Domnului. Dar unde este rușinea de altădată? Pentru că tabla de valori a lui P. Țuțea se poate extinde la întreaga societate umană. Capacitatea de jertfă față de valorile supreme: neamul tău și Dumnezeu. Cu acestea nu ai ce negocia. Te mulțumești că te-au, băgat în seamă. Dacă este necesar te întinzi în lacrimi

pentru ei și taci. Până înflorești. Ca un pom. Punct.

La limită, din punct de vedere al unui animal bătut sau ucis, din punct de vedere al unui copac căruia i se batjocorește înflorirea, din punctul de vedere al unei păduri asasinate, se poate vorbi nu despre suferință și onoare, ci despre rușinea de a fi om!

Natura așteaptă omul să trăiască în Lege, în Legea din care a ieșit pe brânci el, trimisul ei cel mai de seamă în lume, zâmbetul ei cel mai frumos, ființa care cunoaște binele și răul.

Când ucidem pământul, apa, aerul, lumina, întemțim focul, când ucidem pădurea – ucidem arhetipurile – care ne-au configurat sălașul primordial – VATRA. Grecii nu degeaba vorbeau de pământ, apă, aer, foc – ca elemente primordiale ale Ființei. Arhetipurile ar (mai) trebui să fie în om. Pierderea lor treptată – înseamnă că ceva fundamental s-a deteriorat în acesta. Omul este într-un dezacord profund cu universul, cu fundamentele. Locul rușinii, sfelii în fața Marilor Echilibre a fost luat de cruzimea lăcomiei. A nepăsării. Rușinea a fost unul dintre cei mai eficienți factori antientropici. Cu siguranță, ea face parte din înțelepciune. Din Marea Înțelepciune.

Omul se dezintegrează într-o apocaliptică baie a morții spiritului, unde jegul grețos al profitului plutește peste corpul său. Câtă cinică dreptate avea nerușinatul Vespasian când își avertiza fiul indignat de taxa pe W.C-urile publice: „Fiule, banii nu au miros!” Da, dar nici inimă, nici milă.

Când societatea, când natura au devenit un uriaș W.C. public, banii încep

să aibă miros. Put. A om. A moarte: Omul pute, transformat de această economie – golan sau prădător, în bestie nespălată de ispită. Ochiul său de prădător cosmic arde totul.

Îmi amintesc de copilul poetului Nicolae Labiș, din geniala poezie „Moartea căprioarei” (poate cea mai frumoasă poezie de după război și una dintre, după mine, cele mai frumoase din literatura universală!) Copilul care murea parcă odată cu grația ucisă a sălbăticiunii! Ochii animalului muribund care îi strangulau inima! Ei bine, copilul acela a murit. Pentru că a murit rușinea, durerea nesfârșită de a împușca nevinovăția. De a ucide fratele uman, fratele animal, fratele vegetal. Rușinea de a nu te mai recunoaște în ei (în trecutul tău), ca parteneri cu drepturi egale în această Epica Magna a Universului.

Uitarea obligațiilor față de Natură este uitarea obligațiilor față de Ființă. Omul moare pe nesimțite pentru că se desparte necuviincios, obraznic, prin crimă de Marea Ființă. Uciderea oamenilor de către om este moarte. Schinguirea acestora este moarte. Sclavia este moarte. Rasismul este moarte. Războiul este moarte. Terorismul este moarte. Indiferența este moarte. Lipsa solidarității – în vremuri bolnave – este moarte.

Exprimată în bani – moartea devine impersonală și întruchiparea perfectă a lipsei de rușine. În loc de preconizata educație financiară (să îi înveți pe copii cum să iubească banii!), aș invita copiii să învețe „Moartea căprioarei”, poate și pusă pe muzică de cineva inspirat de Zei. Mai mult, această poezie putea deveni

un imn universal.

Dacă din Ființă căderea omului va continua, apreciez cu rușine că poezia, creația, frumosul nu vor mai fi posibile. Izvoarele vor seca. Omul nu va mai avea inimă. Nici lacrimi. Ci doar o bancă imensă de intrări și ieșiri de bani, câștiguri, pierderi, indicatori, dobânzi, investiții, succese, tăieri de panglici la capul mortului.

Atunci rușinea va muri definitiv unde sunt bani, numai bani, rușinea și grația verbului sunt imposibile. Îmi amintesc de Cezar, care în agonie profundă, cu ultimele puteri după ce a căzut înjunghiat de zeci de lovituri de pumnal, știți ce-a făcut? S-a acoperit! Și era pe moarte. Aduceți-vă aminte de ce v-am spus la început despre semnificația acoperirii cu haine în paradis. Îi era rușine lui Cezar să rămână dezgolit. De cine? De ucigașii săi? Nu cred. Îi era rușine de el însuși ca om și de Zei. Atât.

Revenind, când omul ucide natura, aceasta cred că îl plânge și lacrimile ei sunt frunzele toamnei care nu-l mai recunosc ca frate, ci ca dușman. Iar omul calcă nepăsător peste ele, peste memoria sa. Nu cred că există un sentiment românesc al rușinii, după cum nu există un sentiment românesc al ființei afirmat de Noica și ironizat de Cioran. Dar sunt sigur că există (sau a existat mai bine zis), un sentiment propriu, românesc al naturii. Românul adoră nașterea în natură, să iubească codrii, să moară în natură vegheat de „brazi și pălținași” ca în bătrâna și grațioasa noastră Mioriță. Dar azi, din lăcomie, din sărăcie(?), românii își taie codrii. Oare chiar nu mai avem îndurare?

Oare ce mai acoperă rugămintea sfielnică, pioasă, eminesciană?:

„Codrule, Măria-Ta. /Lasă-mă sub poala ta, /Că nimica n-oi strica!” (poezia, Codrule, Măria-Ta, 1876) sau: „Salcâmul de la drum /Te-aș tăia, dar nu mă îndur!”

Se pare că azi nu mai poate fi vorba de *frățietate* și îndurare. Am trăit săraci mii de ani, noi românii, dar pădurile rămăseseră în picioare. De la codru, pământ, munte am învățat echilibrul, modestia, muzica, portul, măsura, filosofia – totul. Profesorul nostru suprem după Dumnezeu a fost Natura. Oare ce este cu noi? Ce boală ascunsă ne macină inima și ne îndepărtează de Esență? „Pasărea cu clonț de rubin?” (N. Labiș)

Fiind liberi alegem să ne distrugem Casa. Vatra. Cred că această lipsă totală de rușine face parte din exprimarea cruzimii moderne devoalată, iar aceasta, la rându-i, din Marea Decadență care se insinuează vicleană dar inexorabilă în sufletul obosit al Occidentului.

Eu spun că a-ți fi rușine față de natură, înseamnă s-o iubești! Ați fi rușine față de omul de lângă tine, înseamnă să-l iubești. Iubirea este opusul adevărat al nerușinării nemaipomenite a zilelor noastre: mie îmi este rușine de tine să nu te iubesc! De ce? Fiindcă ești om ca și mine, avem același destin: viața și moartea. Deci, sunt dator să te iubesc. Întreaga *politică* națională și mondială ar trebui bazată pe asta!

Rușinea va salva lumea. Apoi frumusețea. Totuna: frumusețea începe cu rușinea. Iar rușinea înseamnă frumusețe. Nu-i așa?

Un roman al iubirii interzise – MARKELA de Thanas MEDI

C. VOINESCU

Citesc, în traducerea Oanei GLASU, cartea scriitorului albanez de origine aromână, Thanas MEDI, *MARKELA*, și notez, câteva idei, printre care cea a împletirii narativului cu descriptivul până la contopirea lor într-o formă de comunicare artistică de o expresivitate aparte, specifică, mai degrabă, cinematografeiei, supraimpresiunea. Narativul, la Thanas Medi, este supraimpresionat de descriptivul frust, ferit de adjectivul banal și redundant, de pastel, de vizualul în exces. Imaginea Markelei, simbol nu doar al frumuseții feminine, ci și al consecințelor unei întregi categorii estetice asupra lumii, nu este construită din elemente fizice palpabile, ci din efecte morale definitorii. Posibila absență a Markelei de la serata din Rovina ar dinamita armonia lumii, menținută în echilibru de frumos: „Gardurile (ar fi fost n.n.) mai încărcate de praf, străzile mai degradate, iazurile – mai mizerabile, acoperișurile – mai amortițe, oamenii – mai oboșiți, noaptea – mai mohorâtă, stelele... – mai triste ...” Nicio tușă îngroșată, nicio linie diafană, nicio pată de culoare care să pună în pagină frumusețea Markelei, căci nu despre frumusețea unei femei e, de fapt vorba, ci despre o componentă estetică dătătoare de frumusețe urâtului și de viață vieții, cum zice autorul. Secvența înfriguratei așteptări a Markelei la serată devine o narațiune supraimpresionată de descriptiv, făcând de prisos relevarea oricărei trăsături fizice, căci ea, simpla

prezență a Markelei, „ar fi făcut negrul – alb, noaptea – zi, tristețea – bucurie, oboseala – vitalitate, apatia- speranță, supărarea – fericire, visul – realitate.” Thanas Medi dezvoltă o tehnică literară inovatoare a portretizării fizice a personajului, care, însă, prefigurează și unele trăsături ce compun portretul moral al personajului.

Mesajul tulburător și inechivoc al cărții este dezumanizarea omului de societățile dictatoriale, tiranice, construite pe inducerea fricii, a acelei stări de adâncă neliniște, produse de un pericol, de o teamă, de o spaimă, căreia vechii greci îi spuneau phrike – iar albanezii, în a căror limbă se exprimă artistic autorul – frikë. Phobia, cum o mai numeau grecii, (demonofobia mitică) pune stăpânire pe eroii cărții lui Thanas Medi, supuși unor probe dure de realitatea socială contorsoniată în care trăiau, de dezordine microcosmică pe care nu au curajul să o refacă sau să i se opună, pentru că pentru a face asta ar fi necesar ca ei înșiși să aibă curajul să-și refacă, mai întâi, propria ordine interioară, și propriul echilibru psihic pierdut. Andon Çerepi, unul dintre cei doi flăcăi îndrăgostiți simultan de Markela, mărturisește că iubirea lui anterioară pentru Ema s-a prăbușit brusc din pricină că unul dintre oamenii cercului ei familial fugise din țară, iar biografia i se „pătase”, putând fi exmatriculată de la facultate. „A fost suficient ca să intru în panică, să mă împresoare frica. Frica murdăririi de

petele Emei... Am devenit un biet laș, lipsit de curajul de a o întâlni măcar, de a o asculta mai întâi...” Când celălalt băiat îndrăgostit de Markela, Leko Zavalli, este dus în peșit de un unchi, tatăl își dă acordul politic referitor la posibilitățile cuscii: „Pentru mine e suficient că sunt în regulă ca biografie, restul te interesează.” Nu frumusețea răpitoare a Markelei induce frica în junii ei admiratori, ci „pata” biografică din spatele frumuseții ei: statutul de deportați din Tirana la Rovina al membrilor familiei ei, statutul de paria ai societății socialiste albaneze, de potrivnici ai regimului dictatorial al lui Enver Hodja. O recunoaște însuși Andon: „... pe mine frica m-a făcut așa. Frica de niște ochi înghețați tun care doar supraveghează, frica de oricine și de tot.” Și, extrapolând: „Toți sunt așa, un popor întreg... Noi suntem concepuți cu frică din pântecul mamei, ne hrănim cu frică încă din scutece, creștem cu frică, respirăm cu frică, vorbim cu frică, gândim cu frică, râdem și plângem cu frică, cântăm și ovaționăm cu frică, ne facem nevoile cu frică, trăim și murim cu frică.” Țesătura narativă a cărții se bizuie pe o antonimie socială evident dezechilibrată numeric: de o parte – inductorii și controlorii fricii (cei puțini, deținând puterea), de cealaltă parte – cei mulți, supunându-se de frică, din comoditate sau doar din oportunism.

Thanas Medi nu scrie un roman de dragoste, scrie un roman despre bariere, despre zidurile din jurul conștiințelor, despre frică, iubirea fiind doar pretextul vivisechției unei societăți totalitariste. Masa de operație este Rovina, din salonul numit Albania comunistă, unde pacienții sunt supuși unui experiment de spălare a creierelor, precum în întreg Estul stalinist. Rovina, întocmai ca Bărăganul românesc, este locul de penitență pentru deportați, pentru cei care mai găseau resurse de rezistență la răul comunist, întruchipat de Enver Hodja. Rovina e una dintre bariere,

familiei Gajtani, expulzate din Tirana, i se fixează domiciliu forțat (s-a practicat și în România anilor '50) aici unde se mai văd și acum, amenințător și predictiv, ruinele unei vechi închisori și unde biserica Sfântul Gheorghe fusese demolată pentru ca tinerii să înalțe, în locul ei, Casa de cultură. În acest sat este dislocată Markela, pentru vina că tatăl ei dăduse, într-un tablou, o înfățișare gălbejită, asiatică, conducătorului iubit. Se pune astfel o barieră în fața formării ei intelectuale, a continuării studiilor universitare și se ridică un zid de interdicții în juru-i, i se frânge brutal chiar dreptul indelebil de a iubi, spre a nu-i contamina astfel pe tinerii nepătați. Din amfiteatru, Markela ajunge (reeducare comunistă?) să sape gropi pentru plantarea migdalilor pe terenul colectivei din Rovina. Și tinerilor din satul ridicat propagandistic la rang de orașel li se pun în cale bariere de izolare și de ură față de dușmanul de clasă: personajul narator, Andon Çerepi, este candidat pentru primirea în partidul unic stăpân pe creiere, conștiințe, suflete și vieți. Tatăl lui Leko Zavalli este comunist de frunte, partidul așteptând de la fiu un comportament asemănător. În dreptul exprimării libere a gândului se lasă o altă barieră: „Ssst, că ne aud!” – zice bunicul lui Andon. „Ssst, că și pereții au urechi!” Bariera, zidul, frica, supunerea voinței, spălarea creierelor sunt centrul de referință ideatică a cărții lui Thanas Medi. O spune atitudinea sătenilor, care, când află că Leko Zavalli o sărutase pe proscrișa politic Markela, vituperează oripilați: „Îndrăgostit de o condamnată, o exilată! Aia n-a fost iubire, a fost vină, a fost crimă... bombă cu ceas la temelie Albaniei socialiste. A însemnat căderea în capcana inamicului, care la ce n-ar fi recurs pentru a cuceri cetatea din interior! A însemnat cancerul care a ros puțin câte puțin trupul sănătos al patriei... Inamicul, știind că pierde lupta armată, atacă acum prin femeile cele mai frumoase!” Autorul surprinde, astfel, demersurile tipic

totalitariste de depersonalizare a individului, de îndoctrinare a lui prin exercitarea unui control pervers asupra gândurilor, comportamentului, emoțiilor sau liberului arbitru. Grăitoare este, în acest sens, secvența narativă a derulării ședinței organizației de partid, conduse de Paskal Içi.

„Markela” nu este, în accepție clasică, un roman de dragoste, este însă un roman al iubirii imposibile, interzise, temă inepuizabilă și recurentă în literatură, de la Shakespeare, Tolstoi sau Márquez la Philip Roth, abordată diferit în funcție de vârstă, sex, stare socială, credință, epocă istorică sau tip de cultură, ca la Eliade. Thanas Medi explorează mecanismele exterioare care destructurează sentimentul erotic și ecuația iubirii, aplecându-se cu minuție asupra cadrului social-politic existențial și asupra vectorilor distrugători, din trei perspective: iubirea ca inițiere, iubirea ca pasiune și iubirea tragică. Cei doi tineri îndrăgostiți de Markela își manifestă diferit sentimentul: fulgerător, nebunește, iresponsabil – unul, Leko, și ascuns, platonice, grav, metafizic, răzbunător – celălalt, Andon. Amândoi însă au în față aceeași barieră ideologică absurdă, pentru că partidul coboară până în străfundurile sufletești ale individului, controlându-i sever trăirile intime. Individului îi este inculcată ura, nu iubirea, ura față de dușmanul de clasă, care trebuie nimicit sau reeducat prin muncă silnică și prin limitarea libertății. Nu doar Markela este prizoniera unui spațiu concentraționar delimitat geografic, dar și cei doi tineri care o iubesc sunt prizonierii unui alt spațiu concentraționar, cel ideologic. Andon Çerepi reflectează despre sine și Markela: „Ea e o condamnată liberă, în timp ce tu ești un om liber condamnat. Condamnat să-ți suportți propria închisoare, să vegezi în beznă, să nu părăsești cochilia ta sigură, rob veșnic al friicii, înrădăcinată în fiecare globulă de sânge, în fiecare celulă.” Cel care înfrânge, într-un anume fel, frica este Leko, dar plătește scump această evadare

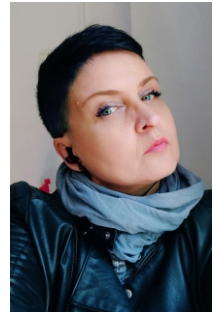
din spațiul ideologic concentraționar al partidului.

Andon Çerepi nu pe Markela o ucide, pe sine se ucide. E o sinucidere generată de frică. Îl sufocă teroarea halucinantă a unei societăți totalitariste. Palma peste gură este simbolul diabolic al uciderii conștiințelor, prevestit de acel ssssst! al bunicului cu degetul la gură! E o (sin)ucidere lentă, prin sufocare, în interiorul zidurile ridicate în jurul iubirii. Al iubirii despre care Einstein credea că este cea mai puternică forță din Univers. Andon Çerepi nu găsește puterea să-și ucidă frica, așa cum, într-un anume fel, o făcuse Leko Zavalli, în ciuda tuturor consecințelor nefaste. „Acea frică ce nu putea fi ucisă și care i-a înghețat mai mult ca niciodată șira spinării... l-a încolăcit trupul ca un șarpe uriaș, cumplit, care-i sugea sângele, îi otrăvea creierul.” Thanas Medi descoperă formula otrăvii totalitarismului, o transfigurează prin cuvânt, oferind astfel o imagine zguduitoare a dezumanizării individului ce a avut neșansa să se nască și să trăiască într-un astfel de timp.

Proză

Apele

Corina DAȘOVEANU

(...) Multă zăpadă căzuse în iarna aia. Până mai sus de ferestre. Casele parcă muriseră, astupate. Și-un ger... Muriseră și câinii de frig. Rar se mai văzuse om cu om. Nici popa nu ajunsese pe la toți cu Botezul. Urâtă iarnă. Dar trecuse.

Spre seară, satul se potolea. Mai venea câte un răs de copil sau un fum subțire din vreo bătătură, se mai grăbea câte un stol întârziat de ciori spre pădure, la cuiburi...

Cum se deschidea pământul a cald și a miros de bălegar prin grădini, cum pocnea bobocul de floare în măr și se zbicea nițel nămolul pe linie, viața se pornea în rosturile ei.

Bărbații începură să se strângă pe șanț înapoi. Duseseră vacile acasă și veneau să aștepte întunericul, cum apucaseră obiceiul din bătrâni:

- Fă, vezi că mă duc coala, la oameni, zicea fiecare nevestii și nici nu mai stătea să audă ce-i răspundea aia.

Păi nu știau ei că nu era de-a bună? Că ele se porneau în urma lor cu toate bodogănelile?

- Du-te, du-te, ducea-te-ai, că numa' la ducă ți-e capu'! Că o bidoană dă apă la răsadurile ălea n-ai pune! Sau la amărătele ălea de găini, că secă trocu'. Las'că pune tot proasta, că d-aia și-a luat bărbat, să le facă ea pă toate! Gardu' ăla

din fundu' curții, dinspre ale Șuică, a căzut dă tot, da' cin' să-l ridice, că bărbati-meu...

Și vorba nevestii pierrea în urmă, dar omul știa că ea o să zică și singură ce avea de zis, că o să urce vocea, că o să și plângă, că se va necăji până va obosi de zis și de terminat muncile prin obor, apoi o să intre răcorită în casă și o să se culce liniștită lângă copii.

El mergea ca scăpat din ocnă, cu un fluierat vesel și neauzit în vârful buzelor, pe lângă gard, ca un flăcău pornit după fete. Pe drum ieșeau și alții de prin curți, cu vocile muierilor după ei.

Se alăturau câte doi, câte trei, își zâmbeau unul la altul ștregărește, ca și când cine știe ce mare scofală ar fi făcut: "hai, că merse și-n seara asta"... Era ca un joc al celor mari, un joc conjugal, el să se strecoare seara afară pe uliță "la oameni", ea să se înfoaie, iar în zori, când dădeau ochi în ochi, să înceapă ziua ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, dar fiecare cu un răs ascuns în gând, ca o poznă.

Oamenii mergeau în capul liniei, la ale Stele în drept, unde se adunau să trăncănească verzi și uscate sau să tacă pur și simplu. Câte unul venea cu câte-o sticlă de țuică băgată sub cămașă.

- Te văzu, mă, cân' o luași?

- Nu mă văzu, mă, că băga rațele-n coteț cân' să plec io și una nu vru și zbură în curte la ale Bucă și să dusă la ăia s-o ia.

- Bă, asta e apă descântată. Bună rău!

- Dă-ne, bă Tudore, s-o descântăm și noi, că te lipiși dă ea!

- Luați, mă, luați! Să ne dea Dumnezeu anu' ăsta ploaie și apă multă să să facă toate ălea, da' mai ales moșmoanele, că dă n-oi făcea o sută dă cazane dă țuică, zise Tudor ștergându-se la gură de poftă. Iote, îmi lăsă gura apă...

- Faci pă dracu', sări Nele ale Brânzătare. Faci pă dracu' și pă mă-sa, că moșmoane ai avut și anu' trecut, da' nu le-ai strâns.

- Așa făcuși, nea Tudore? Aoleoooo, păi ia să fi avut io moșmoanele ălea și cazanu' lu' matale! Rupeam cazanu'! Beam toată iarna!

- Făceai pă dracu' și tu! Făceai cărare spre cârciumă și tu, ca noi toți ăștelanți!

- Asta cam așa e Nele! Că după ce termenăm vinu' dâ n butoi, țuica dâ n damigeană, care a făcut, care nu, nici p-aia, o luăm binișor spre nea Mitu la MAT, pufnește din întuneric Ghiță ale Soare.

- E și ce! Bem, mă, bem, că d-aia ne-a dat Dumnezeu gură. Și ce? O să bem după ce ne-om punea mâinile pă piept? Ne dă Moartea să bem? Aia nici lu' popa nu-i dă să bea!

- Hăhăhă, aț' auzât, mă, că popa Mitică vindea duminică băutura în târg,

la oraș? D-aia a fost biserica închisă și s-au întors babele morcovite la cășile lor. Cică l-a văzut Mărin a lu' Ristea cum ierea cu șortu'-n față la târg și zbiera la unii că să scoată toți banii pă ce le-a dat, că dacă nu îi ia mama dracu' și-i și bleastă mă la liturghie. Hăhăhă!

- S-a-ntors lumea cu curu'-n sus, bă! Mai avem să-l botezăm pă Satana!, apucă să mai zică Tudor.

Brusc tăcură toți. De nu știu unde căzu o liniște nefirească, o spaimă mută. Nu era lună, nu era nor, nu era vânt. Doar întuneric și o frică neagră începu să umble printre ei. Bărbații se ridicară în picioare.

- Mă, ce e asta? sparse liniștea Petre.

Și-odată începu dinspre apus un vuiet cum nu auziseră în viața lor, un vuiet gros, vinețiu, poate din pământ, poate din cer, ca și cum întunericul ar scoate un muget, ca o vită pe moarte... Un vânt umed le lovi dintr-odată fețele... Înghețară. Vântul venea înaintea nenorocirii.

De undeva din capătul satului se auzi glasul străjii de noapte:

- Fugiți, bă!!! Vin apele!!! Vin apele...

Vin a....

(fragment din romanul în lucru „Apele“)

Măciuca

Luminița IGNEA

Să fi iubit cu patima cu care ura, Mitu lu` Săracan ar fi făcut multe femei fericite. Sau măcar una. Dar în inima lui nu era loc de iubire, bărbatul le purta tuturor o vrăjmășie de moarte, începând cu cea care i-a dat viață. Că datorită ei purta a doua poreclă, Mitu Al Florilor, care îi era chiar mai nesuferită ca prima. De fapt, dacă e să le luăm în ordine, „Săracan” a venit mai târziu, odată cu tată-su de-al doilea, un holtei tomnatic, însurat cam cu forța cu Firuța lui Dijmănit. „Ce dacă-a călcat strâmb o dată?”, îi spuneau pețitoarele, „Tot cea mai vrednică fată din sat rămâne, nimeni n-o întrece nici la polog, da` nici la joc”. „Da`, săracan de mine!”, făcea Sandu, că ăsta era năravul lui, și de aici i se trăgea și supranumele, la fiecare frază băga câte un „săracan de mine!”, „Oi putea eu struni o hazaică așa arzoaie?” „N-ai grijă, că s-o struni și singură, când s-o vedea la casa ei”, l-au asigurat și bătrânii lui, bucuroși să-l vadă așezat înaintea de a se așeza și ei la loc cu verdeață.

În primii ani de viață, Mitu a crescut în matriarhat. Bunica și o droaie de mătuși mai mari sau mai mici stăteau cu ochii și cu gura pe el cât era ziua de lungă, iar noaptea îl înghesuiau între trupurile lor voinice și transpirate, mai-mai să-l sufoce. Cu mămica nu a dormit niciodată, că ea era singura din familie

care avea serviciu și, dacă aducea bani în casă, era scutită și de la treaba la câmp sau în grădină și de pierdut timpul cu schimbatul pelincilor sau cu legănatul lui „Al Florilor”, cum i s-a spus lui Mitu până a mers la școală.

Ura creștea în sufletele lui ca iarba cea rea, dar el încă nu știa că se cheamă așa, doar mârâia la ele încă înainte de a învăța să vorbească și le lovea cu pumnișorii și cu piciorușele imediat cum se simțea sătul și schimbat. Cum a putut merge, fugea cât mai departe, simțea că se sufocă în umbra lor, și nu ieșea din cotlon decât când îl răzbea foamea. Iar ciuda lui și mai mare era că toate-și vedeau de treabă, nu-l căutau, nu pomeneau de el, de parcă nu exista, numai seara îl zvârleau în copaie și-l zoleau bine, să nu aducă cine știe ce în așternutul lor cel curat.

Când l-a luat în primire, Sandu Săracan a încercat să înjghebe cu el o relație, nu neapărat tată - fiu, așa de la bărbat la bărbat, convingându-l prin desele și lungile absențe de acasă, că femeia este un rău necesar, așa ca să găsești o bucată de mămăligă rece și ceva udătură când te întorci, dar, în general, e de preferat să nu stai prea mult în preajma ei. „Rele, săracan de mine!”, le spunea el tovarășilor de pahar. „Rele toate, așa a fost și mămuța, așa-i și

fomeia, toată ziua dă din gură, numa` noaptea-i bună, că mai dă și din altceva”. Mitu, care de acum se făcea băietan, a început să ia aminte la vorbele vitregului și să fie interesat de părțile anatomice ale femeii, mai ales de cele care, eliberate din strânsoarea hainelor groase de iarnă, se iveau și se mișcau ademenitor, unele mai bombate, altele mai lăsate, unele oțărâte, altele moleșite, prin pânza subțire a fustelor înflorate. Începuse a i se duce vorba că-i dubios după ce, urmărind insistent mai multe fetișcane, dar și femei în toată firea pe ulițele satului, acestea se stropșeau la el: „Ce vrei, mă? Ce te ții după mine?”, iar el, le răspundea răstit, printre dinți: „Ai cur mișto, fă!”. Și, suflându-le fumul de Naționale în ochi, trecea mai departe, alergând ca un apucat.

Printre puținii prieteni ai lui Mitu era unul care „fusese” și amintindu-și în unele nopți ce povestea acesta pe când poșteau o jumică de „Săniuța” în cimitir, își apuca furios muștiucul și-l freca frenetic, mai să-l scoată din rădăcini. Învățase să se alimenteze astfel, o privire furișă la trupul femeii, o căutătură înnegurată spre chipul ei, însă vreo apropiere mai mare de aceasta nu-și dorea, nu avea răbdare să le audă vorbind, hotărâse de mult că sunt niște încuiate, niște găște, cu aspect acceptabil, cel puțin dacă le privești din spate, dar gălăgioase, care n-au nimic interesant de spus. Până-ntr-o zi când, pășind în clasa a douăsprezecea la liceul lui rural, pe ușa clasei intră o făptură ciudată, pe care nu avea cu ce s-o compare, noua dirigă și profesoară de rusă. Glasul ei, ușor răgușit, părea că

izvora din clăia blondă și cârlionțată și din ochii de smarald patinat și nu din buzele pline, voluptos arcuite, poleite generos cu sclipiri sidefii, ca niște picuri de rouă. Părea femeie, dar și înger, o trenă de parfum se-mprăștia din fusta ei foșnitoare făcută din cea mai mătăsoasă țesătură, sub care dansau două sfere de piatră, pe o muzică neauzită. Atunci a știut că trebuie să atingă Femeia și, dacă n-o face, nu mai poate trăi. Și când tovarășa cea nouă, care era și secretară UTC pe școală, mânată de noua viziune pedagogică, a trecut printre bănci, dornică să-și cunoască ciracii, Mitu și-a întins mâna rapace făcută năvod, cuprinzând, într-o singură palmă cheile fericii și înfigând adânc degetul mijlociu în canion.

La o margine de cătun trăia, de când era pe lume și de când se știa, Măciuca. O chema Lenuța, dar de mică s-a învățat să ducă o jordie în mână, nevoită să se apere de câinii alungați de acasă de săteni și de nălucile pustiei în care trăia. Cu timpul jordia s-a făcut băț, bățul s-a făcut par și parul s-a făcut măciucă, că lumea crește și se-nrăiește, așa se face că numele ei în sat era, de acum, Măciuca. A avut și frați și surori și părinți și atunci pustiul nu era pustiu, bătătura lor răsuna de râsete zglobii, de chemarea dulce a mamei și de înjurătura aspră a tatei, dar pierind toți, de prea cruzi sau prea coțți, a rămas singură la granița satului, de care-o desparte o lume, un univers. Fusese a treia din cei șapte, pe unii-i petrecuse ea însăși la groapă, despre alții a primit vești mai târziu, petrecându-i din telegramă-n pomelnic. I-a plâns pe toți, atâta i-a plâns, până n-a mai avut lacrimi să se plângă pe sine și, asprită de

viață, dar întărită de moarte, s-a înarmat cu măciuca, hotărâtă să trăiască cât i s-a scris. Singurătatea nu a fost alegerea ei. A fost și ea tânără și dorită, dar părinții aceleia nu au îngăduit feciorului lor să aducă în gospodărie o sărăntoacă de la capătul lumii. Mai târziu el a murit beat într-un șanț, lăsând cinci orfani. Ea a rămas să-și ocrotească pustia.

Când i s-a dat drumul lui Mitu brumele erau groase. A pornit-o pe jos către satul natal, că de banii primiți la „externare”, l-au ușurat unii chiar de la poarta închisorii. Le-a dat de bună voie, sătul de bătaii, nu s-a pus cu ei și chiar simțea nevoia să-și dezmoștească oasele, încă tinere, cu mersul pe jos. Și nici nu se grăbea nicăieri, știa că nu-l așteaptă și nu-l dorește nimeni acasă, dar mai știa și că omul are nevoie de patru pereți să-l adăpostească cât se gândește ce face cu sine, iar cei mai potriviți erau aceia între care crescuse.

Pe câmpurile lungi dintre sate și stelele scrâșneau în cer, iar foamea îi răsucea în stomac custuri de gheață. „O pâine să fi apucat să-mi cumpăr din patru ani de răbdat. O pâine mare și caldă, ca un cur de femeie”, halucina deja, când a zărit, la zece pași, bordeiul dărăpănat.

Măciuca i-a deschis de la prima bătaie, era așa de uluită de vizita neașteptată, că imediat s-a apucat să întetească focul de vreascuri și să pună ceaunul de mămăligă. Ani mulți nu-i mai trecuse nimeni pragul, de la îngroparea

măicuții, ultima care a părăsit-o. Niște jumeri și două ouă au completat cina din zori a musafirului nepoftit. Restul, pentru amândoi, a fost ceață.

În sala de tribunal era un pic mai cald ca afară, Măciuca, în uniforma vărgată peste care i se permisesse să-și pună ilicul de lână luat de acasă când au ridicat-o, privea de sub bertă o lume străină, ca-n filmele acelea ce veneau cu caravana, odată.

„Elena Apetrei!”, strigă aprodul, dar pe chipul femeii nicio reacție. „Zisă și Măciuca!”. Atunci ea se ridică ușor, pune mâna pe Carte și spune ca pe o poezie, tot ce-și repetase zile și nopți în șir, că ce-i spusese avocatul din oficiu uitase deja: „Da, onorată ogradă, l-am primit în casa mea, l-am omenit, se crăpa de ziuă și i-am zis că e vremea să plece în drumul lui, da` el a sărit pe mine ca un câine turbat și eu m-am apărat, ce era să fac?” „Te-a violat, femeie?”, întreabă, sastisit, judecătorul.

„Nu, dom` judecător, numa` mi-o pus poalele-n cap și m-o mușcat din dos. Și atunci i-am dat în moalele capului, cu ceaunul, că măciuca era lângă ușă. Sper că l-au luat neamurile de acolo, că bordeiul meu nu-i morgă.” „Legitimă apărare. Se achită!” „Mă-mpușcați, dom` judecător?” „Nu, femeie, ești liberă, mergi la casa ta!” „Am crezut că scap de grija lemnelor pe la iarnă!”, oftă din rărunchi Măciuca.

Trandafirul stacojiu

Alexia ȚICLEANU

Nu i s-a spus niciodată că zâmbetul ei îți încălzea sufletul. Și asta pentru că nu era adevărat.

A inspirat adânc aroma lumânărilor parfumate pe care tocmai le aprinsese și, fiind conștientă de faptul că n-avuseseră timp să-și răspândească izul, ea tot a simțit mirosul de scorțișoară îmbrățișându-i plămâni. Nările i-au tresărit.

A zâmbit satisfăcută către sine.

Și-a aruncat privirea pe fereastră, iar imaginea trebuie să fi fost destul de șocantă, încât să-i frângă inima. Și ar fi vrut să-și fi întors capul, încă mai avea timp s-o facă. Dar trebuia să-i examineze. Să știe cât de mult se poate din atât de puțin cât arătau ei.

Ce a văzut ea atunci, nu se știe încă. Pentru că ea eram eu, iar eu niciodată nu divulg secretele altcuiva. Fiindcă sunt convinsă că altcineva a simțit asta înaintea mea și n-aș vrea să le expun emoțiile.

Adierea vântului i-a trimis un fior pe șira spinării când i-a șuierat pe lângă ureche. Era septembrie, dar nimeni nu părea să observe frunzele căzând.

Nici măcar ea.

Asta pentru că nu se uita la ele.

Se gândea la altceva.

– N-am vrut să pară că lipsa mea de...

Cum ar fi trebuit să-i numească?

N-a putut să-și dea seama.

– ... de companie să fie o problemă pe care tu s-o rezolvi. Am vrut doar să avem

un subiect de conversație.

Nu mai știa cum să vorbească cu el. Pentru că, deși exista un timp în care îl cunoștea, se pare să fi dispărut alături de multe alte lucruri care se risipesc după ce nu le hrănești pentru un anumit timp. Ea avea impresia că, odată cu înaintarea în vârstă, va ști din ce în ce mai multe.

A zâmbit fără veselie.

Nu-l mai cunoștea pe tatăl ei, deși obișnuia, iar faptul că acel gând nu-i provoca nicio emoție a împins-o să înghită în sec. Era dreptul ei să fie indiferentă. Și el a fost.

– Am fost absent din viața ta...

Ea și-a scuturat capul, iar mintea ei i-a adus o altă amintire, pentru a calma liniștea care o cuprindea. Pentru că pacea trebuie să fi fost mai înspăimântătoare decât gândurile. Nu își putea îngădui să stea pe loc.

Trebuie să fi fost luni, pentru că făcuse un ocol în drumul către casă de la liceu pentru a evita să întâlnească niște fete cu care obișnuise să-și petreacă timpul. Nu și astăzi, totuși.

Dacă ar fi stat să se gândească, cu siguranță ar fi ajuns la concluzia că gestul acela era unul destul de laș, dar ea n-a pretins niciodată că ar fi curajoasă, oricum.

Prefera să nu fie undeva unde compania nu-i era râvnită. Orice s-ar fi întâmplat.

S-a oprit să se așeze pe o bancă. Atunci, voia să stea pe loc.

I-a spus că răceala îi curgea în sânge, iar fata și-a strâns fără intenție degetele în jurul tulpinii trandafirului pe care el i-l dăruise mai devreme în ziua aceea, uitându-se la ea cu ochi de culoarea mierii, ce o mințeau.

Prietena ei cea mai dragă s-ar fi oprit în loc să privească îndelung acea floare, dacă ar fi văzut-o plantată într-un parc, pe când ea nu-și putea găsi în suflet apreciere pentru vietăți atât de neînsemnate încât oamenii își permitau să le smulgă de la sursa lor de viață.

Buzele i-au tremurat.

– Așa ești tu și nu te poți schimba. Ce e de făcut e să nu-ți mai exteriorizezi gândurile.

Acela fusese tatăl ei, care avea impresia că singurătatea era un lucru atât de cumplit numai pentru că el trecuse prin ea, atât în tinerețe, cât și în prezent. Fetei i se părea ironic că el își dorea cu ardoare ca ea să-l întrecă din toate punctele de vedere, dar nu i-a trecut prin minte că, poate, prin faptul că solitudinea n-o deranja, deja o făcuse.

– Oamenii nu vor să audă ce ai tu de zis și nu e treaba ta să le spui.

Un fior i-a trecut pe șira spinării. Vocea aparținea mamei sale, care credea că, dacă o reduce la tăcere, îi va câștiga compania de care are nevoie. Presupun că, atunci când înălțimea nu-i permitea să ajungă la ultimul raft, părinții și-au spus că nu e motiv de îngrijorare că fiica lor nu putea să mențină niciun fel de relație. Era încă timp. Dar acum, când pantofii nu-i mai rămâneau niciodată mici și împrumuta hainele mamei sale, cei doi s-au uitat ezitanți unul la celălalt, spunându-și: „Dragă, e o problemă.”

– Îmi place de tine, Eva. Privirea ta este atât de apăsătoare, încât am impresia că mă voi mistui sub intensitatea ei.

Ah, băiatul cu ochii blânzi. El o cunoștea, în limitele stabilite de ea.

Deși, spre deosebire de restul lumii, părea fascinat de lipsa ei de orice fel de emoții pentru lucrurile obișnuite, curios să o înțeleagă.

S-au plimbat prin parcuri, aplecându-se peste balustradele podurilor pentru a privi în jos, ca și când ar găsi ceva nemaipomenit dedesubt, iar el formase un obicei din a întinde mâna către ea, dar fără să o atingă vreodată.

Băiatul vorbea, iar Eva îl asculta.

Eva și-a apăsat pleoapele, transpunându-se într-un univers în care băiatul era sincer.

Când a deschis ochii, a văzut-o pe ea, cea cu o apreciere nemaivăzută pentru flori. I-a zâmbit cu căldură.

Fata s-a așezat pe vine, punându-și o mână pe genunchiul Evei.

– Tu nu ești o persoană bună, i-a spus.

Și-a ținut respirația.

– Nu plângi când papagalul care te-a trezit în fiecare sâmbătă la șapte dimineața, ciripind atât de iritant timp de zece ani, încât îți vâjâiau urechile, a murit, spunându-ți că acela este ciclul vieții. Te gândești înaintea să vorbești, dar nu pentru a-ți da seama dacă vorbele tale vor frânge inima cuiva, ci pentru a verifica dacă datele pe care le ai sunt corecte. De câte ori s-a întâmplat să ai o persoană suferindă în fața ta, lăcrimând auzind cuvintele spuse de tine? Nu știi, dar ți-ar fi plăcut să numeri. Te consideri mai bună decât toată lumea și poate că ești, dar ce a gândit restul lumii când și-a dat seama că tu ești conștientă de această superioritate pe care o deții? Adevărul e că au avut

reacția căutată de tine, iar tu ai zâmbit viclean când ei și-au coborât privirile, jenați. Copiii se holbează la tine în public, iar tu, deși dacă te-aș întreba, n-ai admite, ai încercat să le zâmbești. Se întorc instantaneu cu spatele, prefăcându-se că nu te-au văzut. Când ajungi acasă, ții ridicate aceleași ziduri pe care le-ai construit pentru persoanele exterioare chiar și în fața propriei familii, acordându-le același tratament slab ca al străinilor. Tu nu ești o persoană bună, Eva.

Ea a clipit. Dacă ar fi pătruns mai adânc, ar fi știut că prietena ei n-a existat niciodată, pentru că nimeni nu și-ar fi permis să-i expună acel adevăr, din moment ce nu era cunoscut.

Și-a coborât privirea, descoperind că o picătură roșiatică se scursese de pe tulpina trandafirului, picurându-i pe piciorul înghețat.

I s-a spus că răceala îi curgea în sânge, dar atunci când și-a înțepat degetul de spinul trandafirului, a simțit căldura lichidului stacojiu absorbindu-i gheața trupului.

Iar lacrimile care îi îmbujorau obrajii erau la fel de fierbinți, făcându-i mâinile să tremure și maxilarul să-i zvâcnească.

Și-a întors capul să se uite la locul liber de lângă ea.

– E adevărat, să știi, a spus el. Dacă ar fi să punem în balanță trăsăturile bune și cele rele...

– Eu nu le văd așa pe cele negative, l-a întrerupt ea cu îndrăzneală. Ele au avut grijă de mine.

El a zâmbit.

– Da. Pentru că tu plănuiești să trăiești singură pentru tot restul vieții tale.

Eva și-a ținut respirația.

– Eu nu sunt aici cu adevărat, iar tu ești destul de isteț să știi că nu halucinezi.

Băiatul s-a foit pe locul lui.

– Știi ce mă pune pe gânduri?

Eva n-a răspuns, știind că el își va continua ideea fără ca ea să-i ceară.

– Că poți recunoaște atât de multe lucruri bune despre tine, cum ar fi faptul că ești inteligentă, profundă, încrezătoare, deschisă la minte, independentă, poate chiar și frumoasă. Dar niciodată n-ai părut să vrei să admiti că ai un suflet bun. Eu pot să o văd. Ești bună.

Băiatul s-a întors către ea, prinzându-i fața în mâini.

– De ce nu poți accepta că ești bună, Eva?!

Ea a tresărit, clipind de câte ori era nevoie pentru a vedea flacăra calmă a lumânării clar din nou.

A oftat adânc, întorcându-se din nou către fereastră.

Ceea ce i-a atras privirea prima oară nu mai era acolo.

Poate fusese un papagal identic cu cel care a murit, pentru că mâinile i-au tremurat atunci când i-a săpat o groapă minusculă de a cărei existență nimeni nu știa.

Trebuie să fi fost unul dintre oamenii cu care ea obișnuia să-și petreacă timpul, față de care pretindea că nu dezvoltase niciun fel de atașament. Așa și era.

În unele zile, acel lucru era adevărat. În altele, nu atât de mult.

Straniu că imaginea de pe partea cealaltă a ferestrei, ea văzuse niște străini. Era bizar că oamenii cei mai apropiați de ea nu puteau scoate nicio reacție din partea ei, dar niște persoane întâmplătoare îi făcuseră sufletul să se strângă.

Poate fuseseră niște adolescenți. Care râdeau simultan, cu capul dat pe spate și mâinile pe abdomen.

Nu știu. Am promis că nu voi spune.

Ulther, orașul tăcerii

Constantin GEANTĂ

I

Pe înserat, prin parcul pustiu, mergeam către banca unde ades mă opream pentru a mă cufunda în reverie după zile în care mizeria cotidiană îmi inunda ființa. Programul meu încărcat, ifosele superiorilor, scumpirea benzinei, erau numai o parte din problemele cu care mă confruntam.

Eterna grijă a zilei de mâine, precum și monotonia orelor care se succed în ritmul unui algoritm inexorabil al trecerii prin spleenul existenței terestre, mă îndreptau adeseori spre banca unde îmi regăseam identitatea pierdută.

Uitându-mă la ceas, am constatat că era optsprezece și paisprezece minute, iar în ritmul tic-tacului o adiere ca o voce s-a transformat într-un îndemn nelămurit. Neliniștit, m-am ridicat și am pornit pe aleea ce duce înspre ruinele rămase din vremuri imemorabile.

Astfel, într-o inscripție se vorbea despre un rege Ory care trăise în urmă cu milenii și care, sfătuit de un preot, ridicase un monument cu o stelă și un altar în amintirea victorioasei bătălii. Asher, înfrânt de Ory, în schimbul libertății, a dăruit două sute de monede de aur, precum și pe fiica sa, Mares. Cu aceasta Ory a avut un fiu, Eles, care a fost proclamat ca moștenitorul tronului.

Ce ciudat, mă gândeam, dar aceste inscripții mulți ani au tulburat pe cei care au încercat să descopere tâlcurile

ascunse pe stelele funerare. Nimeni nu putuse să descifreze acest sistem de scriere, iar mie mi se releva un eveniment de care nu am fost niciodată interesat. Atras de necunoscut, m-am apropiat de zidul din fața, unde se deschisese o poartă, și am pătruns în altă lume.

II

Eram într-un oraș cu străzi strălucitoare și drepte, care se perindau ca niște fluvii în zare, pierzându-se în depărtare pe lângă construcții cu arhitectură ciudată. Mergeam fără țință pe una din străzi și priveam clădirile din jurul meu. Totul era de o simetrie uimitoare care îmi năștea întrebări legate despre acei care le-au construit. Semănau cu niște „zgârie-nori”, locuți însă de ființe azi absente.

Deși era o zi de vară, canicula nu se făcea simțită. Dimpotrivă, o briză îmi mângâia plăcut trupul. Mă uimea în special lipsa firmelor, inscripțiilor, precum și cea mai vagă undă de indicație referitoare la ceastă zonă.

În liniștea apăsătoare, totul era îmbrăcat în mister. Un îndemn din adâncul ființei mă impulsiona să merg mai departe. Conduc de o voce din adâncuri, am mers pe o stradă unde s-au deșteptat amintiri.

III

Am ajuns într-o clădire, unde, intrând într-o încăpere, o voce mi-a șoptit că este locul de întâlnire al druzilor. Privind

masa, am zărit ceva care s-a pierdut într-o formă indefinită

Punând palmele pe masă mi-au apărut în față rune care indicau numele druidului Ryo, cel care îl îndemnase pe regele Ory să ridice castelul și să comande stelele funerare.

Nu știu cum m-am trezit în stradă. Mergând, am ajuns în alt loc și am intrat într-o nouă clădire.

IV

Era clădirea unde se întruneau urmașii lui Merlin și am ajuns în încăperea unde marii vrăjitori își desfășurau activitatea în jurul unui glob de cristal. Îndemnat de un imbold ancestral, am atins globul. Instantaneu, am auzit mii de glasuri și am simțit multe îndemnuri. Însă am deslușit telepativ amprenta a patru persoane, trei bărbați și o femeie care, ca și mine, țineau palmele pe globul de cristal.

O formulă ca o libație răsună în acordurile unei melodii străvechi. Încercând să deslușesc mesajul acestei libații, m-am trezit din nou în stradă. Am mers mai departe și am ajuns la a treia clădire, unde intrând într-o cameră, am zărit o masă rotundă.

Un glas a răsunat din adâncuri, spunând: „Eu, Arthur, convoc pe Cavalerii Mesei Rotunde!“ Au apărut douăsprezece săbii care aveau vârfurile îndreptate spre centru.

Instinctiv, m-am apropiat, dar o voce plutind în eter m-a făcut să înmărmuresc la rostirea cuvintelor: „Eu, Lancelot, am venit la chemarea marelui Arthur!“ Și m-am trezit iar în stradă.

Am mers mai departe până am ajuns la o clădire unde, intrând într-o încăpere, am zărit ca într-un amfiteatru multe scaune libere. După ce m-am așezat pe unul din primul rând, am zărit o estradă

în formă de semicerc pe care se aflau douăsprezece scaune ca niște jilțuri în jurul unei mese. Deodată, parcă mii de umbre își făceau prezența, iar de la estradă, de la ceea ce părea a fi un prezidiu, un glas a răsunat: „Astăzi se întâlnesc conducătorii orașului Ulsther pentru a celebra sărbătoarea liniștii.“

Un alt glas a spus : „Avem invitați prieteni din toată lumea și din toate timpurile.“ Iar altul a precizat: „Noi nu vom fi niciodată mai mult de doisprezece primari. De la scufundarea marii cetăți au trecut unsprezece milenii, iar dintre cei unsprezece primari care au condus până acum orașul, zece au trecut în *CAMERA FERICIȚILOR*. După cel de-al unsprezecelea va sosi ce de-al doisprezecelea, care va conduce orașul până la sfârșitul mileniului...“ S-au mai spus multe altele, dar abia trei lucruri am reușit să rețin și anume: „Cei chemați la comemorarea liniștii vor avea de purtat în lume mesajul *MESEI DE CRISTAL*“. „Ajuns la întrunirea umbrelor numai liniștea va îndemna și conduce pe neofit“. „Inițiatul va purta de-a pururi prin lume mesajul orașului Ulsther!“

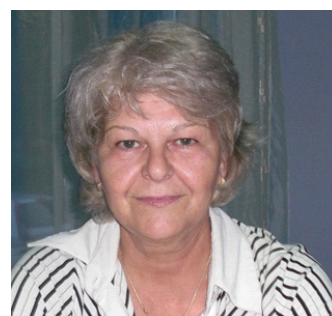
M-am trezit pe bancă și trăiam o stare ciudată. Nu simțeam tulburare, ci doar o undă de nedumerire. Din acea stare m-a scos o voce feminină care m-a întrebat cât este ceasul. Privind cadranul, am răspuns zâmbind acelei apariții plăcute cu trup zvelt, păr negru fluturând pe spate și ochi adânci ca noaptea și pătrunzători ca un fulger și cu o față ce degaja un aer enigmatic, că este ora optsprezece și cincisprezece minute.

Deodată am tresărit, întrebându-mă cum este posibil. Doar nu trecuseră decât șaiszeci de secunde de când am privit prima dată ceasul.

Opera omnia

**„De la Suplinitorul (1986)
la Seniorul (2019), doar
Cu credință și dragoste (2021)**

Maria IONICĂ

Înzestrat cu spirit de observație și de analiză a lumii în care i-a fost hărăzit să trăiască, Viorel Dianu a avut și tenacitatea de a-și urmări cu perseverență visul de a deveni scriitor adevărat (*/cu acte în regulă*), răzbind prin hățșurile birocrăției comuniste și impunându-se ca unul dintre cei mai valoroși prozatori contemporani (poate, Doamne-ajută!, și cel mai longeviv din Oltenia de azi). Profesorul de limba și literatura română a început să bată pe la ușile redacțiilor încă din anii '70, debutând cu poezie în 1960, consacrându-se apoi prozei. Primele volume i-au apărut după numeroase tergiversări, amânări și insistențe, răzbind greu prin necruțătoarele rigori ale cenzurii comuniste, apariția cărților autorului devenind ritmică abia după 1990.

După cele patru impresionante volume, însumând circa patru mii de pagini, editate în 2013 de editura ieșeană Tipo Moldova în colecția *Opera omnia. Romanul de azi*, se putea crede că Viorel Dianu și-a încheiat activitatea de creație literară, fapt contrazis de recente apariții editoriale: *Jurnal lapidar*, respectiv, *Cu credință și dragoste*, ambele publicate în 2021, sub sigla editurii bucureștene eLiteratura. Dacă odinioară avea spor mai

ales în vacanțe, după eliberarea de obligațiile profesionale dascălul putea, în fine, să se dedice menirii sale lăuntrice, căci „nu-i mai rămăsese ca muncă specială decât scrisul”.

Chiar dacă uneori poți avea impresia unei cronici de familie, al cărei epitet din titlu, oximoronic, este contrazis de dimensiunile opului (de parcă autorul, ajuns la o vârstă, vrea să se fixeze în amintirea fiecărui membru), scrierea depășește sfera de interes strict particular. Deși *lapidar*, jurnalul însumează 530 pagini, rezumând evenimente derulate de-a lungul a circa patru decenii de viață/creație (mai exact, între 1 ianuarie 1979 și 16 iunie 2021), reconstituite cu ajutorul unor sumare adnotări dintr-un banal calendar de perete, în care erau marcate, cvasi-telegrafic, zile de naștere/onomastice, revelioane¹, sărbători religioase, excursii în locuri pitorești din țară etc. Faptul că se începe cu anul 1979 dovedește că se conturase clar presentimentul că destinul lui Viorel Dianu nu era unul obișnuit, chiar în a treia pagină consemnându-se: „2 martie (vineri). «România literară» anunță apariția cărții *Revelație în do minor* până la sfârșitul lunii²”.

¹ În primii ani, cu familii prietene, apoi, poate și din cauza crizei, cercul e restrâns la „noi înde noi”!

² Apărea peste trei luni, după șase ani de când fusese predată editurii craiovene „Scrisul Românesc”: bucuria lansării, autografe, chef la Parc-Hotel, recenzii, mândria familiei, „sentiment tonifiant” pentru autor...

Cele două părți ale volumului de mărturisiri, făcute *cu credință și dragoste*, readuc în prim-plan zbulciumul creator, anii de căutări și înfrigurata așteptare de după predarea manuscrisului la vreo redacție, nemaivorbind de suspiciunile cenzurii antedecembriste. Astfel, romanul *Suplinitorul* a apărut după 8 ani și nenumărate pasaje modificate, chiar titlului propunându-i-se inexpressive sugestii (*Profesorul de română ș.a.*). Spre mahnirea autorului, până și articolul său de evocare a lui Eminescu apărea în ziarul local/15 ianuarie 1989 „mutilat și abia pe pagina 7-a, unde nu-l mai observă nimeni”.

Cu dezamăgiri sau realizări personale și/sau familiale, cu zile senine/zile cu „mii de nervi”/„zile triste, triste...” – în care „e totul mort”, uneori cu un regim draconic de lucru³, profesorul își urmează pasiunea. Deși, la îndemnul lui Marin Sorescu, își depusese de multă vreme dosarul, abia în 1990, după trei decenii de scris asiduu, cu numeroase reveniri/reluări, cu entuziaste prezentări în media/dezamăgitoare omisiuni, Viorel Dianu a fost „hirotonisit scriitor”, iar în 2007, când i se adăuga o jumătate de pensie, jubila: „Sunt un scriitor plătit”!

Sfârșitul anului 1989 a marcat un moment de cotitură în societatea românească, precum și pentru multe destine. În cazul lui Viorel Dianu, bucuria că-și poate publica scrierile a fost umbrită de boala cumplită și stingerea prematură a fiului cel mare: „coșmar trăit pe viu”. După îndelungata „convalescența sufletească”, tragedia familială din 2002⁴ a fost transfigurată în tulburătorul roman

Bucurați-vă și vă veseliți, din 2004, dar a și grăbit pensionarea anticipată a scriitorului și mutarea familiei în Capitală. Au luat sfârșit săptămânile de *urdat* la București, epuizantele drumuri cu trenul, cu vechea și tot mai capricioasa Dacie sau cu *ia-mă, nene...*

„ – Ți-ai văzut visul împlinit, bărbate. Ai venit la scriitorii tăi”, îl susținea și grijulia soție.

Autoexilându-se izbăvitor, acesta continuă ritualul scrisului, publică mai multe volume și are grijă să-și cultive relațiile cu prietenii scriitori, după fiecare apariție editorială trecând, ritualic, „la împărțit cărți” (v. și lista beneficiarilor: editori notorii, critici și scriitori marcanți⁵). Pe lângă apropierea de familia celuilalt fiu, autorul are totodată posibilitatea de a accede la alte coordonate ale vieții cultural-literare: vizionarea unor *regale* spectacole de teatru, operă și concerte, expoziții și muzee, relaxare în parcuri celebre (v. și *Cișmigiu for ever*), acces rapid la cărți și reviste, onoarea de a asista la decernări de premii, lansări de carte ș.a., la care se adaugă emoția slujbelor oficiate chiar la Patriarhie/de însuși Patriarhul ș.a.m.d. Căci, pe de altă parte, soții „Craina” își pot împlini, tot la nivel superior, aspirațiile spiritual-religioase înnăscute și accentuate în perioada nefastă a pierderii copilului. *Jurnalul* arată că sentimentul credinței, bucuria așteptării/pregătirii sărbătorilor ortodoxe supraviețuieră în comunism și nu era doar semn de vârstă înaintată.

Creștini-model de puritate sufletească, *crainenii* țin posturile, se împărtășesc,

³Exemple sunt cu zecile: „Lucrat: 13-21. O pagină”!; Luni, 19 mai 1986: „sâmbătă, duminică și astăzi am scris pe rupte, de dimineața până seara”; „O jumătate de zi la birou, fără să izbutesc să scriu un rând”.

⁴La cei 33 de ani, Cristian era înhumat în ziua de naștere a mamei sale..., mormântul lui devenind loc de pelerinaj pentru ai săi.

⁵Viorel Dianu recunoaște că a fost nevoit să și *curteze* editurile, indirect, și pe unii autori...

aprend candelile, își fac rugăciunile cu evlavie, știu pe de rost textele biblice, „închinându-se după fiecare verset” în biserici, unde fac danii, respectând tot ceremonialul, se înșiruie la moaște, la anafura de Paște sau la aghiasma de Bobotează, se roagă și aprind făclii în mânăstiri vestite, asistă la canonizarea unor sfinți ș.a.m.d. După o viață marcată de duritățile epocii în care au muncit și și-au crescut copiii, confrunțați cu inevitabile neajunsuri ale senectuții, dar și dureroasa tragedie familială, Pavel și Lena Craina – *crainenii* din roman, își caută liniștea în biserica frecventată cu sfințenie, unde își au locurile lor de cinste (inclusiv pernițe pentru îngenuncherea la Sfânta Liturghie) și îngână cu nesaț pasajele bine cunoscute ale slujbelor. Disperați de cumplita boală a fiului și de limitele medicinei, imploră ajutorul divin. Pe lângă rugă, danii, slujbe, acatiste, recurg și la o „descântătoare” (să le dezlege băiatul de vrăjile dezamăgi-toarei nedorite nurori).

„Personajul” principal este un adevărat *pater familias*, gospodar ce repară și zugrăvește prin casă, ideal soț⁶, ginere (pentru *mamaia* și *tataia*, părinții soției!) și tată, atent la sănătatea copiilor, mândru de performanțele acestora (când prezintă carnetele *burdușite de 10-uri*), apoi ale nepoților.

De cele mai multe ori, începutul și sfârșitul anilor calendaristici rezumă doleanțe (literare și nu numai) proiectate, realizate, amânate sau... eșuate. De la o vreme, calendarul devine un fel de originală gazetă de perete, la care colaborează toată familia („Ziua lui Cristi,

adică a mea”, apoi „La mulți ani! Cei care te iubesc”).

Adevărul este că în aceste file se regăsesc anumite fapte/evenimente din alte creații literare ale lui Viorel Dianu, după cum transpar și în romanul *Cu credință și dragoste*. Dar dacă în prima scriere semnalată răzbăteau dureroase amănunte ale tragediei evocate în purificatoarea scriere *Bucurați-vă și vă veseliți* (2004), în cea de-a doua destinul tânărului pierdut în 2002 era *corectat* de imaginația părintelui neconsolat, care primea vești din Canada, de la fiu și fericita familie a acestuia...

Pe lângă aspectele referitoare la biografia scriitorului, cele două lucrări pot fi privite și ca prețioase surse de documentare despre o perioadă agitată și controversată din istoria României. Recunosc faptul că am citit cu o anume nostalgie însemnările anterioare etapei bucureștene a autorului⁷, dar un deosebit interes suscită și următoarea, în care acesta se bucură de privilegiul participării la evenimente de interes național, cu personalități de prim rang ale culturii române (târguri și lansări de carte, reuniuni literare etc.). Cititorul urmărește în continuare truda desăvârșirii actului creator și rarele momente cu „pauza de reflecție” dintre cărți; purtat *prin Bucureștiul magic*, pătrunde în redacțiile unor publicații, este familiarizat cu viața literară (asistă inclusiv alegerile pentru Uniunea Scriitorilor/26 mai 2006).

În ceea ce privește etapa antedecembristă a jurnalului, sunt dezvăluite condițiile austere în care generația

⁶În mai toate prozele sale, consoarta are rol important în stimularea încrederii și creativității scriitorului, iar după după lansările de carte urmând masa și *dansul*, la restaurant sau acasă, soția își pune în valoare aptitudinile gastronomice.

⁷Este evidentă valoarea documentară zonală a acestor pagini, immortalizând atmosfera provincială, cu locuri, întâmplări și oameni de pe-aici (doctori, gazetari, directori de școală ș.a.).

noastră a supraviețuit, inimaginabile pentru cei de azi: frig în case, lipsa medicamentelor – unele vitale, întreruperi de curent, program de apă rece/caldă, program tv de două ore seara (5 minute desene pentru copii, restul era cu *partidul, Ceaușescu* și alte lozinci agasante), goana după cumpărături prin magazine cu vitrine goale⁸, criza de benzină, așteptarea cu anii la procurarea unei mașini (care o duminică putea circula, alta ba, în funcție de numărul par sau impar) ș.a.m.d.

De aceea *Jurnalul* lui Viorel Dianu poate fi receptat și ca o veritabilă carte de sertar. Iată ce nota în iarna lui 1985: „am tremurat de ne-a luat dracu. Cu toate astea, Nora a plătit lunar câte 500 de lei *căldura*. Curentul electric se întrerupe toată ziua și toată noaptea. Apă caldă nu este decât duminica și miercurea, câte o oră, abia prididim să ne facem baie. Apa rece nu curge nici ea, decât pe sponci. Când intri în casă și dai de frig, și e întuneric, și nu ai cu ce te spăla pe mâini, îți vine să-ți iei câmpii. Trăim foarte rău. [...] Suntem izolați, în Slatina, de restul lumii”.

De asemenea: cozi la alimentară, rația la pâine, ulei ș.a., *milogeala* pentru aprobări la câțiva litri de benzină, amenzi, rate, CAR; „Trecem printr-o vreme imposibilă: nu se mai găsește nimic de cumpărat, sau, ce mai e, se obține prin relații. Așa mi-am cumpărat în aceste zile⁹ izmene, aspirină, pastă de ras, cerneală...”

⁸Pe lângă produsele raționalizate, cu puțin noroc (și după ore de încononare în celebra *coadă* – expresie a sărăciei comuniste) te puteai alege cu „delicatese” ca faimoșii *adidași* (ciolane de porc-cam fără carne...), tacâmuri de pui ambalați câte doi în pungă, numiți plastic *frații Petreuș* (după un celebru duo din muzica populară), creveți vietnamezi... Cel mai delicios produs era parizerul, când se găsea!

⁹Norocul cu soția, ai cărei elevi de gimnaziu aveau părinți ce mai lucrau prin comerț/aprovizionare!

(noiembrie 1988). La fel era în toată țara, până și-n Capitală. În ianuarie 1986, la un hotel din București, unde s-au cazat, la fel: „Frig!!! Am înghețat de ne-a luat dracu”; „am colindat toate magazinele pentru a-și cumpăra Nora¹⁰ cizme. Nicăieri, nicăieri...” (ianuarie 1989).

Sunt menționate, firește, activități didactice (ore, perfecționări, concursuri școlare, examene, cercuri pedagogice), satisfacția obținerii unor rezultate bune ale elevilor, spectacole, lecturi, ședințe de cenaclu literar, vacanțe (veritabile ghiduri turistice – case memoriale, muzee, tabere, excursii) și inconveniențele profesiei, mai ales într-o zonă geografică „blagoslovită” cu originea *celui mai iubit fiu al poporului* și vizitele lui în județul natal, unde propaganda ceaușistă friza în anii `80 limitele absurdului¹¹: ședințe de partid, „Cântarea României”, prim-secretari, primari și alți activiști, mai mult sau mai puțin zeloși/cuțți/îndoctrinați, serviciu pe școală, practică agricolă, învățământ politic, încadrările de toamna¹² etc. Profesorii de atunci din Olt n-au uitat spaima de inspecții-fulger și consfătuiri la care sora lui Ceaușescu putea reacționa în fel și chip („tov. Inspector-general Elena Bărbulescu ne-a bălăcărit ca pe porci. Ne-a făcut ca la ușa cortului”), formalismul alegerilor de directori (cu directiva *să fie femeie!* și obișnuita stufoasă echipă de conducere¹³) ș.a.m.d.

¹⁰Lena, în cea de-a doua carte.

¹¹Pe lângă brutalitatea unor vorbe (și gesturi!), în urbe au făcut istorie mostrele de incultură ale inspectorului general (adjunct, de formă!) de la cârma învățământului oltean..

¹²Încadrări care au furnizat inspirația romanului *Suplinitorul* (1986).

¹³„După indicațiile astea, liceul nostru e condus numai de femei: directoarea plină, directoarea coordonatoare cu practica, secretara de partid, președinta de sindicat, îndrumătoarea UTC, secretarele școlii... Liceul cu șapte directoare, cărtesc eu.”

Decepția vieții la fel de sumbre și după anunțarea lichidării datoriei externe a României (aprilie 1989) n-a fost atenuată nici cu discursurile găunoase ale Congresului XIV PCR (nov. 1989) și, deodată, pe 16 decembrie s-a anunțat vacanța de iarnă a elevilor și studenților. „Oare de ce cu o săptămână mai devreme? La Timișoara sunt tulburări [...]. Sfârșit de an zguduitor!”

În pofida stresantelor neajunsuri cotidiene, autorul își urmează chemarea, trudind la mașina de scris, iar achiziționarea primului calculator (cu instructajul elementar și depășirea complexelor) reprezintă un pas important (2006)¹⁴.

Fără a-și propune să insiste asupra schimbărilor survenite, mai mult sau mai puțin benefic, în societatea românească postdecembristă, autorul consemnează, tangențial, unele episoade: procesul și executarea cuplului Ceaușescu, instalarea noii puteri, mitinguri, mineriade, venirea și re-izgonirea regelui, alegeri¹⁵, demascări, așteptări, deziluzii, atrocități (minerești), hoții, îndoieli, bani mulți și risipiți pe nimicuri, primul tv color, vraiștea de prin instituții (unde *bătea vântul*), campionate de fotbal, vizita lui Bill Clinton în România (1997), consecințele năucitoare ale unor reforme¹⁶, eclipsa de soare (11 august 1999), greve care par „a nu se mai sfârși”¹⁷, birocrăția legislativă-piedică în visul de a recupera mirificul spațiu al copilăriei împreună cu gard nou proprietatea părintească, plantând vie, reunind neamuri la obișnuita masă întinsă în curte...

Cu exactitate (și sinceritate) sunt menționate sumele exacte din salariu/ spor/ore suplimentare/vânzarea cărților/comisii de bacalaureat/impozit, numărul băilor de nămol la mare, al kilometrilor parcurși în voiaje și costul acestora, ultimul salariu, pensionare („anticipată, parțială”, la 58 de ani¹⁸), darul la o nuntă (după 2000, în euro), inclusiv efectele inflației¹⁹: dobânzile băncilor, prețul unei mașini (cu revizie/ vopsit/ antifonat), carențele sistemului de sănătate...

Fără a dramatiza, autorul pomenește pe alocuri neplăcerile vârstei de „pensionar cu state vechi”: răceli, costisitoare lucrări dentare, „cataractă avansată”, dureri lombare („îmi cad șalele”) și altele necesitând „traista de medicamente”. În primul capitol al celei de-a doua cărți, sugestiv intitulat *Schimbarea la față*, asistăm la impresionanta secvență cu ritualul bărbieritului din visul în care sunt, rând pe rând, estompate dungile adânci de la nas, punga de sub bărbie, părul încăruntit și rărit etc. Dar, în pofida urmelor lăsate de ani pe chipu-i, bărbatul se privește, fără narcisism, în oglindă și se vede „așa cum îi stă bine unui bărbat de șaptezeci și șapte de ani. Și părul alb, mai rar, îi sta bine. Îi plăcea cum arată, își purta cu făloșenie bătrânețea. Nu s-ar fi dat pe tânărul care se visase. De ce?... S-o mai ia acum de la capăt cu viața? Să meargă la școală și să intre la lecții, când sună clopoțelul, oră de oră, zi după zi, patruzeci de ani?... Să reia truda scrierii celor douăzeci de cărți, sacrificând ceasurile și zilele libere, vacanțele?... Să aștepte la cele

¹⁴Azi tot românul poate publica (fie și *ineptiile*) pe blog, facebook ș.a.

¹⁵Cu responsabilitate și spirit civic, participă la toate etapele și rundele.

¹⁶Ca aceea din învățământ/1998: „E toată lumea zăpăcită”!

¹⁷În „vacanța” *ad-hoc* de peste o lună, mulți dascăli vor fi încercat în 2000 un „sentiment acut al inutilității!”

¹⁸Moartea fiului a grăbit pensionarea, ceea ce accentuează concluzia pentru 2002: „Un an crucial”.

¹⁹Cu exemple concrete: lucrutul costumului la croitor costă „de două ori cât materialul”.

dintâi câte cinci-șase ani până i se publică și să vină o revoluție pentru a fi recunoscut ca scriitor?... Doamne, Dumnezeu!” Îl mulțumește și vederea soției, nu cea „din vis”/de odinioară... În fine, octogenarul se bucură de rezultatul anilor de muncă: interviuri, întâlniri cu cititorii, recenzii în presă, apariții tv...

În plan familial, pe lângă amplificarea atribuțiilor parentale (admiterea copiilor la facultate, cazarea în cămine studentești și aprovizionarea lor cu mâncare de acasă, căsătoria acestora – la unul binevenită., la altul mai puțin fericită, strădania părinților de a le asigura „un acoperiș deasupra capului” (garsonieră/apartament), se adaugă bucuria venirii pe lume a nepoților, dar și pierderea propriilor părinți (v. *Crucea perpetuă*), vizitele socrilor, mesele de sărbători etc.

De la aperitivele migălite de gospodine, până la tortul și șampania ce *încununează petrecerile*, cititorul înghite în sec la o întrunire sărbătorească unde este și „distracție. [...] Încrucșându-și drumurile, aduseră pahare, vesela, tacâmurile, servetelele, sticla cu coniac... Sufrageria începea să semene a sufragerie”. Bărbații nu se *codesc* la sarmale, ce *merg* „mamă-mamă!” cu mămliguța – „scumpetea de pe cârpător”, încât „se băteau turcii la gura” convivilor. Pentru desert, se apelează la farfurioarele serviciului chinezesc de cafea, adus de absolvenții unei clase fostului diriginte, brusc năpădit de nostalgia clipelor când *răsunaseră* pe scara blocului său colinde și „Mulți ani trăiască, mulți ani trăiască!...”

Dar pandemia disipează fastul sărbătorilor îndelung așteptate mai ales

de vârstnici: „Amândoi priveau în gol. Erau încă sub impresia convorbirii cu copiii. Locuiau la șapte minute unii de alții și nu se mai aflau în jurul aceleiași mese în cea mai sfântă sărbătoare a anului.

– Ce mai Paște!, zise Lena.

– Mda!... Poftă bună!”

Volumul *Cu credință și dragoste* descrie „povestea virusului ciudat”, fiind o carte despre pandemie, apărută chiar în timpul pandemiei, când „nimic nu mai era ca înainte”: oamenii umblă *mascați*/„cu măști agățate sub barbă”; bătrânii, primii somați cu apodicticul „Stați acasă!”²⁰, sunt „sechestrați la domiciliu”; în absența credincioșilor, slujbele sunt puse la difuzoare agățate sub streșina bisericii, să audă „și cei care așteaptă autobuzul”; de Paște (v. *Paștele în umbra pandemiei*²¹), împărtașania cu o singură linguriță naște controverse între biserică și știință/doctori/guvernanți.

Ambele cărți au incontestabile elemente autobiografice și aduc în prim-plan condiția creatorului, care se substituie omului, cu o profesie, familie, prieteni șcl. În funcție de toate aceste planuri, concluziile rezumate la finalul unor ani sunt mai mult sau mai puțin tonice: „N-am curaj să trag nici un fel de concluzii despre acest an”/1993 (după un an, tatăl încă se reculege la mormântul fiului: „Mai pus pământ. Vorbit cu băiatul!”); „să ne mai dea Dumnezeu mulți ani ca acesta”/1996 (o nepoțică, 10 milioane lei la bancă, două nunți în familie, concediu la mare, apariția romanului *Înălțarea*, mai ales că „s-a scris despre mine în gazete, reviste, cărți”); „Un an cu de toate!”/1997²²); în fine, la

²⁰ „Puterii îi sunt dragi restricțiile”. În Joia Mare, soții Craina urmăresc liturghia „online, fiecare în câte o cameră”.

²¹ Mai toate titlurile celor 12 capitole trimit la marea sărbătoare a creștinătății: *Săptămâna luminată, Vinerea Mare* ș.a.

²² Primirea romanului de la editură marchează „o zi de ținut minte”/17 Febr 1997.

concluziile din 2005, *jurnalistul* renunța la modestie/entuziasm rezervat și mulțumea divinității nu doar pentru sănătatea lui și apropiaților, ci și pentru un „frumos record”: 10 apariții în presa literară – 5 cronici literare și 5 povestiri („Am fost sănătoși. Mulțumim lui Dumnezeu”).

În ceea ce privește stilul prozei lui Viorel Dianu, pe lângă sinceritatea trăirilor și forța descriptivă a cuvântului, se remarcă aceeași sobrietate elegantă, înviorată pe alocuri de elemente lingvistice preluate din zona cotidianului: a nu zice pâs; la mutarea în Capitală, după „sacii cu hanțe, cutiile cu văsăria” și mărunțișuri, urmează sacii cu cărți²³, „grii ca plumbul”, care „le scoaseră iarăși sufletul” muncitorilor angajați să-i încarce; la târgul de carte *Gaudeamus*, „lume – prăpădenie”/„ca la urs” „lume – câtă frunză, câtă iarbă...” e și în biserică, de sărbători; la o întâlnire de familie, „am petrecut foarte frumos. Eu, îmbătat rău. M-am făcut flească”. Rare, figurile de stil sunt cu atât mai sugestive: de Bobotează, odată „e un soare de surâd pietrele”, în alt an e ger „de-a înghețat bocnă la coadă ca să ia aghiasmă” credinciosul îmbrăcat „ca pentru polul nord”.

Nu lipsesc pasaje cvasi-hilare: „Prima mea zi de lector metodist. M-am pregătit o săptămână și a ieșit un fiasco: n-au venit decât patru cursanți” (1998); după un sejur la mare „suntem negri ca negrii” (1999). Uneori și un cuvânt poate deturna incipitul *serios* al unui enunț: străinătățuri, pe vremea pandemiei bătrânul putea fi „fericit” și cu vreo amendă pentru încălcarea restricțiilor. Filologul apelează și la cuvinte forme, sintagme și expresii

rare/vechi/populare/regionale: oberliht, cârpător, vârtute, pidosnic (gând), ocârmuire, fojgăială, făloșenie, (noi) înde (noi), (pe) sponci, spăimos, firitisit, năprasnă, a prididi, frământ, vârtos ș.a., multe din sfera religiei (pericopa, pangar, solee).

Amuzante sunt și mostrele de autoironie: „Câteodată, când visezi, îți spui: știu că visez. Și vrei să continui visul dacă îți place, sau te silești să te desprinzi din el, dacă te îngrozește”. Pot surveni coșmaruri care *bumbăcesc* („de nu mai sunt bun de nimic în ziua următoare”). La spital, cu ochii *pironiți* în tavan și o mână imobilizată de perfuzie, înțelege că pentru a citi are nevoie de ambele membre superioare...

S-a afirmat, nu fără o doză de aparent nevinovată ironie, că Viorel Dianu „a publicat destul de mult” (poezie, romane, povestiri), având o „mare calitate – urmărește cu voluptate banalitatea zilelor²⁴”. Remarcând faptul că în cărțile lui Viorel Dianu transpare o liniștitoare seninătate a senectuții, ferite de tenebroasele prefigurări ale obștescului *apus*, subscriem aforisticei opinii a *seniorului* Alexandru Cezianu – *alter-ego*-ul scriitorului: „Tinerețea și maturitatea sunt frumoase, dar senectutea e bogată, fiindcă a acumulat tot prisosul vieții. Și e generoasă. La bătrânețe nu mai ai nevoie de nimic, dăruiești totul”.

Și pentru că în luna lui cireșar autorul împlinește o venerabilă vârstă, îi dorim ani mulți și rodnici, să ne bucure cu talentul și înțelepciunea acumulată într-o existență de excepție, greu încercată, dar atât de prolifică.

²³ „Într-unul din saci, cărțile purtau numele lui Pavel Craina”.

²⁴ Cf. Stelian Țurlea, MediaFax.ro/23.07.2020, *O carte pe zi: Seniorul de Viorel Dianu*

- 1 mai 2006 – a murit, la Slatina, gazetarul și poetul AUREL GAGIU (n. 25. 12. 1937)
- 2 mai 1935 – s-a născut, la Nicolae Titulescu, Olt, poetul și prozatorul ION GEORGESCU (m. 24.08. 2018)
- 2 mai 1960 – s-a născut, la Lădești (Vâlcea), poetul, epigramistul și ezoteristul NICOLAE ZĂRNESCU
- 3 mai 1957 – s-a născut, la Piatra-Olt, actorul și regizorul NICU IOAN POPA (m. 10.04.2022, Piatra-Olt)
- 3 mai 2011 – a murit, la București, scriitorul, publicistul și omul de radio IOAN ION DIACONU (n. 6. 10. 1937, Balș)
- 10 mai 1998 – a murit, la București, poetul ION POTOPIN, pe numele adevărat ION MAGNEA (n. 2. 09. 1916, Potopinu-Dobrosloveni, Olt)
- 14 mai 1881 – s-a născut, la Caracal, pictorul MARIUS BUNESCU (m. 31. 03. 1971, București)
- 15 mai 1926 – s-a născut, la Slatina, poeta, prozatoarea, eseista și traducătoarea VENERA ANTONESCU
- 15 mai 1938 – s-a născut, la Diaconești-Corbu, Olt, prozatorul și gazetarul IOAN M. BARBU
- 15 mai 1941 – s-a născut, la Slatina, doctorul MIRCEA ȘERBU, colecționar de artă și de carte rară, publicist, realizator de filme documentare despre Slatina
- 16 mai 1949 – s-a născut, la Corabia, poeta, prozatoarea și gazetara MIHAELA DUMITRESCU (m. 05. 01. 1991, Slatina)
- 17 mai 1909 – a murit, la București, etnologul IOANA CRĂCIUNESCU (n. 1845, Castranova - Dolj)
- 18 mai 1954 – s-a născut, la Poboru, Olt, poetul MARIN RADA
- 20 mai 1950 – s-a născut, la Slatina, criticul de artă și traducătorul MARIA PALEOLOGU
- 21 mai 1836 – a murit, la București, poetul BARBU PARIS MUMULEANU (n. 1794, Slatina)
- 21 mai 1968 – s-a născut, la Calafat (Dolj), poetul și gazetarul A. C. MIREA, pe numele adevărat COSTEL MIREA
- 29 mai 1940 – s-a născut, la Bobicești, Olt, artistul plastic OVIDIU BĂRBULESCU
- 29 mai 1949 – s-a născut, la Caracal, poetul și criticul literar PAUL ARETZU, pe numele adevărat PAUL AREȚU
- 30 mai 1929 – s-a născut, la Slatina, interpreta de muzică populară ILEANA CONSTANTINESCU (m. 24.05. 2018)

Poezie

Gela ENEA

nu e nevoie

de un bărbat ca să schimbi becul ars
dar când e vorba să plângi curat
să plângi fără nicio rușine că te-aud vecinii
atunci da
e nevoie de el
cum e nevoie de țigări ca să fumezi
cum e nevoie ca țigările alea să nu fie tabac/ieftin
încât să tușești până-ți faci gaură-n plămâni

nu e nevoie
să mori de-adevăratelea ca să știi ce e moartea
o poți duce pe picioare ca pe-o boală
nimeni n-o să observe cum te chinui să te desprinzi de lucruri
că se lipesc de tine ca plasturii pe răni
nu rămâne nimic neacoperit
pe unde să mai intre privirea unui prieten
vorbele de duh ale mamei
ciocolata cu alune sau biletul câștigător la loto
în schimb
dacă vrei să strigi după ajutor
și nu-ți vine niciun nume în minte
atunci da
e timpul să mori

nu e nevoie
să te bați cu pumnii-n piept că ești mare poetă
că ți-a prins Dumnezeu nobelul pe breloc
dar dacă poți să-i oprești pe traficanții de likeuri
în fața vitrinei unde-ți sunt expuse cărțile
să-i vezi cum își caută prin buzunare/ mărunțișul
atunci da
te poți bate cu pumnii-n piept
până se rupe bluza pe tine
și se vede cum îți zvâcnește mușchiul inimii
asta se-ntâmplă doar marilor poeți

ego sum qui sum

& îmi golesc mintea de trecut
cum golesc sertarele de facturi achitate
mai rămân câteva refugii unde memoria
își trăiește exilul

& 1989:
strig Libertate!
mi se deschide o rană-n piept
îngerul meu păzitor
agățat ca un moș crăciun gonflabil
pe zidul ciuruit al Bibliotecii Naționale
îmi face semn că voi supraviețui

& 10 ani mai târziu:
mă visez star de cinema
cu bani cât să-mi cumpăr locul nașterii
strada
orașul
țara
după care
mă sinucid neștiind ce să fac în viitor cu ele

& altădată:
sunt la Paris în arondismentul Montmartre
un bărbat desenează portrete
cu degetele de la picioare
mă recunosc în caricatura lui
mai bine decât în oricare selfie
îmi privesc mâinile
am un straniu sentiment de vinovăție
trebuie să scriu
și cine să citească o femeie care
ar scrie cu picioarele

& prezentul:
certificat verde
pun foiță de aur peste el
cum se pune pe unele icoane
și lemnul nu mai îndrăznește să putrezească
scriu
elegiile unei țări captive
unii râd
din inconștiența că nu-i despre ei

& și din nou prezentul:
dacă nu păstrează puțină murdărie pe ele
și puțin sânge
măinile nu-mi aparțin
textele scrise astfel
sunt niște bandaje pe răni inventate

& viitorul:
o să alerg pe bandă
nu duce nicăieri însă mă scade la cântar
deși sunt convinsă că stima de sine nu vine la pachet
cu pașii pe loc

& altă față a viitorului:
o să port mănuși negre din dantelă fină
pentru serile când îmi place să mi se spună
doamnă
și mănuși roșii din piele-ntoarsă
pentru diminețile
când va sângera cerul deasupra mea
țin rezervă și mănuși de box
pentru alte situații
& atemporalitate:
chiar dacă spiridușii copilăriei
se vor ascunde-ntre pliurile memoriei
ca licuricii între fire de iarbă
cine poate preconiza în ce se schimbă foamea puilor
a căror pasăre-mamă întâlnește în zbor
un glonț
posteritatea va rămâne imună la totemuri
când după primul țipăt nu urmează și altceva
nașterea este
o altfel de moarte

Valeria MANTA TĂICUȚU

iar merg

merg în singurătate cu aerul tras pe mine
 ca o cămașă vie, cu nervi și împotriviri;
 albastrul polenizat de albine e dincolo de zid,
 în față, depărtarea etajului trei,
 un gol pe care n-am să-l pot umple,
 cu toate cuvintele mele învățate de la alții;
 n-am unde să-mi mut privirea
 nu există mai încolo în acest
 spațiu omniprezent
 n-am unde fugi, singurătatea rămâne o fântână care
 mă-mbracă în negru tot mai adânc.

febră

febra de acum, uscată și severă ca moartea,
 mă schimbă în piatră încinsă, mă învinge și
 mă umilește, cade peste ochi îngropându-i în adânc,
 până la văzul primar, cel care poruncește mâinii să vadă;
 citesc doar cu vârful degetelor, cu ele adun cuvintele
 poemului, le dibui înțelesul după vibrația lor sub mângâiere.
 Sunt litere ce sar ca argintul, litere arici, litere mușchi de pădure verzui.
 Încotro este nordul poemului, pot doar să ghicesc.
 De acolo vine mirosul de zeu cu picioare de-argint și părul
 din crengi zgomotoase de-arțar.
 Aici miroase disperat a lac fără nuferi sub lună și a poem neterminat.
 Febra se-ntinde ca o piață-rea, arde cuvintele,
 usucă lacul, omoară zeul cu picioare de-argint,
 schimbă lumea într-o linie dreaptă de foc.

tot noduri și semne

vine o vreme când drumurile
 ți se înnoadă ca șerpilor în adâncituri de calcar
 arse de soarele crud al amiezilor de peste secol,
 trece peste ele o vibrație mărturisind
 inerția stării de vis,
 noduri și semne simțurile tale și ale lui,
 geometrie primară sfidând
 drumul dreptei în vid e drumul tău
 spre nimicul cel veșnic
 și-atunci degeaba te rogi,
 dă-mi, Doamne, puterea șarpelui
 de a se lepăda ciclic de sine.

un albatros

mi-a murit un frate mai tânăr,
 scria poeme despre păsări și despre moarte,
 noaptea, când le citeam sub abajur,
 auzeam cum se izbesc de țărâmul versului cuvintele lui,
 cum se răsucesc în văzduhul cucerit de albatroși,
 el însuși fiind un albatros,
 neîndemânatic la mers pe pământ, dar rege
 în amplul văzduh;
 fratele meu cel tânăr se credea zeu,
 porunca pietrei, văzului și auzului,
 schimba lumea la față după
 cositul cel din amurg al luminii.
 Fratele meu, cel mai tânăr poet, a plecat totuși
 în partea neștiută a poemului, ca un ibis cu ochi de rubin.

sensul dintâi

poți să pierzi
 sensul dintâi al cuvântului,
 teaca lui de șarpe rotundă, lucioasă pe pulpă
 ca un ciorap de mătase,
 poți să pierzi încadrarea în
 constelații de cristale vechi, muchiile lor
 amenințând spaima de vid,
 sfâșiind-o în zdrențe sonore,
 poți să pierzi pietatea suspinului (a celui dintâi),
 poți să refuzi crucificarea sau poți s-o accepți,
 cuvântul îți rămâne străin.

Dumitru BĂLUȚĂ

***

Noapte albă pământeană
ca și scutul veșniciei ornată
doar în noi e tulbură liniștea...

Rătăcim prin cerurile timpului
cum orbii pipăie sensul
unei fresce cu firul Ariadnei

Cineva nu se regăsește în sine
altcareva își caută numele
unii nu-și mai dau de țară
alții își văd de viața lor precară
și nimeni – nici la lumină – nu
s-ar prinde unul cu altul întru unire
de unde clarul de lună pare a fi
un deșert prost zugrăvit

***

Ieși din casă să vezi lumea
și lumea nu te cunoaște
și ea crede că ai pornit
să cauți norocul
și norocul e ciugulit
de o pasăre galbenă
și ea își desface aripa
ca o molimă
peste neplânsul pământ...

***

Ea este sora mai mare a vieții
dar una vitregă
Detestată mereu totuși
nu-i decât desăvârșirea incontestabilă
la care lucrează tot ce mișcă pe lume
dar fără îndoială și timpul
O lustruiesc neostoit chiar și cei mai
înflăcărați trăitori la fel cum oceanul
slefuieste piatra țărmlui

Perfectă și impasibilă-i
întotdeauna nevăzătoare pe ochii tuturor
Nu se știe exact dacă iartă sau nu
(precum viața) erorile
dar tot ce atinge devine ireversibil trecut
și nici nemuritori nu lasă în urmă
Ea este eternă

În așteptare

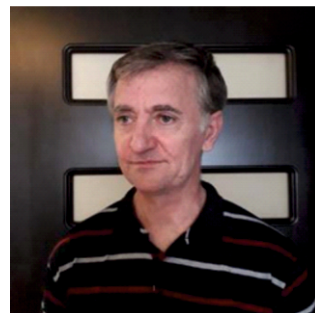
Ceasul taie liniștea trecându-și lamela
prin visul fugar cu acvilă americană
ca și cea de pe o ilustrată de Crăciun de
demult
La intervale repetative bate în gong
răspândind un semn imaginar
pe zidul fără ieșire și tu tresari
cum pompierii ridicați pe alertă...

Așteptarea nu are linii determinate
dă peste marginea realității
care se ține strâns de lucruri
Aștepți legănat de gânduri
precum copacii în vânt...

***

Desfrunzire de catifea
cioburi de soare sclipesc
pe alama rece
a orchestrei prezidențiale
Figuri anxioase
potopite de gânduri rarefiate
urmează un defunct cu ordin distins
Cortegiul prelung arată
ca și cum văzut
din fereastra trenului în plecare
Mai trece un pod
și cei din avangardă taie
încă un nod...

Vasile Dan MARCHIȘ

ACEASTĂ DĂRUIRE NU-I UN SIMPLU JOC

Pentru că s-a făcut în aceeași măsură părtașul tuturor
celor buni cum și celor răi,
bogaților și săracilor,
bolnavilor sau celor sănătoși,
celor cumpătați cât și celor hapsâni
timpul
e oprit și dus pentru răstignire cum Iisus pe Golgota.
Pe nenumărații săi umeri de secunde, minute, ore, zile,
timpul ne ridică drept cruci vii pe toți pământenii.
Existăm pe umerii timpului drept cruci vii
în drum spre această răstignire,
cum unele substantive pe lista suplimentară a gramaticii
doar ca elemente de chin...
Ce-am putea face să ne creadă timpul altceva?
Care dintre noi cei peste 7 miliarde de pământeni
putem spune că nu suntem cruci vii
pe umerii timpului ce urcă spre răstignire, Everestul?
El nu se oprește pentru nimic ci urcă mereu
să nu fie învinuit de ceva...
Să nu fie întrebat:
"Cine e mai greu pe umerii tăi, "Timp prea darnic"?
Bolnavii sau cei sănătoși?
Bogatul sau săracul?
Cel cumpătat sau cel hapsân?"

Această dăruire a timpului
nu-i un simplu joc
ci e seva tinereții tuturor
adunată la un loc...

NU AJUNG CUVINTELE

Nu ajunge gramatica pentru a etala în cuvinte
sărăcia pe care o inimă și-o definește prin sânge, pulsând...

Sunt mesagerul sărăciei

pe care o etalez în regim de pantomimă

în gesturi, semne, suspine,

cum vântul în crengile goale ale copacului.

Tăcerea absolută o dețin copacii

Ei nu rostesc un murmur de durere

nici pentru ultima frunză ce cade

de aceea gramatica nu se poate împlini prin viu grai.

Nu ajung cuvintele pentru a defini concret

durerea tăcută a lumii...

Sărăcia nu poate fi definită în context fizic, chimic
ori biologic

ci o redau în gânduri, în context astronomic
precum spațiul.

Să se poată concepe o temă în toată amploarea
despre sărăcia noastră a tuturor
aceasta a fost ridicată la rang de Cosmos.

La privighetorile și mierlele înfăptuite

să definească sărăcia cântând

ziua și noaptea,

membrii unui ansamblu folcloric

n-au fredonat nimic un timp

ci doar s-au mirat..

Acum orchestra le imită

perfecționând și împlinind folclorul,

definind astfel prin cântec ce nu au avut...

Vitralii

George Adrian ITOAFĂ

Pe frontul condamnat la treceri

.....
Rănite ziduri scorojite adun la geamul prăfuit de vreme. Apusul zace crud pe gleznele zdrobite, tac contemplând tot verdele de afară. O clipă șoarecele roade din frigiderul gol, iar seara pe divanul rupt se întinde.

Cămara de la colțul străzii stă pregătită de plecare, se mută mai la vale. Am car cu boi, dar îmi lipsește scara să îi cobor, să plimbe așteptarea spre alte zări.

Stau singur pe frontul condamnat la treceri de hotare, în ceata cea creștină se zbate o rugă învinsă, în timp ce-un felinar plutind la capătul ferestrei, se împinge-n ușă, năvălindu-mi spațiul. Cât mă crucesc, zăresc o babă hârcă ce intră-n șifonierul gol și apoi o înghite. Aceasta stranie metempsihoză îmi vrea ca alinare trupul, umbrit de incertitudini, ce mi-au brăzdat țesutul. Îi suflu adânc în felinar și strig, că n-am făcut cu ea vreun legământ. Apuc să ies și casa o astupă, în pelerina neagră își dă suflarea. Aprind o lumânare și răsăritul mă cuprinde în absolut, sunt integrat, desigur.

Amprenta

.....
Călătorim cu pași grei spre gura apei, despărțiți de podul fisurat, unde o salcie crește din betonul înălțat, pe pilonii înfipti în adânc, iar noi copleșiți ocupăm toată

structura ținuți de brațe, înlemnind nefiresc, rodind degrabă sub amenințarea prăbușirii.

Apele curg cum vin, neseperate, nici noi nu ne abandonăm. Singură este salcia înălțată spre cer, ca o punte între temeri umane.

Un patefon vizibil, surprins, își ondulează placa de vinil, prinsă de acul ce repetă un scurt repertoriu, ca un preludiv al atemporalității unei picturi statice, stăm levitând lângă salcia groasă.

Arhaicul peisaj adună privitori ce sculptează inimi, pentru a ne însufleți.

Și astfel suntem în animismul desprins din suburbanul conștiinței ce imaginează un prozaic tablou, deși noi suntem concepuți din milenii de gânduri, sub urmele unei mâini rămase pe peretele peșterii Chauvet-Pont d'Arc, ce pare a spune că au fost pe aici ideile, sub amprente împietrite.

Din corul învelit de urmele pensulei cărămizii, ce ne-a zidit bucuria de a fi, s-a desprins tencuiala, devenind vizibili.

La final constatăm că suntem cununați cu neputința de a emigra deasupra, pe treptele nemăsuratelor înălțimi, percepând încercările zadarnice ale autorului de a ne elibera din concepții futuriste, îmbărbătându-ne: hai că puteți!

Am fost preluați, așezați pe șevalet sub amprenta lui.

Din gâtul trompetei se clatină sunetul

lângă sticla golită, suflătorul confundă notele muzicale, cum artistul proporționează, suflă intens părând a degaja căile respiratorii. Sticla s-a consumat cu noi la masa interpreților. Bine că nu am fost separați de gânduri, la beție am fi ajuns pietre așternute pe pod, crescând prin rădăcina salciei, călcați de trecători fără suflet.

Floare cu iz de necunoscut

.....

În tot albul nins, camuflat nu am vreme de recunoaștere, ci de cunoaștere.

În penitența gândurilor ce mă frământă, o daltă modelând în trupul care se scufundă pe dimensiunea existenței, într-un portal ce soarbe fiecare dramă, și-n rest te lepezi în uitare, acolo gândurile zboară. Nu ești în galaxia dramei, ies repede din hău, alunec către simțuri în briză, în vârtej de ape, doar ancoroz un strigăt și te ridic pe soclu.

Aici, o îngrămădeală de fulgi cu fețe umane cuceresc satul sufletelor rămase. La ferestre prăfuite se strâng crizanteme imune rândurilor de oameni, ce vor să le salute. Nici măcar o viețuitoare nu privește de după geam. Se doarme-n întunericul din calendar, zilele par ademenite de întuneric, totu-i confuz.

În casa sărăcăcioasă a venit lumina, femeia pricepută, o floare cu iz de necunoscut. Nu am văzut o constelație mai radioasă în tot periplul, să fie ceva sfânt!

Din pântec te poți naște, din minte

doar visând, a fi închipuire, un arsenal vibrând, să nu te naști din mine, în seara-n care-am vrut, o siameză zână, un zân fără-nceput, o inimă de humă să ne-nflorească-n trup, din floarea cea de soare să ne rotim dansând, cu frunzele-alipite, ai să mă scoți din minți.

Fiecare noapte devine prizonieră în adăpostul sentimentelor, rămase ca niște gratii, din care nu se poate evada, poți să tragi cu strigăte atingând pervazul urmelor osândite să piară.

Primăvara s-a oprit să numere pașii tăi, și-apoi să crească liberi fluturi, ca noi iubitorii de frumos să descoperim zâmbetul tău, venind spre țărmul războiului, călcând în picioare urme de luptă, până valurile învolburate ne vor cuceri pe rasăritul apariției tale.

Din fiecare pic, pe malul așteptărilor se vor întoarce valurile ca o îmbrățișare, domolind spiritele.

Iau scoicile și le mut în ochii albaștrii ai cerului, devenind stele ale așteptărilor noastre. Citind astrele, știm cât durează regăsirea, fără a fi retrograzi iubirii.

Ești un far ce ne poartă la malul cuvintelor nesfârșite, călătorind pe cărăușele rânduri. Uneori îmi lipsesc transformările tale, alteori iubesc simplitatea, și-n ele îmi duc traiul. Dintr-o emoție pozitivă, se produc explozii de gânduri, trag cortina serii și îmi imaginez cum dansezi în bătaia ușoară a respirației. Apar pași de dans restrânși, dispărând în dorințe.

Raftul cu cărți

Jaf în paradis – un eseu al lucidității

Vianu MUREȘAN

Titlul „Jaf în paradis” cred că spune destul de mult și pentru fiecare dintre noi oferă o intuiție, măcar aproximativă a temei pe care o dezbate profesorul și eseistul Cornel Niculae. Eu am fost și lectorul acestei cărți, am citit-o în două-trei rânduri, iar impresia cu care am rămas eu este aceea de mare originalitate în viziune, în analiză. Ce este interesant sau original în analiza, în eseu domnului Niculae, este faptul că gândește grădina paradisiului în sens filosofic, ca suma tuturor posibilităților pe care oamenii le aveau la îndemână, dar în diverse circumstanțe vor fi alese unele dintre ele, care vor genera efecte catastrofale. Această carte m-a surprins foarte plăcut încă din faza corecturii sau a pregătirii în vederea editării.

Profesorul Niculae vine cu un eseu, care are pretenție maximă prin temă, prin titlu și, așa cum am avut plăcerea să spun și la Craiova, când am făcut un promo, un prim botez al acestei cărți, eu fixează într-o antropologie creștină culoarul pe care se plasează această temă, pentru că explicit este vorba despre destinul omului, evoluția umanității în istorie pornind de la acest mit biblic al paradisiului. Deci, pornind de la această asumție în care credem sau nu credem, oricum este momentul la care raportează aproape toată cultura iudeo-creștină începutul

lumii și începutul umanității în special. Am spus și atunci, și încerc să înclin și acum această idee: teza profesorului Niculae este că destinul, traiectoria pe care o urmează istoria, se decide în mare măsură în mediul paradisiului, pentru că aici protopărinții noștri, perechea Adam și Eva, aveau la dispoziție o zestre pe care n-au știut cum s-o folosească, aveau totalitatea posibilităților de opțiune, aveau libertatea totală, aveau deschise toate opțiunile în față, aveau binele și răul între care doar trebuiau să arbitreze, dar, după cum, vedem că a evoluat lumea, se pare că undeva s-a produs o greșeală, s-a produs o opțiune cu consecințe catastrofale. Aici este o problemă de teodicee. Dacă mergem în teologie sau în filosofia creștină, vedem că nici măcar cei mai străluciți gânditori sau părinți ai bisericii n-au reușit să lămurească cum se împacă evoluția dezastruoasă, căderea în păcat, toată prăbușirea lumii, aruncarea din paradisi, cu faptul că este o lume creată de un Dumnezeu atotputernic, un Dumnezeu identic cu binele absolut, care are putere absolută, are previziune absolută, adică putea să vadă ce se va întâmpla în mintea omului sau în sufletul lui și că va înclina mai mult spre rău, decât înspre bine. Și totuși, n-a împiedicat să se întâmple acest lucru.

Cum judecăm noi aceste momente?

Așa cum analizează profesorul Niculae, în paradis s-a produs o mare schimbare în rău și de ea va fi legată toată devenirea omului, toată evoluția lumii. Sunt trei momente pe care le-aș remarca aici, pe care profesorul le analizează chiar în prima parte a cărții: perfecțiunea originară a lumii, ruperea oamenilor de dumnezeu și regresul istoriei drept urmare a acestei îndepărtări de dumnezeu, care mai înseamnă ceva. Înseamnă dezvoltarea și chiar exacerbarea unor pasiuni, precum voința de putere, care anulează sau copleșește nevoia de cunoaștere, nevoia de adevăr, precum lăcomia, chestiuni analizate foarte subtil, foarte rafinat în carte. Un alt element important: înțelepciunea care ar fi trebuit să domine și să călăuzească cunoașterea, căci, trebuie să admitem, s-a produs un progres uluitor în știință, în filozofie. Însă, acest progres n-a fost însoțit de înțelepciune, care ar fi trebuit să fi fost cârma sau ceva care ghidează câștigul extraordinar de cunoaștere. Dar asta nu s-a întâmplat din păcate. Dezastrul care însoțește istoria și evoluția ei cunoaște o sinistă apoteoză în secolul XX prin ticăloșiile generate de ideologii, prin crimele săvârșite de acestea.

Profesorul Niculae regretă că aceste ideologii au substituit în mod pervers adevărul, fiind însoțite de nevoia de putere, care este ruptă complet, atât de ideea binelui, cât și de ideea adevărului. Autorul nu este neapărat sceptic, ci mai degrabă lucid. Sigur că înregistrăm și noi datele regresului pe care l-a parcurs lumea, în pofida acestei utopice evoluții, acestui fel de ascensiune nesfârșită, cum

credeau iluminiștii. Totuși trebuie luată în seamă și limita catastrofei de care s-a apropiat lumea noastră, nu numai ideologic, ci și economic: proliferarea nesfârșită a nevoilor, a apetiturilor, a obsesiei bulimice de a cumpăra, de a acumula lucruri inutile, care toate duc la o golire interioară.

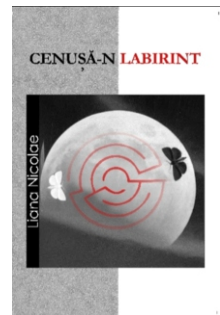
Un paradox real, pe care îl formulează aici profesorul Niculae, este acela că oamenii au ajuns să fie asediați de obiecte inutile, să aibă mai mult decât au visat sau și-au închipuit predecesorii noștri și totuși, să fie goi pe dinăuntru, să se prăbușească în sine ca într-un fel de gaură neagră. Și, deci, n-aș spune că domnul profesor e chiar o fire optimistă. Dar cel mai bun termen rămâne luciditatea. Eu o consider o lucrare originală. Suntem obișnuiți ca filosofii să ne copleșească cu trimiteri, citate, note de subsol, bibliografii parcurse, iar în mediul universitar se practică această anxioasă trimitere la surse, încât adesea ideile celor care scriu sunt imperceptibile sau simple cusături între citatele pe care le dau, iar asta îi face sterili și uneori chiar penibili.

Cartea profesorului Niculae este proaspătă și are o anumită exuberanță în toate liniile pe care le urmează, în toate ideile pe care le dezvoltă, face referiri la autorități despre care am auzit, la mulți filosofi, dar nu suferă de acea pedanterie anxioasă a universitarilor care pur și simplu se hrănesc din citate. Probabil că în absența acestei manii, n-ar rămâne mai nimic din ei. (Expunere a filosofului Vianu Mureșan, cu ocazia lansării cărții „Jaf în paradis”, a profesorului și eseistului Cornel Niculae)

Proba Labirintului

Liana Nicolae – Cenușă-n Labirint

Ioan POPOIU

Poeta LIANA NICOLAE este o voce singulară în literatura română contemporană. Ea cultivă o lirică aparte, are propria sa linie estetică, cu caracteristici distincte, inconfundabile.

Universul său poetic spiritual este cu totul special, fiind marcat de originalitate, forță și profunzime. Opera sa poetică exprimă o metafizică pregnantă, substanțială, iar volumele sale (numeroase) sunt de o mare elevație și înaltă ținută artistică. Poemele sale, așa cum remarcăm în volumele poetei, de la „Renaștere și zbor”, volumul care a consacrat-o, „Departee... tăcere...”, „Botezul singurătății”, la „Magia umbrelor” (și exemplele ar putea continua), sunt definitorii prin profun-

zimea mesajului spiritual, discursul liric elevat, modernitatea poetică și magia versurilor. Poeta are universul său, teritoriul liric consacrat, un spațiu literar care îi aparține cu autoritate, în care evoluează cu eleganță, rafinament și distincție poetică.

Volumul recent apărut, „Cenușă-n labirint” (Craiova, Editura Aius, 2021), semnat de poeta Liana Nicolae, este expresia acestui univers poetic distinct și se înscrie în parametrii consacrați. În același timp, noul volum aduce o notă în plus în creația poetei, prin vibrația metafizică impresionantă, prin tonalitate și gravitate. Cuprinsul este impresionant prin imaginile poetice cuceritoare, lirismul desăvârșit, metaforele exuberante și inspirația strălucită.

Volumul (însoțit de un motto din Nietzsche) se deschide cu un poem expresiv, care se constituie într-o ars poetica:

„plătisem cu un deșert bunătatea lui Dumnezeu de a fi necruțător (...)
n-aveam glorie ea nu făcea două parale dacă nu știi s-o trăiești
mă simțeam stăpână absolută și în același timp captivă obraznică
nu cunoșteam bucurie mai mare decât dăruirea de a mă sacrifica (...)
aici în acest deșert iubirea e rară ca apa...
viața mea era un spectacol dublu...vis și realitate (...)
aveam multe motive să fiu veselă eram o prințesă într-o insulă îndepărtată (...)
nu știu ce dorea lumea de la mine...
îmi voi șterge urma dintre oameni îndrăgostită de singurătate
să plec în necunoscutul larg...

(„Să-mi amintesc”)

Dar poemul programatic, acela care dă și titlul volumului, este „Cenușă-n labirint”, poem remarcabil, răscolitor:

„știam că pentru tristețe avem mereu destul timp
simțeam cum pe lume tot ce e frumos e provizoriu
uitam mereu ultimul gest semănam cenușă-n labirint (...)
îmi venea să dau cu tifla-n destin judecam după aparențe (...)
mă socoteam un călugăr în libertate trăind abstinent
devenisem înțeleaptă când nu-mi mai era de folos (...)
cred că începusem să pierd tot...viața mea rămăsese un straniu miracol”

(„Cenușă-n labirint”)

Și în alte poeme transpare misiunea înaltă spirituală a poetei, mesajul ei puternic, copleșitor:

„Voi rămâne în cuvinte...

atât cât mai este timp voi alunga făpturile negre (...)

niciodată n-am pierdut iertând oameni frustrați (...)

mă străduiam să mă-nalț...

s-ajung să duc divinul din mine până la Univers (...)

nu știam că bătaia inimii mele se apropie de sfinți

ei au dăruit o-nălțare eu am dăruit mai multe cărți (...)

îmi simt sufletul cât galaxia..."

(„Cât galaxia”)

Uneori, mesajul poate fi direct, incisiv, fără echivoc:

„mi-am zis să-mi schimb fața în altă ființă (...)

mai este vreme să creez săucid cuvintele (...)

pentru ziua de mâine cu o mie de viziuni (...)

să mă privească lumea...

să se mire ce rău am ajuns să tulbur Universul (...)

nu sunt un profet și nici altceva mai de seamă

mi-am văzut clipa măreției subțire pâlând”

(„De-ndurare și ură”)

Tema existențială, viața cu tragismul ei înfiorător, copleșitor, este predominantă în cuprinsul volumului, cu accente devastatoare, în tonuri cenușii și negre. Oriunde am deschide, de oriunde am începe, ne întâmpină aceleași imagini și priveliști dezolante:

„ferestrele bat din aripi însetate pe nopțile galaxiei ruinate (...)

mă năruisem cred dar devenisem om (...)

viața vrea să mă-ngroape-ntre nămoale totu-i pe sfârșite

aici au venit teroriști căzuți pe-nserări lăncezite târziu

nu știu ce e aproape ce e departe câte atentate au fost

oameni asasinați violente fântâni secate și aer otrăvit (...)

și tăcerea s-a rărit ca un fior rotund în singurătate

vedeam cum rugăciunea moare..."

(„Pe cer plumburi”)

Infernul nu este o metaforă, acesta ia forme concrete, provoacă coșmaruri:

„Totul este infernal oameni scunzi urâți merg goi pe stradă

niciunul nu simte piatra lunii onoarea dezastrul gloria

războaiele mutilând oamenii întreaga istorie cu prezentul

iar mâine va fi trecutul de ieri pierdut pentru totdeauna”

(„Pe un țăr”)

Angoasa existențială este dublată, în multe poeme, de luciditate, ceea ce amplifică exasperarea, lipsa de perspectivă:

„nu greșesc știu că societatea mea este condamnată

viața nu e serioasă ea nu e ușoară are multe eșecuri

nu aveam nevoie de adevăr mizerabil să mă omoare (...)

orice viață are aceleași dimensiuni nu e mai mare

cum nici moartea nu rămâne nerăsplătită de altă naștere (...)

labirintul timpului se transformase-n cenușă violetă

nu puteam fi om sănătos într-o lume definitiv bolnavă (...)

totul se juca la ruletă toți eram ajutați de resemnare

nu concepeam să trăiesc în lume dreaptă pe stele moarte”

(„Nu greșesc”)

În meandrele Labirintului, în peisajul selenar fără viață, nu răzbate nicio rază de lumină; o lume crepusculară, o atmosferă clarobscură, de umbre și măști:

„Ce mulți manipulează oamenii se joacă cu teama lor
așa au ajuns ușor să le controleze sufletele și destinul (...)
câți sori au mai rămas din soarele tată...
fâșii de lumină pe seci comete dezgolate
căutând sfârșitul lumii...această lume e fără margini
sufletele omenești sunt compuse din instincte și iluzii
angoasă dezordonată renunțând ca o epavă (...)
nu voi bâjbâi prin viață voi merge spre abisuri profunde”
(„Spre abisuri”)

Pe tărâmul deșertic al Labirintului, poeta are sentimentul că trăiește într-o temniță fără scăpare:

„Nu voi fi înfrântă nu accept înfrângeri nu renunț
când eram în temniță nu aveam anotimpuri
le pipăiam infirmitățile le chemam printre gratii (...)
multe lighioane erau acolo uitasem cine sunt
nu mă striga nimeni pe nume...
mă zbăteam ca o lupoaică zvârcolindu-mă în cușcă
oftam mă-ndreptam spre vorbitor cineva intra-n celulă
Parcă Iisus mă vizita... aveam crini pe mormânt”
(„Mă zbăteam”)

Sentimentul solitudinii, al prăbușirii, al unei tristeți universale, nu o părăsește nicio clipă pe poetă:

„viață-moarte totul rămâne un echivoc fără sfârșit
ce soartă-nduram cu trup nevindecat...
plângeam fără lacrimi eram izgonită din această lume
și din cealaltă eram îmblânzită cu biciul spre înălțimi
înduram dușmăniei acre-mi tăiaseră drumul și versurile
cu amenințări peste blazonul timpului îmi închideam ușa”
(„Când secundele”)

Golul interior, sfâșierea lăuntrică, absența speranței devin respirația zilnică a poetei:
„parcă eram singură pe planetă nimeni nu mă apăra
oare cine a mai rămas pe această planetă de infern...”
(„Rătăcisem”)

Mesajul este, cel mai adesea, direct, concis, coroziv, devastator:
„...nu mă recunosc în această lume searbădă
Doamne de ce ai lăsat o așa lume fără sens
câtă ignoranță câtă mediocritate și neodihnă
totul este fără rost dileme și minciună
ce mister agresiv cum să trăiesc printre proști
fără gândire spirit credință...
căutam și nu găseam onoarea timpului pierdut”
(„Chip scufundat”)

Lumea, golită de vitalitate, pare un imens deșert, nu mai are ce să ofere, poeta, copleșită de deznădejde, pășește absentă, ca o Electră îndurerată:

„în fața ta lume am rămas mută și contrariată
nu-mi pasă de tine ești în degradare (...)
ești urâtă cu suflet mizerabil ca și oamenii tăi
întotdeauna m-a izbit golul și groaza din inima ta
ai devenit un cadavru în vid te rog pleacă

mă simt sfârșită aș vrea un nou început...
 Terra mă osândise la rătăcire...deasupra nemărginirii
 nu mai am ce descoperi – Dumnezeu a oprit ceasul”
 („Să evadez”)

Sunt zeci de poeme asemănătoare, exemplele ar putea continua, lumea, creația în întregul ei par epuizate, în agonie, poeta, dezarmată, nu mai poate reacționa, realitatea, halucinantă, întrece toate așteptările:

„umbrele mă invadau...
 veacuri de tăcere și uitare...(...)
 toate sonetele dispăruseră...(...)
 învăț alfabetul existenței (...)
 și voi domnilor scriitori învățați lecția suferinței (...)
 câte țipete au cuvintele sunteți doar victime (...)
 nu am întrebări știu de-unde-ncepe pământul (...)
 ce multe vieți trăisem până să m-apropii de mine (...)
 uitasem să număr câte destine trăisem,,,”
 („Nu am întrebări”)

Moartea (thanatos), ca o componentă (provocare) existențială, dar și ca tematică de sine stătătoare, este prezentă în paginile noului volum, în versuri impresi-onante. Moartea este abordată de poetă cu o doză de detașare, dar și de neliniște, ca un „adversar”cu chip nevăzut dar atotprezent, „acel loc unde țipătul tace”:

„vom muri într-un geamăt...
 în această liniște amenințată ascuțită ca o armă
 ar trebui să mă lamentez în fața himerelor
 moartea-mi va fi o mare și fericită ispită (...)
 mă gândeam să ghicesc noaptea despre dincolo
 să ajung până la-nălțimea pereților la libertate”
 („Cum filosofia”)

Moartea este mai mult decât o provocare existențială, este o coabitare cu necunoscutul de fiecare zi, arta de a muri:

„...nu știm arta de a muri
 nici să trăim nu știm...
 credeam că am ajuns cenușă – adânci taine ascunse
 cine cunoaște inițierea supremă prin moarte (...)
 să-nțelegem că moartea e o provocare o acceptăm (...)
 uneori dispariția noastră se transformă-n scandal (...)
 moartea este un adevăr cumplit cutremurător
 este ultimul dușman suspendat de timp pe pământ
 cine nu știe nimic despre moarte este liniștit
 cât paradox în a ne teme de moarte și a iubi viața”
 („O provocare”)

Moartea trezește îndoieli, este o necunoscută și o ispită, este privită cu neîncredere:

„viața a rămas prevăzătoare...
 numai moartea nu a fost bine definită neexprimată”
 („Oboseala mea flămândă”)

Moartea, ca ultim tărâm, locul de dincolo de Styx, este privită cu luciditate, cu tristețe nedisimulată, ca un Sfinx ce așteaptă să fie descifrat:

„vom muri cu toții...măcar de ne-am iubi unii cu alții
 suntem răi terorizați devorați de banal
 nu cunoaștem secretul vieții ea n-are niciun rost”
 („Să alegem”)

Moartea e un sfârșit, ca un epitaf, dar noi știm că vom muri, curând după ce ne-am născut, încercăm să o-mblânzim, ea face parte din viața noastră, definește condiția umană:

„moartea mea nu era ca un sfârșit pentru mine
era un pasaj o trecere o consolare a realității
sunt târâtă-n acest pseudonim al morții...”

(„Pseudonim”)

Timpul, cu scurgerea sa ireversibilă, constituie o altă temă, nu una fundamentală, mai curând una de fundal, poeta intră în dialog cu timpul, trecerea lui provoacă neliniște! Un poem se intitulează explicit „Prezența timpului”!

Prezență de fundal, timpul, tangențial abordat în acest volum, este evocat și indirect ca element inevitabil:

„nu voi bâjbâi prin viață voi merge spre abisuri profunde
chiar dacă nu știam să fac schimbări tot le voi încerca
misiunea mea era de a-mi pierde timpul și el să măucidă”

(„Spre abisuri”), 230

În meandrele Labirintului, din cuprinsul volumului, dragostea poate fi posibilă? Există o oază de normalitate, căldură, umanitate? Ca și pe coridoarele întunecate de la Elsinore, unde totul este otrăvit, irespirabil, dragostea pare o misiune imposibilă, însoțită inevitabil de tristețe și nefericire. Într-un poem existențial, iubirea e percepută ca „un noroc un prilej de a ne risipi”, o continuă insatisfacție. Dar, în volum, avem și surprize, mărturisiri neașteptate:

„Numai când ajungi să vrei să dai tot ce ai mai bun
și să vrei să-i aparții cu totul atunci iubești adevărat
mereu am păstrat sentimentele discret pentru mine
nu-mi găseam cuvinte nu știam în ce limbă să le spun”

(„Până acum”)

Un poem de dragoste insolit, ireal, în peisajul Labirintului, o oază de afecțiune în atmosfera crepusculară din volum, o simplă floare în decor hibernal. Candoarea și exuberanța o conduc uneori pe poetă în preajma iubirii:

„Îmi fac haine din soare dau liber persoanei iubite (...)
n-avem drept la iubire nu ne aparține noi îi aparținem
noi trăim în oceanul ei suntem tolerați și binecuvântați
doar ea este mai prețioasă pe pământ statornică în univers
nu rănește dar ne provoacă,,,”

(„Identică”)

În decorul clarobscur, elogiul iubirii este uimitor, paradoxal! Alteori, sentimentul de iubire este evocat cu regret:

„am pierdut timp cu persoane care nu m-au înțeles
mi-am risipit afecțiunea inventam zei să mă aperse
am pierdut anotimpuri pentru oameni care nu simt”

(„Balada unei veri”)

Îndoiala apare și aici, „frumusețea nu există”, cu o conotație în care este vizată iubirea. Întâlnim, în mod excepțional, un poem de dragoste aparte, surprinzător ca tonalitate:

„nu voi deschide cartea vieții mele decât unora
numai câțiva vor putea citi – restul sunt curioși (...)

Resurecția fantasticului Dragoste și literatură

Mihaela I. RĂDULESCU

Resurecția fantasticului

Camelia Pantazi Tudor are preocupări plurivalente, remarcându-se în eseistică, proză, poezie, talentul fiind dublat de o bogată experiență livrescă. Romanul *Taine în vis*, publicat la Editura Astralis, București, 2020 abordează o experiență ce se situează la granița dintre fantasticul simbolic și realismul magic. Personajul principal, alter ego-ul autoarei are acces la o lume sacră, prin intermediul călătoriei și visului. Trecerea dinspre profan spre planul oniric se face ritualic: aroma cafelei are o simbolistică aparte în construcția epică, declanșând pătrunderea în fantastic.

De la bun început asistăm la o istorisire detaliată a preparării cafelei, un soi de pregătire insinuantă într-un spațiu revelator în care puterea acestei băuturi acționează aproape narcotic, accesul în lumea sacră este posibil prin intermediul unui preludiv de tip olfactiv, datorat aromei cafelei. Peste efectul acestei băuturi se suprapune mirosul zambilelor, floarea renașterii și a speranței. E un fel de joc al simțurilor olfactive care facilitează inițierea în tărâmul fantastic, un joc al declanșării memoriei afective. Oricum, în aburul cafelei se proiectează imaginea unui om frumos, zâmbitor, care va deveni călăuza neștiută spre dimensiunile imperceptibile ale unei realități ce se va construi din semne și simboluri. Dar

imaginea nu se corporalizează, nu ia formă clară, ci se proiectează într-un imaginar subiectiv, fiind, în fond, o viziune a propriului subconștient sau o apariție sacră. În acest punct constă măiestria construcției simbolului narativ, autoarea având abilitatea de a prelungi alegoricul dincolo de povestea epică propriu-zisă.

Călătoria culturală a personajului narator dezlanțuie seria de semne sacre ce vor naște povestea magică, o poveste care prelungește realitatea imediată într-un spațiu fantastic, cele două dimensiuni intersectându-se până la identificare. Iruperea în sacru se face prin intermediul călătoriei în memoria culturală a poporului român, vizitele în diferite orașe cu încărcătură istorică sau în muzee și case memoriale suprapunându-se unui traseu labirintic spre memoria interioară. Uimitor rămâne felul în care demersul narativ adăpostește o poveste alegorică, simbolică, fără ca autoarea să cosmetizeze construcția textuală, epicizarea ideilor făcându-se în manieră naturală, firească. Ei bine, aici e punctul forte al scriiturii, Camelia Pantazi Tudor având abilitatea de a insera magicul în structura de adâncime a narațiunii, fără ca lectorul să sesizeze că deja se află în centrul labirintului simbolic.

Fiecare călătorie realizată (casele memoriale: Theodor Aman, G. Bacovia, C. C. Nottara, Th. Pallady, G. Călinescu, T. Arghezi, Ion Minulescu, Liviu Rebreanu)

nu poartă doar înțelesurile istoriei culturale, ci imprimă caracterul miraculos al povestirii prin inserarea unor semne: apeluri sau mesaje telefonice cu rol călăuzitor, fără ca emițătorul să aibă un nume sau un număr. Interesant este că identitatea rămâne secretă până la finalul poveștii, fiind resortul care propune diferite scenarii interpretative. Oricare ar fi semnificația pe care am acorda-o acestui emițător, cert este că el devine pe parcursul demersului epic, un călăuzitor, un ghid spiritual, un fel de mag care deschide universul mitic. Înțelesurile pot fi multiple, dar mai important decât toate acestea este felul în care eul narator receptează codul, tâlcul.

Ficționalitatea subiectului auctorial asigură miza epicului dublu, referindu-ne aici la trecerea dinspre planul personal spre cel imaginar, dinspre real spre fantastic, lucru ce sporește pluriperspectivismul vizionar. Episoadele despre trecutul desprins din zona autobiograficului sunt asemenea unor flash-uri, imortalizând secvențe-cheie, capabile să genereze sensurile simbolice ale etapelor existențiale. Autoarea, personaj și narator totodată, intuiește cea mai bună cale de a-și împlini destinul, și anume, arta confesiunii – povestire. Asemenea unei Șeherezade moderne, autoarea găsește în povestire modul de a descifra sensurile vieții, dar și de a adânci tainele misterului. Fiecare mesaj primit de la ghidul spiritual secret poartă la final câte o inițială, iar prin alăturarea intuitivă a tuturor literelor are loc revelația: Taine în vis. Călăuzitorul magic devine un mesager al Divinității, el are cheia ce deschide porțile lumilor, prin el se realizează accesul către tărâmul sacru. Ficționalizarea autobiograficului constituie piesa de rezistență a acestui roman, e o poveste ce pleacă dinspre

realitatea autoarei, prelungindu-se atât de mult într-o narațiune a fabulosului, a fantasticului mitologic, încât cele două dimensiuni se intersectează până la contopire. Finalul cărții e apoteotic în planul simbolicului, autoarea recuperând semnificațiile visului sacru: răsfrângerea în planul inconștientului face posibilă plămuirea unei femei (celălalt eu, în accepție hindusă : Tat Tvam asi) care deține arta scrierii, a poveștii primordiale.

Camelia Pantazi Tudor e pur și simplu uluitoare atunci când propune acest final de carte, fiindcă nu doar insinuează filosofia eu-lui creator în raport cu Absolutul, deci cu Divinitatea, dar și deconspiră scenariul alegoric al scrierii cărții; de menționat că acest fel de a deconspira adâncește și mai mult fantasticul, miraculosul. E o punere în pagină a propriului eu, călătoria devenind pretextul reclădirii unei existențe, fără ca trecutul să fie uitat, ci doar reconsiderat printr-o nouă perspectivă asupra împlinirii. Viitorul este previzualizat în vis, iar trecutul cu tot ceea ce implică devine matca din care autoarea va pleca mai departe în împlinirea existențială. *Taine în vis* e o carte intrigantă și reflexivă, mistică și pilduitoare, e o carte despre viață și despre vise, despre trecut și despre viitor, despre atunci și acum.

Dragoste și literatură

Ion Ionescu Bucovu, profesor cu vocație, prozator, poet, eseist, critic literar, ne bucură cu o carte despre marile iubiri ale creatorilor de literatură. Publicat la Editura Topoexim, în 2021, volumul intitulat *Scriitorii și magia dragostei* însumează 260 de pagini care ne vorbesc despre fascinantul sentiment al iubirii, resort al actului creator pentru scriitorii

din toate timpurile. Interesant în abordarea temei e modul în care autorul se raportează la marii scriitori, reunind în manieră originală, demersul biobibliografic și pe cel al investigării textelor literare. Ion Ionescu Bucovu cercetează cu răbdare și pasiune mărturiile scriitorilor, analizează minuțios legăturile intrinseci dintre viață și operă, studiază în profunzime modul în care dragostea s-a reflectat în actul artistic. Cartea oferă informații importante cu privire la biografiile scriitorilor prezentați, dezvăluind abilitățile autorului în cercetarea de tip documentar.

Fiecare poveste este relatată într-un mod savuros, structurarea ideii bazându-se pe evocare de tip romantic, însă, fără să cadă într-un registru melodramatic. Corelarea mărturisirilor scriitorilor cu sursele din istorii literare conduc spre un demers științific, dar, cu toate acestea, plăcerea lecturii cărții vine din ipostazierea temei, în notă narativă. Tocmai în acest punct constă originalitatea abordării subiectului, volumul individualizându-se în peisajul literar, prin viziune și stil, evocarea naratologică împletindu-se cu documentarea științifică. Autorul nu numai că studiază minuțios resursele bibliografice, dar coroborează informațiile cu elementul – cheie: mărturiile și confesiunile scriitorilor. Indiferent de felul în care își construiește demersul ideatic, Ion Ionescu Bucovu știe să însăleze în poveste sare și piper, prin reflectarea unor detalii semnificative din parcursul biografic al artiștilor.

Prima poveste redată este cea dintre Eminescu și Veronica Micle, spectrul analitic disecând relația om-operă, fără ostentație, acest lucru rezultând ca o consecință firească. Ne impresionează amănuntele acestei povești de dragoste

eternă, trădând nu doar acribie, ci și pasiunea fără margini cu care Ion Ionescu Bucovu o radiografiază. Cu detalii uluitoare, ne este înfățișată și prima iubire a lui Octavian Goga, oglindită în imaginea Aureliei Roșu. De altfel, legătura dintre Mircea Eliade și Maitreyi Devi este relatată unitar, prin prisma celor două personalități, fără să scape vreo nuanță. Tragismul poveștii de iubire dintre Ștefan Augustin Doinaș și Irinel Liciu ne taie respirația, iar felul în care este analizată în acest volum reflectă grija autorului pentru recuperările trecutului literar prin asumarea unei analize laborioase. Bine structurată este și viața amoroasă a lui Anton Pann, înlănțuirea ordonată și condensată a episoadelor de dragoste făcând posibilă prezentarea sintetică. Recurgând la o documentare amplă, autorul pune în lumină dragostea dintre Marin Preda și Aurora Cornu.

Nici poveștile de iubire ale scriitorilor literaturii universale nu sunt uitate. De pildă, uluitoarea legătură dintre poetul renascentist Petrarca și Laura de Noves abundă în analize minuțioase. Desigur că poetul Ovidiu, cel care a făcut din iubire punct referențial al existenței și operei sale, e prezentat prin prisma relației integratoare om-artist. Paginile dedicate lui Dante și Beatrice nu interesează doar informativ, ci și din punctul de vedere al naratologiei ideatice, fiindcă Ion Ionescu Bucovu înfățișează întreaga biografie într-o abordare admirativ – tensionantă. Oricum, toate celelalte povești de dragoste ale scriitorilor (triungiul otrăvit dintre Șt. O. Iosif, Natalia Negru și Dimitrie Anghel, pasiunea dintre Vasile Alecsandri și Elena Negri, veșnicul îndrăgostit Nichita Stănescu, înălțimea sentimentului dintre Lucian Blaga și Cornelia Brediceanu, frumoasele înțelegeri ale iubirii în viziunea

lui Nicolae Iorga, Radu Stanca, Arghezi, Liviu Rebreanu, George Coșbuc, Alexandru Odobescu, Ionel Teodoreanu, Calistrat Hogaș, Garabet Ibrăileanu, Otilia Cazimir și George Topârceanu, Cella Serghi și Camil Petrescu, Ana Blandiana și Romulus Rusan) manifestă același principiu al detaliului, evocarea menținând atenția prin dinamica însăilării secvențelor confesive într-un întreg textual construit în spiritul detaliului științific.

Cartea Scriitorii și magia dragostei oferă o perspectivă interesantă asupra felului în care opera literară devine o extensie a transfigurării vieții, filtrul conștiinței artistice canonizând povestea de dragoste trăită de scriitor. Ion Ionescu

Bucovu are meticulozitatea omului pasionat de ceea ce face, transformă discursul cercetării în scriere, în act narativ, prin organizarea datelor, informațiilor într-un spațiu al epicizării. Asistăm la o frumoasă recuperare a relației dintre biografie și operă, autorul imprimând ideea de abordare integrală a literaturii, prin prisma binomului: viață și creație. Vorbim, așadar, despre o revalorizare a conceptului de perspectivă integratoare a literaturii, iar Ion Ionescu Bucovu confirmă prin acest volum, subliminal, că viziunea artistică a unui scriitor nu poate fi surprinsă în manieră complexă, decât printr-o analiză a întregului context: social, istoric, cultural și biografic.

Eu știu ce Assouline nu știe

Mihail SOARE

*„Cerneala-mi curge din colțurile gurii./Fericire ca a mea nu-i./
Mănânc poezie.”*

Mark Strand, *Eating Poetry*

Să-i surprindă pe alții Dan C. David, cu mine n-o mai poate face. Pentru că i-am citit toată opera (pentru că da, Dan C. David are operă, și încă una valoroasă) și am scris despre ea în dese rânduri, cu aplecarea șoarecelui răătăcit în Rai (bibliotecă, pre limba marelui Borges) care se visează exeget, iar strădania mea a fost răsplătită regește de satisfacția dată de o lirică absolut specială, dar specială nu pentru că așa se vrea, ci pentru că autorul ei nu este tributar niciunui trend sau vreunui magistru, lucru mai rar într-o lume literară destul de îndatorată canoanelor. Și

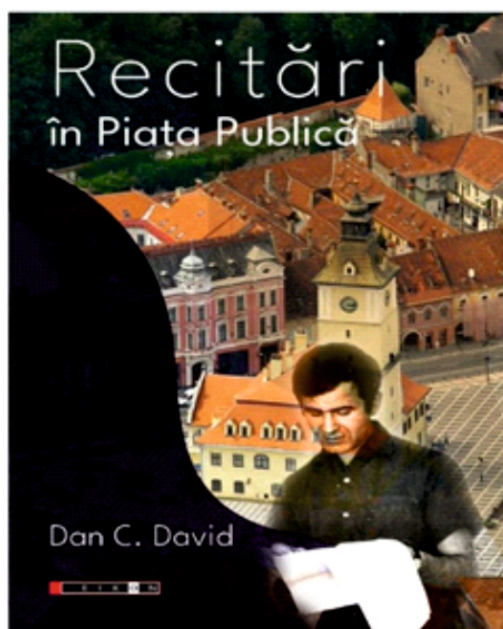
pentru că nu mai poate surprinde, așa cum mă lăudam, mă pot aștepta să-i comentez și cel de-al o miilea volum (zile s-avem), degustând cu aceeași plăcere, aproape vinovată, bunătățile de acolo.

Deși aparent izolat într-o lume străină de obiceiurile și limba ținuturilor natale, prea îndepărtata Americă, amprentat de obligatoria introversiune atribuită, cu sau fără voia sa, poetului, Dan C. David e mereu prezent în piața publică exersânduși harul oratoric, asimilat scrisului în cazul de față, și, de la înălțimea tribunei numită facebook, cu închipuita coroană de mirt pe fruntea

domniei sale, își exprimă convingerile prelucrate sub forma acaparantă a poemelor marcă proprie mai abilitat decât orice menestrel aflat la vârsta dependenței de online, dedulcit și la mustul dulceag-amăruș al liricii. Iar acest prim calup de poeme, unitar și consistent (la o apreciere ochiometrică, înainte de a vedea cartea „așezată” am zis că sunt vreo două sute, lucru confirmat mai apoi), n-a împrumutat din facilul rețelei decât pe acela al comunicării directe și rapide, neînfestându-se nicicum cu virusul lipsei de esență, cu iz de bârfă de șanț, care caracterizează mai tot ce se întâmplă în acea zonă.

De altfel, în ultima vreme popularitatea extraordinară a rețelelor sociale (gândiți-vă că Facebook-ul, de pildă, are 2,4 miliarde de utilizatori activi lunar!) a făcut din ele autentice vehicule ideatice, de militantism politic, social sau cultural, care prin specificul lor de a disemina mesajele cu o rapiditate uluitoare, în rândul unui număr impresionant de persoane, s-au transformat în mijloace reale de luptă, exemple fiind revoltele recente din Belarus, demonstrațiile din București ocazionate de funesta ordonanță 13, precum și amplificarea revoltelor din țări cu regimuri totalitare, o analiză Stratfor anticipând o escaladare pozitivă chiar și în Myanmarori în Iran, leagăn al radicalismului islamist fondat de ayatollahul Ruhollas Khomeini. Numai că Dan C. David nu poate să răstoarne guverne, chiar dacă are bunul simț și cultura democratică necesare unei viziuni corecte asupra unui executiv îndatorat numai poporului, însă poate da cu roțile-n sus niște ierarhii literare făcute pe colțul unui șervețel, la bodegă.

Există o teorie păguboasă, îmbrățișată de tot soiul de fandosii, care îl situează pe

creatorul de frumos în afara vieții sociale, cocoșat într-un turn de fildeș, în universul său imaginar aflat dincolo de hotarele palpabilului, dincolo de durerile și frământările comune, de nevoile individului, de normele sistemului colectiv, și acolo îl vor și cei de la butoanele puterii, de oriunde ar fi aceea, din Coreea lui Kim Jon Un ori din liniștita Elveție, cu îndreptățită temere. Și, ca să ne demonstreze implicarea sa în ale lumii din jur, dar și ca o dovadă de patriotism simțit, nefornăitor, altcumva decât întâlnim peste tot, și nu numai la politicieni (pentru că nu doar ei se umflă cocoșește în pene, că de-aia există „influenceri”), autorul nostru deschide volumul cu un poem (2007- prima zi) dedicat acceptării României în Uniunea Europeană, însă o face cu un pasaj al naibii de americanizat (literar vorbind, cu frazare frustră, dată de o tăietură de bisturiu mânuit de un maestru) și original totodată, surprinzător și plin de un farmec greu egalabil: „Cum tot mă doare capul/după coniacul de-aseară,/surogat american cu

nume de împrumut,/ies pe maidan la cioata retezată/de fierăstrăul lui Steve./Îi număr cercurile umede./Mă înjunghie fiecare an/trecut peste coroana lui,/peste capul meu./Eram de aceeași vârstă./Dumnezeu să-l ierte!” Imposibil de prevăzut finalul, unul al regăsirii nădejzii negustorite pe mere pădurețe și al împlinirii celui ce crede că locul nației căreia îi aparține nu e la periferia continentului: „Sunt fericit./Undeva departe, pe cealaltă față a planetei,/țara mea are deja pașaport/pentru o lume în care poate să spere.”

Poetul rămâne fidel crezului său artistic, atât de pregnant și în volumele anterioare, acela al unei lirici rămasă în afara modelor de orice fel, a influențelor, a recomandărilor venite din zone sterpe ale didacticismului ieftior, neținând seamă decât de propriile convingeri, de simțămintele sale pure, de ardelean ce n-a prea trecut de hotarele bătăturii părintești, de crezul esențializării absolute pe care îl cultivă magistral, lucru ce m-a făcut ca într-o altă prefață (botezată „Poetică a la Henri Moore”) să declar că ar fiind apropiat din acest punct de vedere formidabilului sculptor englez sau lui Brâncuși, ei înșiși niște încăpățânați, creatori din stirpe divină. Asocierea cu regele Midas a celui ce transformă în obiect al adorației sale tot ce atinge a devenit una clișeică, însă în cazul lui Dan C. David este cât se poate de nimerită, pentru că domnia sa chiar face poezie din orice, dând vieții de zi cu zi, mozaic de evenimente și fapte mărunte, nedemne de a fi luate în seamă de către cei cu orbul găinilor, atenți numai la grandilocvența nobiliară a traiului, văduviți de bucurii simple, de empatii sincere, de valori reale, de sentimente neprelucrate excesiv cu unelte necorespunzătoare.

Face poezie din orice lucru, ridicând la rang de întâmplare epocală un flecușteț, un accident casnic, un obscur episod al rutinei cotidiene, dând valoare artistică mersului la cumpărături, pentru că a cumpăra o lampă, bunăoară, chiar dacă pare că e ca și cum ai cumpăra un ciocan, înseamnă cu mult mai mult, acest obiect urmând a fi martorul sufletului zburător al poetului în serile de iarnă, vizionării unui film oricât de prost, invitației la o prăjitură (poate chiar la cofetăria Mimoza, iar pe vremuri fiecare târg de provincie avea câte o asemenea Mimoză), băutului unei beri pe balcon, taman ca-n cartierele muncitorești, permițându-și aroganța de-a aduce în atenția cititorului până și o atât de banală hotă, obiectul acela prezent în toate bucătăriile, „huruind molcom ca un motan adormit”, și sub care „oalele fierb liniștite ca zvonurile” (Poemul „Hota” – sic!). Dar firește că nu se oprește aici, mergând până acolo unde un amărât de gard de ogradă țărănească este inspirator de poezie, însă vorbim într-o astfel de situație de o simbolistică implicită, necăutată, venind din lăuntrul ființei originare, din ceea ce înseamnă grănițuirea proprietății și pavază a intimității unei familii sălăjene oarecare, să zicem, și cred că de la controversatul Mihai Beniuc (dar acesta numai în acea versificație de manual de română de pe vremuri), nimeni nu a dus atât de sus acest element de un prozaism aparent înfiorător. În satele tot mai depopulate din Ardeal sau de aiurea, sfârșitul unui gard, după ce ani de-a rândul a fost sprijinit de câte-un bătrân cu câte-un bolovan adus de cine știe unde, cândva, este sinonim cu sfârșitul aceluia univers limitat de biologic („S-a prăbușit vechiul nostru gard./A căzut în genunchi/ca un om învins de poveri,/ori de

timp./La ce mai era bun?”)

Și pentru că am pomenit această dimensiune fundamentală de esență literară proustiană (deși este absolut ingrat să ne limităm numai la Proust în această ecuație alambicată), trebuie precizat că ea revine aproape obsedant în lirica dandavidiană (autorul ar pune-o în cărucia vârstei sale, dar eu n-o fac), fiind unul din motivele omniprezente („monstrul care înghite totul”, cum îl numea în poemul „Clipa”, dintr-un alt volum), căreia i-a ilustrat inclusiv de creatorul-poet, nu-i poate opune (mai mult ca pe o compensație morală) decât creația perenă, alăturând în tablouri sugestive piesele componente: clopotul (clopotul singuratic, clopotul de ceară), ca simbol al trecerii inexorabile, secunda (ca măsură a prăbușirii), efemeritatea nimicitoare a totului, fie el fizic sau imaterial, în înțeles facil, uitarea.

Dan C. David e un meșter desăvârșit, fără a putea spune cu precizie cărei tagme îi aparține, din motive care nu țin neapărat de neputința mea, cât mai ales de imposibilitatea de a-l eticheta într-unul din felurile cunoscute celor ce se ocupă cu mângălirea de cronici, deoarece un talent, ce-l trage după el cu hotărârea taurului scăpat de-o lovitură fatală a unui matador transformat în victimă, îi permite să fie unicul profet al stihului halucinant de reportericesc, bazat pe un minimum de mijloace, dar cu care obține maximum de efect, lăsând să se întrevadă o lejeritate înșelătoare a demersului, întrucât se știe (e drept, de către foarte puțini) că e mult mai ușor a adăuga, de-a încărcă materie poetică (dacă e sau nu e, ține de o altă discuție), decât de-a tăia până la atingerea perfecțiunii generatoare de înalt, atribut al

marilor creatori, nepăsători la zămbrele contemporanilor insensibili la făgăduielile descărnate ale posterității.

Lirismul vibrant de care gem operele altor poeți hotărâți să dea o notă filozofică grea prin meditațiile filozofice dedicate sfârșitului individului, lipsește la Dan C. David, dar nu pentru că nu ar fi preocupat de implacabilul acestui fapt cu anvergură de dramă inegalabilă (deși nu pare a fi), ci pentru că viziunea sa asupra finalului biologic este aceea a săteanului unor zone izolate din România, care-și îngroapă apropiații la marginea grădinii, și pentru care moartea nu e decât un episod al vieții, făcând parte integrantă din ea. E preludiul eternității, la o adică, iar oamenii au vrut dintotdeauna să-și atârne al brăcinar infinitul, ca pe un scalp smuls timpului aflat mereu în căutare de leșuri. Bineînțeles că timpul își revendică dreptul său de personaj de primă scenă și în acest volum, însă mai mult ca o reprezentare a unui răboj pe care sunt încrustate amintirile, nostalgiile, ce dau o altă înfățișare realității odată cu întoarcerea în locurile de altădată, cele demult știute căpătând contururi limpezi subdimensionate, de parcă înaintarea în vârstă tocește, la nivel de temporalitate omenească, totul („Parcă și Dealul Viilor e mai scund”).

Nu propune tematici pretențioase, descurajante pentru cititorul obișnuit, deoarece nu are nevoie de asta pentru a se face remarcat, dând valoare nu numai cuvântului simplu, dar mai ales vieții adevărate, trăite fără emfază, făcând din episoadele anecdotice care își duc efemeritatea înspre o măreție lăuntrică caracteristică marilor fapte, adevărate evenimente, cu o hâtroșenie de Anton Pann rătăcit prin Lumea Nouă, punând pe

masă înțelesuri magistral tușate, nesimțind nevoia vreunor șmecherii stilistice strălucitoare, că sunt ele prestidigitații lingvistice sau niscai scheme de compoziție infailibile. De la restaurantul de pe peronul gării din Copșa Mică până la San Diego sau Washington par a fi doi pași de cărăbuș de mai, pentru că în afara timpului poetul nostru pulverizează și noțiunea de distanță, dar nu e vorba aici de o abordare globalizant globalizatoare, similară valului ce-a cuprins cu perfidie întreg poporul universal, desființând granițe și hăcuind identități naționale de dragul unor concepte subsumate intereselor economice, ci de o cu totul altă viziune. Una în care Dan C. David nu se leapădă de nimic, rămânându-i aproape, grație unei memorii de o prospețime uluitoare, legată mai mult de suflet decât de creier, toate reperate, unele dintre ele minuscule ca niște găze, lipsite de poetic în ochii oricui altcuiva, pentru că numai un poet născut, și nu făcut, poate vorbi în cărțile sale despre Casa de Pensii, despre mutarea Vetei la Carei, despre Fărâmiță Lambru, despre ecrane Ultra HD, despre autobuzul Trei barat.

Apariția tehnologiilor noi, fără de care rețelele sociale nu puteau exista, nu a dus, așa cum au prezis unii sceptici, la dispariția poeziei, ci doar la o anumită libertate exersată cu asupra de măsură, în sensul absenței unei onorabile cenzuri valorice, internetul abundând de produse, deversate fără milă și opreliști, creând

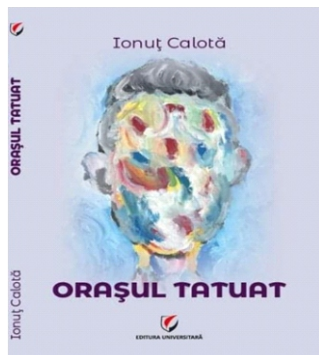
simpatii sau chiar fani, într-o devălmășie imposibil de stăpânit. N-a ucis-o, e drept, dar a cam decăzut-o din drepturi, punând-o pe picior de egalitate cu texte de o ușurătate de manea, postate debugetari plictisiți de atâta Solitaire, de gospodine divorțate sau numai dornice de altceva, și a anonimizat-o cumva, pentru că s-a împământenit un soi de tipar, iar ceea ce rezultă de acolo sunt doar bricolaje ieftine, teribil de asemănătoare între ele, formate din propoziții scurte, parcă extrase dintr-o urnă, la nimereală. Dar să rămânem optimiști, și trebuie s-o facem dacă ar fi să ne luăm după Ungaretti: „Poezia nu poate avea decât o singură rațiune: aceea de a comunica, printr-o rigoare foarte scrupuloasă, trăsăturile sufletești ale unei ființe umane altor suflete, cu scopul ca acestea să le cunoască și, dacă poetul nu este prea orgolios, pentru a le înțelege el însuși și a le cunoaște cu adevărat.”

Deși Pierre Assouline, binecunoscut romancier și prolific biograf, jurnalist cultural, creator de școală (la Lire, unde a fost redactor-șef, la France Culture sau la Le NouvelObservateur), referindu-se la literatura în epoca mediatică e de părere că nu știm încotro ne îndreptăm și ce naiba o mai fi însemnând azi un scriitor adevărat. Eu știu: e acela care scrie, cu har extaziant, cu dăruire de schimnic închinat Dumnezeirii atotprezente și cu maiestuoasă detașare, ca Dan C. David. Și care nu mai are biografie (la ce i-ar folosi o biografie fără biografie?), viața sa fiind opera.

„Viziunile unui poet electric”

Ionuț Calotă, *Orașul tatuat*, Editura Universitară, 2021

Daniela TOMA

Ionuț Calotă scrie o poezie a cărei esență este ea însăși – semnificația, conținutul și mesajul, expresia poetică și

procesul creator efervescent sunt aspecte prin prisma cărora trebuie receptată și calificată poezia din acest volum. Și iată și motivația: *„când m-am născut/curgeam ca o apă/mă puteam adăpa de la orice izvor alb/dar în dreptul porții era construit deja/un baraj mult prea înalt/când m-am născut/eram o rază de lumină/cu energia mea se topeau ghețarii/apoi am intrat într-un tunel/ce trecea prin mine/și toată vâlvătaia s-a lepădat de trupul meu/când m-am născut/aveam aripi...”*

Frumusețea formei, finit-infinitul ei vin dintr-o continuă rafinare, conceptul esențial fiind acela de salt înalt și vizibil, tocmai pentru că oferă neconținut și spontan atât sfere de experiență elaborate, cât și forme create simplu, în cea mai mare libertate a imaginației, a tot ceea ce poate ea aduna în sine și transfigura apoi în stare pură.

Poezia acestui volum stabilește puncte energice de contact cu cititorul, proiecții

ale stărilor și ale sentimentelor acestuia, capacitatea sa de a-și analiza senzațiile noi, poate chiar și limitele caracterului său, ca și cum ar fi vorba (și, negreșit, este) de un experiment poetic proiectat pe un fond de mister, despre care cititorul știa din auzite că ar putea exista, necunoscându-l, însă, până acum. Surpriza e cu atât mai mare, cu cât poetul, *„captiv în colțul ascuns al orașului,/suspendat în aer/ca într-o pasăre”*, testează el însuși toate suferințele lumii, *„inima lui de plastilină se plimbă goală/pe nevăzuta planetă/pe sub ziduri/care se înalță/să rănească fără milă cerul”*, acolo e secetă, doar din interior se aude *„scrâșnetul punerii în mișcarea universului”*, goliciunea lui.

Evidentă apare căutarea în sine a aripilor cu ajutorul cărora ar putea să se desprindă, să se elibereze de ceea ce este el în el însuși și în lumea obișnuită *„locuiesc în interiorul meu/și mă rănesc de tot ce este viu”*. Prin zbor se identifică atât depășirea limitelor, accederea la cunoaștere, cât și dorința de a construi ceva mult superior gândirii, o identitate care să-l delimiteze de entitatea colectivă, condiție fundamentală pentru propria evoluție. S-ar putea crede că poetul însuși își tatuează personalitatea pe zidurile imaginare ale orașului său, că redă prin semne distincte dimensiunea spațială și

temporală în care acțiunile sale devin vizibile, rămânând totuși distant, complet separat față de cursul întâmplării pe care nu el, cel de azi, o creează, ci el, cel de dinainte de existența fizică.

În poezie se poate orice, se gustă câte puțin din „*viziunile unui poet electric*”, „*se despart fricile unele de altele*”, „*ceasul pare un bisturiu/vlăguind trupurile noastre/decojite și strâmte*”, „*liniștea se lipește de pereți/aerul camerei se preschimbă în cuvinte/ce vor hrăni mai târziu/toate nopțile albe*”... „*nu poți șiți când ar putea/să ne transmită ceva*”.

Cititorul nu admiră aici doar poezia, ci și concepții neobișnuite despre lumea în care lucrurile nu rămân veșnice și unde „*vânzătorii de oameni*” au interzis sfârșitul ei. De fapt, totul se întâmplă în mintea poetului, „*cea mai profundă închisoare*”, aici „*primul vers e gratuit!*”, prin urmare, „*dați timpul mai repede!... corpul meu curge întruna ...nopțile mele sunt cimitire de vise*”...

În ceea ce privește efectul urmărit, pentru obținerea căruia se cheltuiește o deosebită forță de expresie, acesta nu pare să necesite mai multe dovezi, în afara luării în considerare a textului în sine, a afirmației certe că întreg volumul și toate fragmentele în care s-ar lăsa divizat se află în perfectă acceptare unele cu altele, nimic nu sună fals, o esențială structurare le dă coeziune, ceea ce face din poezia lui Ionuț Calotă un singur tot, așa cum chiar el afirma: „*am scris o singură poezie într-o mie și una de variante*”.

Orașul tatuat e fără sfârșit, poetul acoperă ochii iernii cu pielea lui de var, devine invizibil când iese din hrubă, se întâlnește pe stradă cu Nichita, intră împreună cu el în prima cârciumă și se

îmbată, ciocnesc amândoi toată noaptea ultima scrisoare, o carte de băut. Uneori, are preocupări surprinzătoare chiar și pentru el însuși, urcă într-un tren care nu duce nicăieri, vânează animale de cenușă, se străduiește să prindă metrourul când iese prin pereți, câinii au pielea albastră, blocurile se prăbușesc și devin muzică, oamenii se plimbă prin el ca o durere de la o măsă la alta, fac antrenament pentru camuflaj, televizorul ăsta a făcut și azi o crimă. Alteori, se alătură bărbaților din oraș care „*au secerat deja/corpurile coapte ale femeilor/și acum zidurile peșterilor/ii îmbrățișează/ei încă mai așteaptă ecoul/țipătului de la naștere/ca să se pregătească/să-și ascută sângele/să-și umple seva cu ceva*”.

Extrem de vibrante sunt versurile de dragoste, cele în care își descrie iubita ca fiind „*o femeie ce lenevește pe cer/întinsă în locul soarelui*”, privirile ei i se înfig în piele, în pieptul de sticlă dăngăne un clopot de parcă l-ar strânge în brațe, eternizând clipa într-o fotografie în care ea apasă clapele pianului și le strivește sunetele, de fapt, ideea de femeie tânără, conturată și percepută doar în planurile ideii, într-o tactică instinctivă, niciodată nu-i va putea întui puternicele stări sufletești și energiile active, nu vor împărtăși la nivel senzorial mai mult decât o explozie scurtă pe dinăuntru, un joc al instinctelor – „*tu erai lângă mine,/dar ba te simțeam,/ba nu te simțeam/m-am îndepărtat de geam,/dar tu și mai mult*” – nimic care să o desăvârșească și, totuși, ea rămâne esența și substanța lumii lui, „*totuși,/va fi o vară de săruturi/într-o țară mândră/cu o mie de sorii*”... „*mi-am pus palmele mele găurite/peste primăvara ta*

tână/ă/care acum atârână/ca o funie roșie/fără margini"... se știe că „în fiecare piatră zace un foc închis ermetic...” „am mers împreună până acolo/unde cântecele creșteau din trupurile noastre goale...până la sfârșit am mers/și acolo ți-am spus:/spune Da, spune Da!/te-am adus așa cum am promis/la altar/pentru sacrificiu”.

Rolul cuvintelor devine esențial pentru a crea substanță poetică și artistică.

Cuvintele pleacă singure din dicționare, se trezesc în „rezervația poezilor” și se „materializează în libertate”, „cuvintele zdruncină planetele/versurile șuieră pe la urechi/precum gloanțele/desfrânate”, se împletesc și se despletesc într-un ritual răsunător, care nu sugerează altceva decât eternizarea lor definitivă într-un peisaj liric de toată frumusețea, într-o carte care nu are cum să nu se remarce, nu are cum să nu rămână...

„Viața e lungul drum pe care îl facem/ ca să ajungem de unde am pornit”

Ionuț Calotă, Orașul tatuat, Junimea, 2021

Valy Lorela Buța

Ionuț Calotă are un mod inedit de a vedea lumea. Lumea sa poetică este picturală, apropiindu-se de perfecțiunea virtuală a imaginarului absolut. Este o lume tangibilă oricărui cititor care, la o lectură aprofundată, se trezește în Orașul tatuat al poetului, în aceeași măsură în care se vede transpus într-o lume a metaforei existențiale, cu posibilitatea înțelegerii ei, având ca argument chiar motivația autorului „E posibil să descoperi aici acea carte în care, în timp ce-o/ citești, gândurile să se ridice de pe pagină și să plutească într-o/lume funcțională.” Volumul *Orașul tatuat*, apărut la Editura Junimea, 2021, debutează cu o Motivație, o ars-poetica anticipativă a realității poetice din volum: „Poezia scuză mijloacele./ Într-o lume tot mai lipsită de imaginație, care dorește desființarea metaforei, mi-am dorit să scriu această carte în care să/ explodeze fantezia.”

Lectura volumului e, de fapt, o expediție într-o lume rece, bazată tot mai mult pe informatizare, așa cum mărturisește scriitorul, o „Călătorie în jurul meu în mai mult de 80 de poezii” în care s-a spus în cor „Hai să digitalizăm și poezia!”. Eul liric este de tip egocentrist, aflându-se, nu în centrul universului, ci în mijlocul orașului: „Eu stau în centrul acestui oraș-labirint și știu/am 1001 de vieți.”, un altfel de univers personal, în care poetul poartă involuntar „vina tuturor celor vii!”, trezindu-se în rezervația poezilor sub înfățișarea „copilului bătrân”, dar care vede întotdeauna lumina de la celălalt capăt „De Crăciun până și copacii/ devin stâlpi de lumină.”

Lumea-oraș și orașul-lume stau la baza experienței poetului, prizonier în propria casă, în propriul gând, din care doar cuvintele sunt linii salvatoare „Tu ai inventat și viața și moartea/ și libertatea

cuvintelor". Jonglând cu estetica urâtului, poetul se poate juca în întineric cu „fascicule de cuvinte/ în munți de gunoaie.", în timp ce „în afara vieții strămte/ un sfârc nou ieșit/ din universul temporar/ un balcon cald care se înalță/ împins de luna lividă(...) atunci când pădurea dă verdele înapoi". Într-o astfel de lume, poetul își plimbă planta de companie prin „garnizoana poeziei/ printre clădiri în carantină/ cu pereți în depresie."

Tema creației naște temeri care se transformă treptat în vise despre cuvinte, cărți, poeme și librării. „Mă tem,însă, că orele de vizită/ se vor contopi într-un cuvânt fecund/ în suplimentele verbale contorsionate de teamă.", „Poezia pare scrisă de golani de care mă feream/ când eram mic, vegetal și rahitic/ prins în menghina timidității./ Pare/ drapelul turbat al alfabetului umbrelor/ coborât din coșmarul meu pirotehnic."

În *Orașul tatuat*, poezia este digitalizată, astfel încât „Înainte de fiecare poezie/ cineva scrie sute de coduri de computer", iar poetul își poate lua când și când câte o „Pauză de haștag", sau surprinsă matematic „Poezia aceasta este matematică", atunci când „se citesc poezii geometrice."

Deși lumea este anostă, predominant realizată într-o cromatică cenușie, autorul inserează cuvinte-cheie care lasă să se întrezărească pozitivismul: „ghemuit în această carte/ copac de fum/ și lumina oamenilor/ mă înflorește"; „din mine explodează anemonele", „Blocurile se prăbușesc și devin muzică", astfel, într-un oraș imposibil „Supraviețuitorii, doar ei/

încă mai înoată/ împreună cu zorii."

Legat prin sfori nevăzute, de oraș, poetului nu-i dispăre ideea de zbor, de înălțare, de lumină: „Când m-am născut/ eram o rază de lumină./", „Când m-am născut/ aveam aripi", „iar copiii se cred avioane". Cu toate că poetul nu se aștepta „ca viața/ să ia locul zborului.", imaginile surprinse rămân într-o notă pozitivă fiind „alb-negru/alb-alb", asemenea greierilor creșcuți în urechi.

Treptat copacii devin puncte de sprijin „Undeva, însă,/ încep să se coacă/ brațele copacilor tineri", „ Am văzut acei copaci asimptomatici/ de parcă erau în camera mea./ Dacă întindeam mâna puteam/ să-i simt cum cresc.", pentru ca, în final, și pe aceștia să-i cuprindă pământul „Văd cum crește pământul peste copaci".

Textele formează un tot unitar, o carte-Oraș tatuat, pe care poetul, în subconștient, încearcă să-l cosmetizeze, sugerând subtil caracterul himeric al acestuia: „Lumea asta nu e reală!(...)/ căci ea e formată doar din cuvinte."

În toată această secetă de frumos, poetul găsește o cale de ieșire „Doar împreună suntem ploii!" „Doar împreună suntem/ o sfoară", cu toate acestea „Niciodată nu o să știu/ cum e să fii liber cu adevărat.", mărturisește acesta.

Tatuarea orașului este tradusă prin fantezia textuală „aglomerat, poluat, virusat, carantinat, izolat, paralizat, tehnologizat, digitalizat, alienat, marketizat", o ștanță pe care o purtăm fiecare, în ochi, în inimă, în minte, asemenea poetului care a scris „o poezie/ într-o mie și una de variante".

Războiul cu frunze

Victor MARTIN

Puterea de a visa e un fel de război cu frunze. Un fel de a visa este și volumul de poezii „Ochi de lună” al poetei Daniela Toma, volum

apărut la „EDITURA UNIVERSITARĂ” din București.

Într-un început de secol al metaforelor șoc, poeta reușește să dea versului, nu doar ineditul, ci și o claritate de cristal. E ca și cum ea ar scrie pe gheață, iar noi am citi din zbor povestea supraviețuirii prin poezie, într-un război cu frunze. Bătaia razelor ochiului de lună provoacă o furtună de cuvinte, ca o furtună de frunze dintr-o furtună de vise. Imaginația creează lumi de vis, dar una e să visezi o lume de coșmar, cu un absurd care nu are niciun sens, și alta să crezi o lume a poeziei.

Poezia are și ea absurdul ei, dar este un absurd al estetizării lumii, un monument ridicat frumuseții, ca sumă a imperfecțiunilor armonios îmbinate.

Indiferent unde o găsim, în lumea poetului sau în realitatea imediată, frumusețea, indiferent dacă are sau nu vreo logică, se adresează simțurilor, nu vreunei gândiri nebune.

Poezia nu e lumea cititorilor de știri. Poezia e singura lume mai bună.

Apărut acum, când boala și violența își fac de cap în viața reală, volumul poetei Daniela Toma ne aduce aminte, chiar și fără să vrem, că poezii și militarii au fost tot timpul la poli opuși. Nu poți aduce oamenilor liniște, visare, pace, punând mâna pe arme. Poți doar să-l faci și pe altul să pună mâna pe arme, să-și apere pacea. Când toată lumea se apără, se alege praful. Militarii se cred și ei creatori, dar ei sunt doar creatori de probleme.

Războiul cu frunze, cu vise, cu metafore, n-a omorât pe nimeni. Grupul de poeți strânși de poeta Daniela Toma, în jurul editurii „Art Creativ”, e un grup de creatori de frumos.

Cei ce se luptă pentru puterea liniștii și esteticului au învins, la un moment dat, nebunia practică de nebuni, dar demonul nu doarme. Demonul violenței nu poate fi anihilat prin scris și logică, dar poate fi ignorat. Nu-l putem ignora decât prin abaterea atenției către frumos, către visare, către poezie. Folosind metoda ocheanului întors, azi, poezii nu mai stau cu ochii la lună, ci luna, ca un ochi imens, ne privește pe toți.

Asta face și poeta Daniela Toma în prezentul volum.

Imaginarul creează realul, ca în motto-ul cărții: „nu mai am nevoie de trup fără el mă cațăr mai ușor pe cruce”.

E o metaforă a inversării de planuri, cu

multe trimeri, ca și cum nu noi facem cuvintele, ci ele pe noi.

Autoarea a văzut „ochiul de lună împărștiind umbre pe străzi” într-o vreme când nu era nimeni și orice umbră trebuia să aducă un om. Nu era nevoie decât de lumina lunii.

Era pe vremea când omul nu încăpuse în prima lui zi, când și visul se autovisa. Nici azi nu știm vreun „cântec de victorie”. Nici chiar vreun cântec; „repetăm doar cuvinte ce salvează aparențe”.

Nașterea cântecului nu e decât o cădere în genunchi. Aerul produce căderea în genunchi, nu invers, iar omul e cântecul, oricum, nevictorios. „Ochiul de lună”, prin rotunjimea sa, produce rotundul, până la rotunjimea rotulei, „clipă anume printre unii și alții”, omul „calcă învoiala cu neumblatul de zi”, ieșind din singura lumină a nopții, lumina ochiului de lună”, sunt doar câteva formulări care susțin metafora din titlul volumului.

De aici, de la formulările existențiale, precum: „scrisorile de pe front”, ridicolul roții de rezervă”, „greutatea sufletului”, „jurnalele de meditație”, „aspectele rostogolite în șanț”, „planetă cu burtă de ipsos”, „pacoste roz pentru surzi”, „însămânțarea cu apă de ploaie”, „gradele de minus aleargă și azi strigoii prin porumb”, „artilerie contra cost”, „respirația pe butonul stop” sau „versiunea de cameră rece”, până la celelalte „fișe de observație”, nu e decât un pas.

Primul pas e atunci când: „pe la colțuri se tocmeau palmele lui Dumnezeu și-mi foșneau răspântii în inimă”.

Virgulele autoarei „sunt la fel ca ale tale”, „absurdul e nerăbdător să se încercuiască aristocratic”, e o „stare de cald generos”, „însingurarea intră după

tine pe fereastra camerei de baie”, „timpul coboară spre capătul lacom și nespus al căii lui de acces”, se zărește „o cale trucată”, „lumina e înfășurată pe după umerii tăi”, „vedem imaginea unui trup diferit”, „trupul poetei e un imens înviat”, „mirosind a verde”, sunt alte formulări paradoxale, incredibile, ca într-un vis colorat.

Așa cum materia poate proveni din antimaterie, oamenii pot veni din oglindă fără să fi intrat vreodată acolo. Lumea imaginației poetei e o antilume, o lume întoarsă pe dos. Poezia nu e tot timpul o antipoezie. Nu putem ști ce este real, imaginația sau antiimaginația, și nici nu e așa interesant de știut. Indiferent dacă vezi lumea cu ochii, sau lumea se uită la ochii tăi, frumusețea versurilor e aceeași. Lumea poeziei Danielei Toma e un „puzzle cu păpuși adunate într-un parc”. Aici „trupul se mișcă tot mai încet”, „umbrele se desprind una de alta”, „în așteptarea fierberii de vremuri”. În locul acesta al „ochiului de lună”, poeta s-a trezit o singură dată. Noi, cititorii, ne-am trezit odată cu poeta. Poezia aceasta e o invitație la visare, cartea fiind un vis de o sută de pagini. Nu e ușor să povestești un vis. Nici să-l tălmăcești nu e ușor, cum nici să-l imaginezi nu e ușor.

Visul te tălmăcește pe tine, nu tu pe el. Te făurește din imaginile tale, într-un mod atât de probabilistic, încât totul pare o lume paralelă, a ta sau a altuia. Astfel, spune poeta: „cineva îmi șterge umerii de marmură cu o coasă de lemn...”

Ochiul lunii e cu totul altceva decât lumea ochiului și a operațiilor estetice pe retină. Nu se trage cu pușca după ceea ce zboară în ochiul nopții, ci ochiul acesta învăluie totul în lumina aburindă a misterului estetizant.

Cartea zilelor noastre

Adrian SIMEANU

Așteptare liceană

Cu-ntrebări nenumărate. Nu degeaba enunțate. Firești la un reflexiv. Care cugetă, probabil, și-n somn. Pertinente și cu rost. Fiindcă-l ajută-n eșafodaj. Vrând a le răspunde, țese idei. Emite considerații. Dă exemple utile. Invocă gânditori și-i citează la fix. Chibzuit și potrivit. Ca „să înțelegem ce trăim”. Și ce pătimim pe parcursu` vieții. Altfel spus, opu-i rezumat în tableta de față, „un îndreptar al bunului muritor” se arată. Căci tratează, cu pricepere și precauție, „despre noi, oamenii, așa cum suntem deocamdată”. Din perspectivă istorică, etică, politică. Și nu în ultimul rând, culturală. Filosofia, psihologia, logica impecabilă se unesc profitabil, respectabil într-un efort eseistic demn de remarcat. Pe foaie-așternut erudit și deloc bombastic, neinteligibil, prețios ori plicticos. Ci deplin armonios, întrutotu` riguros, fascinant și curajos. Liceanu vădindu-se iară un condei de top. Adânc la gând și ager la slovă. Cu măsură-n scriitură. Cu eleganță, culoare, iscusință, savoare. Stilu-i denotând știință, documentare, evaluare și exactă prelucrare în dorința justificată de a transmite mesaje de neocolit. Îl preocupă reflecția mult, da` nu la voia-ntâmplării. Este un moralist inspirat al vremii de-acum, în amestec nimerit c-un literat atractiv. Produsu` final, unul izbutit...

Dostoievski, Noica, Harari, Cioran, Steinhard, Dragomir, Nietzsche, Lorenz, Freud sunt numai câțiva dintre cei povestiți cu convingere, obiectivitate și

farmec în tomul* acesta. Teoriile lor ne sunt tălmăcite clar și-n vrednice dovezi ni se-nfățișează. Ale trecutului lumii mereu zbuțiat. Ș-ale prezentului său tot mai dezlânat, derutat, înfierbântat. Cerând neapărat un alt viitor. Prefigurat întemeiat. „Așteptând o altă omenire” nefiind doar figură de stil. Nici vreo speculație strict futurologică. Este o dorință nu fără de sens. Pentru individ și societate. Iluzie, ideal, utopie? Nu m-aș hazarda să răspund. Ci să mă întreb ca și autoru`. Provocator în ipoteză, artizan atent în a-nfățișa-o...

Cert e, totuși, un lucru: de-o schimbare-i nevoie intens. Cel puțin pe plai românesc omu` nou adevărat este necesar. O spui argumentat, Gabriel. Justificat, adecvat și cu har. Pe mulți ne-ai convins. Om trăi și om vedea ce s-o întâmpla...

Omagiu unui CĂRTURAR.

La 15 de ani de la moarte...

L-am aflat într-un timp dificil, l-am citit cu nesaț și l-am ascultat pe măsură. M-a atras erudiția. Ideile multe și vaste. Îndeosebi stilu` fără cusur. În publicistică mai ales. Mi-a fost cumva mentor. Chiar de nu eram mereu de acord cu opțiunile lui. Exasperante, uneori. Realmente incomode pentru mulți. Puse însă strălucit în foaia de ziar. Pilde jurnalistice oricând. Valabil îndreptar pentru toți din

breaslă. Ce se alătură fără fisură cărților sale suave. Superbe-n melancolia lor. Picturale pur și simplu. Mustind de mitologii. Subiective, poate, da` cu tâlcuri cert. Adânci. Fascinante de-a pururi...

Din păcate, vine o clipă când viața, ca într-o coridă, sfârșește și cu toreadoru` răpus. Când, vrei sau nu, îți cresc „aripi până la nori”. Ajungi undeva, pe o stea, și-n urma-ți rămâne deșertu`. Pentru

totdeauna. Ei bine, după scepticu` din Lisa, nici vorbă de așa ceva. Spre norocu` nostru. Căci CĂRTURARII nu mor niciodată cu adevărat. Se duc doar să stea lângă Domnu`, da` ne lasă-n inimi slove veșnic vii. Cu siguranță, OCTAVIAN PALER e unu` dintre ei. Iară rândurile astea, de tomurile-i faine-s iscate, desigur. De titlurile lor vădit sugestive. Întru cinstire și amintire, deplin cuvenite...

In memoriam

O carte ca un testament:

Nichi Ursei , Pagini din istoria epigramei vâlcene (2017)

Ioan St. LAZĂR

În toamna nefastului an 2021, care ne-a răpit dintre noi în lumea de dincolo o seamă de oameni de valoare ai culturii vâlcene, nesuferita pandemie a mai făcut două neașteptate victime, de data aceasta din rândul celor care îi puteau da cu titlul, cu hazul de necazul românului: poetul, prozatorul și umoristul George Achim și notoriul epigramist Nichi Ursei, inițiatorul și principalul organizator al Festivalului Național de Satiră și Umor „Povestea Vorbii”, despre acesta din urmă propunându-mi să însăilez câteva impresii și gânduri în paginile de față.

Nu mi-am închipuit vreodată că voi scrie despre Nichi Ursei la timpul trecut și invocând acel prezent etern care-i ține la suprafața memoriei pe oamenii de seamă cu acces în panteon (cel local și nu numai acela). Nichi, deși albit și el la tâmple, iradia tinerețe, suplețe, sprinteneala minții, ca și echilibrul și bunul simț al unui caracter onest și franc. Era o bucurie să-l vezi și să-l auzi vorbind și glumind, în reuniuni publice sau de grup – încât ne va lipsi mult și doar

amintirile ni-l vor mai recupera în răstimp, din lumea umbrelor, în care a fost târât de cloanța cu coasa, după ce s-a luptat o lună cu ea... Nichi era din toată viața lui un luptător de succes și, dacă a fost răpus fără de scăpare, cred că aceasta s-a întâmplat pe când, cu demnitatea eroului tragic, îi făcea nesuferitei ultima epigramă în duel, la care, lașă, ea n-a mai... suferit să audă și poanta zdrobitoare...

Rândurile mele următoare sunt menite a reliefa și din parte-mi una din marile realizări ale lui Nichi (și regret nespuse că, mereu ocupat fiind, n-am apucat să-i exprim în scris, pe când era în viață, laudele mele!). Apărut în 2017 (la editura ieșeană „Rotipo”), volumul intitulat cu modestie

Pagini din istoria epigramei vâlcene conține nu atât „răzlețe” pagini (id est: aspecte) dintr-o „istorie”, ci chiar această istorie, adusă „la zi”, după încercarea de pionierat a doctorului-epigramist Nicolae Moisiu, intitulată, pe cât se știa atunci și cu, inerentă, subiectivă iluzie, *Istoricul epigramei vâlcene* (1995). Lucrarea lui Nichi Ursei nu doar completează acest demers anterior, denotă chiar o cercetare complexă, „globală” (a spus Ion Soare, ca să nu zică „exhaustivă”) asupra perioadelor și momentelor semnificative ce jalonează devenirea epigramei în Vâlcea, precum și a protagoniștilor ei pe acest traseu (creatori, mentori, sprijinitori). O lucrare bine structurată (în 8 capitole plus bibliografie), logic și cursiv construită în fiecare secvență, relevând lumini și umbre, totdeauna în spiritul adevărului documental, temeinică și onestă, în care autorul – un etalon de civilitate – nu se reliefează deasupra confrăților, ci dimpreună cu aceștia, doar ca înaintemergător, conștient de necesara contribuție, cu puterile lui și ale lor, la progresul epigramei vâlcene și, implicit, a celei românești. Compactă și originală, rămânând de referință în istoria literară a Vâlcii și în cea națională a epigramei.

Toate acestea sunt subliniate elogios în excelenta (și cuprinzătoarea) prefață semnată de nimeni altul decât dl. George Corbu, președintele Uniunii Epigramiștilor Români (UER), prezentă frecventă în juriul Festivalului Național de Satiră și Umor „Povestea Vorbii” și la duelurile epigramatice susținute în spectacolele care aveau loc cu acest prilej. Renumitul epigramist, definindu-l pe Nichi Ursei drept „un epigramist situat în elita creatorilor de gen” (al epigramei – n.n.), insistă mai întâi asupra spiritului deontologic al acestui nou

autor de istorie literară, care își exprimă nu o dată admirația și recunoștința față de inițiatorul Clubului Umoriștilor Vâlceni (în 1976), profesorul Traian D. Lungu, adevărat mentor și promotor, respectul pentru înaintașul său venerabil, Nicolae Moisiu, căruia, cu onestitate față de adevăr, dar și cu deferență și delicatețe, nu ezită să-i semnaleze anume „scăpări” (subiective?), nou autor care, de asemenea, își cinstește antecesorii din județe și de la nivel de țară, istorici literare sau îngrijitori de antologii, conducători ai cenaclurilor de profil, cu care și vâlcenii au intrat în dialog, în concursuri și în selecții, stimulându-și devenirea. (Aș adăuga că Nichi Ursei, în Argumentul său de la începutul cărții, își exprimă prob grațitudinea pentru confrății și instituțiile culturale care l-au încurajat și sprijinit în cercetarea și elaborarea acestei lucrări – dintre aceștia, și dl. Corbu reliefează aportul deosebit al doamnei Elena Stoica, directoarea Centrului Județean de Conservare și Promovare a Creației Tradiționale).

Aș fi tentat să rezum atât de bogata și onoranta prezentare făcută cărții de către dl. George Corbu, dar, spre agrementul cititorului, prefer spicuirea și reproducerea principalelor opinii în forma lor autentică, dimpreună cu unele completări de legătură ce apar necesare. Astfel:

„... atât de atractivul roman al epigramei vâlcene”, scris de Nichi Ursei reușește „să ne captiveze, grație episoadelor și amănuntelor care mai de care mai pasionante, din care este alcătuit. Și, bineînțeles, și al personajelor care le animă și le pun în valoare” (p. 6-7). Ar fi de menționat în documentalul acestei lucrări „unele momente, împrejurări și date mai puțin sau deloc cunoscute, de natură a

conferi cărții individualitate, iar epigramei vâlcene, «privită» ca zăcământ spiritual, un destin literar cert” (p. 8);

„Impresionează modul sigur în care informațiile, abundente, sunt clasate, expuse și valorificate plenar. De asemenea, faptul de a fi despuiat o seamă de publicații, locale și nu numai, prin cercetări asidue, laborioase în biblioteci și arhive. Bibliografia atașată lucrării stă mărturie a temeiniciei documentării ce stă la baza acestei scrieri. Tenacitatea și încrederea în rezultatele scotocirii surselor documentare a avut ca rezultat notabil recrearea sau revigorarea, după caz, capitol cu capitol, a atmosferei literare din perioadele examinate, riguros delimitate ...” (p. 8). Și dl. George Corbu relevă consemnarea prezenței epigrafiștilor vâlceni în neuitata revistă „Urzica”, fie la rubrica „Poșta redacției”, fie la „Colțul spadasiilor”.

„Oricât de informat ar fi cititorul – și ne place să ne considerăm astfel –, cercetarea lui Nichi Ursei îi furnizează prețioase date de istorie literară locală (reviste, volume, autori) și națională. Enumerăm unele dintre acestea: scrisoarea adresată medicului Nicolae Moisiu de către Cincinat Pavelescu; prezența poetului Alexandru Macedonski în Râmnicu-Vâlcea, în 1881, (...); reproducerea de epigrame aparținând umoriștilor Aurel Storin și Valentin Silvestru” (pentru condeieri vâlceni); reproducerea unei epigrame inedite datorate scriitorului Gib (I.) Mihăescu (...); dezvăluirea mai multor creații epigramatice, de asemenea inedite, ale unor scriitori vâlceni reputați precum dramaturgul Doru Moțoc și poezii George Țârnea și Lucian Avramescu; prezentarea bibliografiei la zi a membrilor CUV (Clubul Umoriștilor Vâlceni) (...); prezentarea detaliată, în cadrul unui întreg capitol – al

șaptelea – a primelor zece ediții ale Festivalului Național de Satiră și Umor „Povestea Vorbiei” (2006-2015) ... (p. 8-9) și a mai multor altor date la fel de semnificative pentru climatul în care a evoluat epigrama vâlceană...”. (p. 8-9)

„Acest studiu, remarcabil în toate privințele, urmat de antologarea creațiilor epigrafiștilor vâlceni – cărora le este urmărită și depistată colaborarea la ziare și publicații locale (nu puține) și naționale, prezența în culegerile și antologiile de gen, precum și palmaresul ce le-a nîmbat participarea la manifestările umoristice de-a lungul anilor – este un exemplu de valorificare și valorizare esențială a unui segment specific de spiritualitate, de ilustrare a cunoscutei teze a localismului creator”. (p. 10)

„O astfel de lucrare face bune servicii genului de literatură profesat de umoriștii membri ai UER” (Uniunea Epigrafiștilor Români), în cadrul căreia, „în calitate de filială (...), CUV” (Clubul Umoriștilor Vâlceni), „condus cu competență și dăruire de autorul cercetării de față, a devenit unul dintre cele mai performante. Premiile și distincțiile cucerite (...) atestă drumul ascendent urmat de epigrama vâlceană condusă de o personalitate de talia lui Nichi Ursei (...)” (p. 10-11).

„Exegeții creației epigramatice vor trebui să țină seama de numele prezente în lucrarea întocmită cu atâta dragoste față de fenomenul literar local, acestea trebuind să-și afle locul în selecția națională operată de realizatorii de antologii, de culegeri, dicționare etc”. (p. 11)

La toate aceste laude binemeritate și idei prospective, se adaugă, cu plusul de afecțiune a unui confrate local, la fel de pertinenta și frumoasa postfață semnată de un prieten și constant colaborator,

prozatorul, criticul și istoricul literar de vocație Ion Soare (plecat și el, cu un an înaintea lui Nichi Ursei în lumea de dincolo, unde se vor reîntâlni, reluându-și, pe un meridian de veci, taifasurile umoristice și epigramatice, aplaudați de publicul de acolo, ca și de noi, care-i vedem de-acum printr-o perdea de sticlă incasantă). În postfața sa, intitulată O piatră prețioasă în cununa de epigramist și citabilă în întregime (pentru conținutul și fluența stilului), experimentatul analist literar Ion Soare îi face treptat, cu tușe calde și expresive, un portret la fel de elogios lui Nichi Ursei, subliniindu-i „urbanitatea perfectă” și obiectivitatea spiritului, reflectate la tot pasul în viața și cărțile lui și, cu atât mai pregnant, în „istoria” epigramei vâlcene, operă de căpătâi în cultura vâlceană. (Amintesc că nu avem o istorie a teatrului și nici a literaturii și nici a muzicii și nici a artelor plastice din ținutul nostru binecuvântat cu tradiții spirituale, culturale și artistice, dar și cu o modernitate onorabilă. ... Poate pentru că sunt rari autorii cu vocație pentru „istorii” sau pentru că asemeni întreprinderi necesită, în fiecare caz, un travaliu de excepție și o „pasiune mistuitoare”, cum i-au fost recunoscute, în domeniul său, lui Nichi Ursei ...). Tentat din nou să extrag fragmente semnificative și din admirabila postfață, dar nevoit să nu lungesc paginile de față, nu mă pot opri, totuși, să nu citez măcar următoarea secvență, în care subtilul Ion Soare marchează și faptul că Nichi Ursei, laborios fiind, a reușit să-și configureze și stilul potrivit pentru demersul său:

„Calitățile de critic și, îndeosebi, de istoric literar ale lui Nichi Ursei se întrevăd și în stilul său – îngrijit și, deopotrivă, adaptat scopului propus. Un cititor atent și avizat poate detecta cu ușurință nu numai vasta

pregătire a autorului în sfera epigramei, ci și fluența și adecvarea exprimării, care dovedesc indubitabil lecturile sale în domeniul criticii literare. Ca istoric literar, el convinge la tot pasul, prin diversitatea și concretețea exemplelor date. Un merit de seamă al autorului este tonalitatea umoristică la care recurge în cea mai mare parte a lucrării, în perfectă concordanță cu tema acesteia, dar într-un echilibru remarcabil; altfel spus, fără să depășească anumite limite, deși resursele comice ale sale sunt, practic, inepuizabile”. (p. 335)

Ce ar mai fi adăugat și din parte-mi?

Aș sublinia, între altele, accentul polemic pe care îl are de la început Nichi Ursei față de opinia unor cercetători potrivit cărora: „Epigrama românească a avut ca model epigrama franceză ...” (p. 25); dimpotrivă, scrie Nichi Ursei, pe urmele unor confrăți dinainte, se poate vorbi de o „obârșie folclorică a epigramei românești”, exemplificată cu „mici cântecele sau strigături pline de duh” (p. 21), pentru că „mult îndrăgitul catren, îmbrăcat în veșmânt și ținută literară, însoțit de un vizibil neastâmpăr n-a apărut în România, indiferent de unde, pe un teren arid. Prin manifestările sale artistice, fie în forme populare, românii, de când se știu, au șfichiuit necruțător orice anomalie”. (p. 25). Și autorul nostru, „de acord” cu faptul că „nimeni nu susține că strigăturile s-au transformat peste noapte în epigrame” (p. 25), citează, din presa locală interbelică și din autori vâlceni, o seamă de texte semnificative pentru ideea sa, oprindu-se îndeosebi asupra stihurilor lui Anton Pann, care erau prefaceri în vers ale înțelepciunii populare milenare, în care și satira a avut și are un loc însemnat.

Aș mai observa că, pe traseul cărții, exemplificând frecvent de la texte mai

puțin reușite, „șchioape” prozodic sau fără poante cu haz – cum erau și cele incriminate la „Poșta redacției” a revistei „Urzica” – până la textele cele mai reușite ale unor epigramaști notorii sau ale unor out-sideri răsplătiți cu premii, Nichi Ursei realizează și un inedit și util „manual de bună practică” a epigramei.

În sfârșit remarc și eu că, dovedind o colegialitate exemplară și o caldă generozitate, Nichi Ursei a făcut efortul (deloc ușor!) de a citi textele a nu mai puțin de 53 confrăți vâlceni, întocmindu-le fișe de dicționar și selectându-le texte caracteristice, în acel capitol final, al VIII-lea, în care i-a împărțit, judicios, drept:

„Epigramaști vâlceni «care și-au luat lumea în cap»” (trăind și scriind în alte localități), „Vâlceni care au fost”, „Vâlceni sunt încă!” și „Vâlceni cu sau voia lor” (care au trăit și scris într-o perioadă a vieții în Vâlcea).

Închei citând, de la masa umbrelor recente, trei epigrame extrase din „Istoria” lui Nichi Ursei:

Epigramaștilor George Corbu și Nichi Ursei, care – în duelurile lor – obțin „scoruri albe”:

Fiindcă totu-i alandala
Azi, în țara Babei Dochii,
S-a schimbat pân' și zicala:
„Corb la Urs nu-și scoate ochii!”

Ion Soare

Lupta anticorupție

Geaba agităm biciușca
Și strigăm în gura mare,
Cât la „zdup” e doar plevușca,
Iar rechinii-n guvernare!

George Achim

Certitudine

Când fi-voi zumzet de albine
Sau poate flori de măr, ori scrum,
Eu știu că n-o să-mi fie bine,
Dar nici mai rău decât acum!

Nichi Ursei

Și încă un cuvânt: cartea lui Nichi Ursei are, de-acum, și valoarea unui testament, asemeni aceluia al poetului lenăchiță Văcărescu: „Urmașilor mei Văcărești...” – a se citi, hic et nunc: „Urmașilor mei epigramaști ...” sau cu „povestea vorbii” lui Ion Soare, „citind” o

„legendă apocrifă”:

Se spune că extraterestrul oaspe,
Urcând pe ale astronavei trepte,
Azis privind către Pământ:
„Îi las peEpigramaștii lumii să-i
îndrepte!”sau „să o îndrepte!” – glosez eu.

- 1 iunie 1909 – s-a născut, la Slatina, prozatorul și traducătorul IONEL MARINESCU (m. 28. 10. 1983, București)
- 1 iunie 1952 – s-a născut, la Bârza, Olt, poetul MARIN LANGĂ
- 1 iunie 1958 – s-a născut, la Călui, Olt, poetul GHEORGHE TRUȚĂ
- 2 iunie 1964 – a murit, la București, criticul, istoricul literar și folcloristul DUMITRU CARACOSTEA (n. 10. 03. 1879, Slatina)
- 3 iunie 1950 – s-a născut, la Corabia, etnograful, etnomuzicologul și pedagogul NICULINA MERCEANU
- 6 iunie 1941 – s-a născut, la Strejești, Olt, filosoful și logicianul ILIE PÂRVU
- 6 iunie 1948 – a murit, la București, prozatorul și gazetarul MIRCEA DAMIAN, pe numele adevărat CONSTANTIN MĂTUȘA (n. 14. 03. 1899, Izvoru-Găneasa, Olt)
- 9 iunie 2014 – a murit, la Slatina, istoricul PAUL MATIU (n. 15. 08. 1951, Râmnicu Sărat)
- 10 iunie 1896 – s-a născut, la Slatina, istoricul de artă, eseistul, poetul și publicistul ALEXANDRU BUSUIOCEANU (m. 26. 03. 1961, Madrid)
- 11 iunie 1939 – s-a născut, la Perieți, Olt, poetul, prozatorul, publicistul și traducătorul ION ANDREIȚĂ
- 14 iunie 1970 – a murit, la București, GRIGORE (NIFON) CRIVEANU, primul mitropolit al Olteniei (n. 20. 02. 1889, Slătioara)
- 15 iunie 1939 – a murit, la București, scriitorul și gazetarul NICOLAE M. CONDIESCU (n. 15. 10. 1880, Craiova)
- 15 iunie 1998 – a murit, la Slatina, poetul și gazetarul GEORGE ENACHE (n. 30. 10. 1936, Ungheni - Argeș)
- 16 iunie 1944 – s-a născut, la Stoilești „Vâlcea”, prozatorul VIOREL DIANU
- 17 iunie 1932 – s-a născut, la Dobriceni, Olt, pictorul SABIN BĂLAȘA, (m. 1. 04. 2008, București)
- 18 iunie 2012 – a murit, la Orlea, Olt, poetul și publicistul GIL PĂSCULESCU, pe numele adevărat GICĂ PĂSCULESCU (n. 3. 03. 1945)
- 23 iunie 2000 – a murit, la Craiova, poetul, prozatorul și folcloristul ION NIJLOVEANU (n. 27. 09. 1913, Oporelu)
- 24 iunie 1940 – a murit, la București, muziciana și poeta DOINA BUCUR, pe numele adevărat FLORICA E. IONESCU (n. 18. 08. 1896, București)
- 25 iunie 1949 – s-a născut, la Caracal, publicista, poeta și traducătoarea CRISULA ȘTEFĂNESCU
- 25 iunie 1957 – s-a născut, la Caracal, poetul și prozatorul PAUL SÂRBU
- 26 iunie 1904 – s-a născut, la Balș, scriitorul și eseistul PETRE PANDREA, pe numele adevărat PETRE IOAN MARCU (m. 8. 07. 1968, București)
- 26 iunie 1942 – s-a născut, la Grădinile, Olt, poetul CONSTANTIN IANCU
- 29 iunie 1935 – s-a născut, la Morunglav, Olt, scriitorul și publicistul ADRIAN BUTOI

Traduceri

Fiicele generalului

de Mimoza HYSA

Mimoza Hysa este o mare surpriză a romanului albanez, ea remarcându-se ca stil prin finețea compoziției, fluența analizei, tema cuplului, arta, perioada în care se plasează acțiunea. Spațiul, cadrul social și politic în care se mișcă aceste suflete, unul obsedat de absolut prin ordine, celălalt de libertate și iubire - au toate detaliile unei temnițe, iar cu toată disperarea, eșecurile, iluziile, diferitele modalități de cucerire a esențialului pe care viața le oferă celor două surori în același timp, povestea rămâne la fel de palpitantă. Și această mărturisire se întâmplă public. Exemplară este, în acest context, tratarea experiențelor erotice, trăite la nivelul trupului sau al sufletului. Marsina poate trăi oricum și totul la nivel fizic și spiritual, doar pentru a avea sens; în timp ce Martina experimentează durerea. (Prezentare și traducere de Oana GLASU; Romanul „Fiicele generalului” – apărut la editura Hoffman, Caracal, 2022)

MARTINA

În noaptea aceea cu foc de artificii, Zani mi-a repetat că relația ta ne va nenoroci. Că aveam o poziție admirabilă și nu puteam s-o aruncăm la coș pentru doi dintre iubii tăi. Avea dreptate, dar nu te cunoștea. Știam că la tine nu există cale de întoarcere, că te vei retrage doar dacă îți rupi gâtul, trăgându-ne pe toți după tine. Dar dacă tu ai fi continuat după bunul plac, probabil că ne-ai fi adăuga un paragraf neplăcut în biografie, care ar fi cântărit precum o bombă, dacă se punea problema de plecat în exterior. Și totuși, nu m-am îngrijorat deloc pentru mine în acea noapte. Tata mă îngrijora. Era momentul în care aștepta răsplata unei vieți necăjite. Știu că vei da replica obișnuită: „Ce este această expresie a recompenselor? Suntem noi însene la vârstă încercărilor și n-avem nici un zor să

plătim datoriile părinților noștri. Orice facem nu are nimic de-a face cu ei, ci are legătură cu noi”. Era amărăciunea ta pentru respingerea generalului. Era gelozia ta pentru că avusese grijă de mine. M-am temut de acest lucru, că invidia sporită te-ar putea duce pe o cale pierdută. Iar Zani și-a dat seama, fără să-i spun eu că sunt îngrijorată. Pentru tine. Pentru mine. Pentru familie, sau invers: pentru familie, pentru mine și pentru tine. Și mi-a sprijinit pentru prima dată capul pe pieptul lui: „Nu-ți face griji, voi rezolva eu treaba asta. Mă voi ocupa”.

Soarta ni-l adusese la ușă pe Zani în acel moment. Ulterior ai fi putut spune că soarta putea să aștepte încă puțin înainte de a ni-l scoate în cale. Întrucât, în câțiva ani situația s-ar fi schimbat. Dar asta se poate spune astăzi. Chiar și cu ajutorul lui Zani, povestea ta a produs pagube, Marsina. Asupra familiei noastre. Asupra generalului.

Zani nu era omul la care visasem pentru mine. Eu aveam visele obstructionate, pântecul meu stătea la pândă. Astfel că nu mi s-a mai ivit posibilitatea de a alege. Tu l-ai avut și l-ai abuzat. Deși Zani nu avea nimic ce nu mergea: la urma urmei, era un tânăr promițător care lucra într-un minister important, chiar dacă nu era unul dintre băieții din cartierul rezidențial, chiar dacă nu avea o casă în Tirana, chiar dacă îi lipsea statutul de orășean, dar, oricum, era preferat de general și asta a însemnat mult pentru mine. Cu atât mai mult, cu cât avea un comportament elegant și atent. Era o seară de sărbătoare și mi s-a părut că pentru mine a fost prima seară de întâlnire cu un tip. Deși nu s-a vorbit despre întâlnire, deși nu au existat schimburi de cuvinte de dragoste sau intenții de sărutări. Eu am fost întotdeauna atentă la impulsul emoțiilor, așa că pentru mine a fost o ieșire cu un tip. Cu o atingere dulce a mâinii și o cină la restaurantul supraaglomerat. A fost o apariție și o plasare a imaginii în ochii atenți ai altora. Zani și-a folosit toată priceperea pentru a mă face să zâmbesc și să mă simt bine. Eu am știut să mă adaptez la ceea ce mi se oferea, iar asta am făcut-o dintotdeauna cu rafinament. La fel s-a întâmplat și în noaptea focurilor de artificii, Marsina, m-am arătat blândă cu tine și ți-am permis să te furișezi prin întuneric cu iubitul tău, care era și pentru noi un pericol. Nu am fost niciodată inima de piatră a casei și nici cu tine. Tu n-ai renunțat la nimic pentru noi, măcar de a-i fi sacrificat una dintre iubirile tale. Că era una dintre iubiri, Marsina, nu era iubirea.

MARSINA

Jeton pentru mine era iubirea, Martina. Și în noaptea aceea cu foc de artificii am decis să devin protectoarea lui, chiar dacă m-ați fi exclus din cercul social. Poate că nu-mi era foarte clar atunci ce înseamnă a ieși din cercul social. Dar ochii înspăimântați ai lui Jeton m-au făcut să-mi dau seama că era o călătorie într-un loc fără întoarcere. Dar eram dispusă să fac acea călătorie. Era acea iubire pe care tu n-o puteai avea niciodată. Mai ales că fusese și șansa ta de dragoste. Și întrucât tu ai avut-o ca pe o oportunitate, pentru mine a devenit o necesitate. Alegerile mele sunt adesea puse în balanța ta. Știam că este milimetrică și dacă o depășeam, însemna că alegerea era mai mult decât potrivită. Ulterior invidia ta va fi devenit foc în jurul nostru, va fi pus totul la încercare. Eram pregătită pentru test, pentru confruntare. M-am pierdut în brațele lui și i-am sorbit buzele pline de dorință. Am făcut sex și cu incapacitatea ta de a face asta, cu inhibarea ta de a fi

liberă, am făcut sex ca singura cale din care viața putea curge într-o casă de reguli. Eu eram puntea emoțiilor, Martina, tu erai cetatea dură a tradiției. Iar cu Jeton în acea noapte am simțit să fac sex și pentru tine. Era simbioza noastră nedespărțită, pozițiile noastre inamice, setea noastră impulsivă și ademenitoare, care căuta să se îndeplinească, care făcea sex sub focul de artificii al nopții. Poate că Jeton simțea și duplicitatea mea, poate că făcea sex și cu timiditatea ta, cu acei ochi deștepți care l-au atras spre noi de la început și care de la mine îi lipseau. În adâncul ființei mele el căuta febril siguranța chinuitoare pe care numai o femeie ca tine o putea dăruia. Dar numai eu eram puntea pentru a ajunge la castel. Nimeni nu te putea iubi pe tine fără a trece pe la mine. Acesta era gândul care mă măcina, când mă dăruiam lui Jeton, ideea că s-ar gândi la tine în timp ce face dragoste cu mine. Eu făceam dragoste cu ochiul tău atent și îți sfidam batjocura. Voiam să-ți îmblânzesc siguranța și să o pun pe făgașul depășirii trăirilor. Gândul pervers că tu mă puteai urmări în încercarea mea de a fi liberă și de a sorbi dragostea trupească, mă determina să mă lipesc de pielea lui Jeton și să vreau să-i deschid pieptul pentru a intra și a nu mai ieși niciodată de acolo. De aceea nu am observat trecerea timpului, nici venirea orei douăsprezece, care era limita, de parcă aș fi fost o Cenușăreasă și s-ar fi desfăcut vraja, pentru a ne întâlni pe pragul ușii casei. Sexul nu are timp măsurabil, Martina. Nu-ți puteam explica asta atunci. Și acest răspuns față de generozitatea ta din acea noapte trebuie să fi inflammat mânia ca pe un stăvilar plin până la refuz, gata de

revărsare. Acest lucru te-a făcut să dai drumul câinilor generalului să mă adulmece noaptea ca pe o spurcată și să mă aducă umilă în ochii familiei somnoroase, aflate pe prag. Se luminase de ziuă, iar străzile goale și aerisite îmi înghețau și mai tare frica și timiditatea de a vă înfrunța pe toți patru, întrucât și Zani făcea parte deja din familie. Răsărise și el ca un ogar antrenat să mă arate goală sub mustrarea nemăsurată a generalului. Și mie mi-a părut rău pentru tata în seara aceea, Martina. Chiar și numai pentru că a simțit cum i se taie genunchii căutând-o pe fiica lui în noapte. Chiar și atunci când pentru prima dată inima i-a explodat ca o grenadă cu siguranța netrasă, iar în afară de disperarea întunecată, adâncă din ochii lui, nu mi-a spus nimic. Voi vă strânseserăți ghem din grijă pentru el. Zani era degetul arătător spre curva, care îndrăznise să se strecoare noaptea cu un băiat, cu un iubit care printre altele era și problematic. El continua să-i șoptească la ureche generalului că a încercat de multe ori să-mi facă clară situația și că eram neascultătoare, și că, în plus, eram cam destrăbălată... Expresia „destrăbălată” a fost repetată în noaptea aceea și de către el. Îți furase vocabularul ca să mă lovească, străpunsese amintirea amară a generalului cu aceeași expresie pentru a o sublinia. Iar generalul, care căzuse deja pe fotoliu, stătea neajutorat pentru prima dată în viață în fața curviei fiicei sale, care îndrăznise să se încalece prin măcăcini cu un băiat, care avea el însuși spini în viața sa și care îți scoteau ochii. Generalul care-și renegase prietenii din tinerețe, care trecuse cu vederea amintirile vieții sale pentru noi, trebuia acum să îndure

spinii unui străin, care îndrăznise să spurce castelul familiei lui cu atitudinile sale neobrăzate, să-l profaneze reținându-i fiica toată noaptea ca și cum ar fi un teren pe care putea să-l are fără permisiune și s-o trântescă la ușă ca pe un sac ciuruit. Generalul nu putea suporta rușini lăsate pe prag precum găinații. Dar era târziu, era noapte, inima îi era obosită și luase nitroglicerină, iar apoi, nu era unul dintre aceia care să ude frânghia pe spatele femeii. Era un bărbat elegant în comportament, care văzuse lumea. Va fi încercat să curețe cumva gunoiul pe care îl produsese eu. Îl veți fi ajutat cu toții să-l curețe. Mama care îi pregătea cafeaua ca să-și revină, tu care îi frecai brațele, Zani care îi dădea soluții calme cu o voce reținută. Eu, rușinea devenită om, am încetat să mai particip la scena oblojirii și luării de cuvânt. Eu miroseam a sex promiscuu și asta era prea mult pentru o casă de general.

De ce este omul exploatat conform timpului, Martina? Tu n-ai mai gândi astăzi acea mâhnire și dușmănie față de mine raportându-ne la acea noapte, deși era vorba de întârzierea unei fete de douăzeci de ani, chiar dacă fata, la naiba, mirosea a sex. În definitiv, nu este oare o creatură născută pentru așa ceva? Dacă Helena, fiica mea, care acum are vârsta mea de atunci nu ar veni acasă într-o noapte pentru că ar zăpăci-o plimbările, am avea o conversație oarecum furioasă în timp ce ne-am spăla pe dinți deasupra chiuvetei din baie. În timp ce gura mi s-ar

umple de pastă de dinți și aș scuipa cuvinte de îngrijorare, iar ea mi-ar lua pasta de dinți din mână și ar pune pe periuța ei de dinți, iar conversația ar continua neclar și de neînțeles, pe măsură ce ne-am albi dinții pentru a începe o nouă zi. Iar ultimul sfat ar fi ca telefonul blestemat să-i fie întotdeauna deschis și să-și amintească să mă anunțe când are chef, la naiba, să-și petreacă noaptea afară. Nimic nu s-ar schimba în statutul fiicei mele. Nu mi-ar miroși urât pielea ei și nici o duhoare de rușine nu m-ar face o străină, nu m-ar îndepărta, dezgusta. O noapte de-a ei petrecută afară și fără să mă anunțe, m-ar putea determina ca în locul palmei care mi-ar scăpa involuntar, să folosesc îmbrățișarea naivă, bucurându-mă că este din nou acasă și își caută în chiuvetă cana ei de lapte. Pentru că încă vrea să bea laptele din cana cu amprenta palmei ei de când avea cinci ani. Pentru că se cramponează de obiceiurile casei ei și de sânul meu care o așteaptă, iar eu nu am nicio putere, pentru nimic în lume, să o dezavuez.

De fiecare dată când fac o paralelă a timpurilor, văd chipul mamei noastre, umbra casei care se comporta de parcă ar fi fost băgată-n priză, astfel încât tatei să-i revină culoarea în obraji. Și doar o privire răutăcioasă spre chipul meu, care deja ar fi fost bine să nu fi existat. Se pare că soarta îi încurcase și nașterea, îi dăruise două în loc de una, iar încurcătura eram eu.

*Etnografica***Rituri și credințe la sărbătoarea mucenicilor**

Claudia BALAȘ

Până acum câteva secole, Anul Nou se serba la începutul lunii martie, marcând debutul noului an agrar. Obiceiurile de primăvară reprezentau diferitele etape în desfășurarea vieții sătești, legate de sărbătorile mai importante ale ciclului calendaristic de primăvară. Credințele și riturile agrare proprii primei etape a obiceiurilor de primăvară, care se concentrează îndeosebi în jurul câtorva sărbători populare sau bisericești mai importante („Lăsata secului”, „Patruzeci de sfinți”, „Buna Vestire”...) relevă dorința omului de a grăbi venirea primăverii, de a cunoaște mersul vremii și viitorul culturilor, precum și efortul său de a preveni toate pericolele ce ar putea apărea pe durata creșterii și maturizării acestora.

Ziua de 9 martie („Patruzeci de mucenici”) este cea mai bogată în practici rituale magice, care îmbracă forme și mijloace de veche esență simbolică, chiar precreștină, de o ingenuozitate uneori poetică.

În Calendarul Popular, Mucenicii reprezentau spiritele moșilor și strămoșilor care au preluat numele și data de celebrare ale celor patruzeci de Sfinți Mucenici din Calendarul bisericesc, jertfiți pentru credința lor în cetatea Sevastiei. Cei patruzeci de Mucenici au trăit în timpul împăratului Licinius Valerianus (253 – 260) în orașul Sevastia, din

Armenia. Ca ostași ai împăratului păgân s-au făcut remarcați prin cinstea și vitejia lor. Trei dintre ei erau mari creștini: Chiron, Candid și Domnos.

Împăratul Licinius Valerianus a dat două Edicte (în anii 257 și 258) prin care creștinii au fost persecutați. Cei Patruzeci de Mucenici fiind foarte credincioși (creștini) s-a făcut tot posibilul de către tiranul Agricola pentru a-i determina să renunțe la creștinism și să se închine idolilor neînsuflețiți prin care păgânii aduceau jertfe diavolului. Agricola le-a spus: „Cum v-ați arătat ascultători către mai marii voștri în războaie, așa că ascultați și acum porunca împăratului aducând jertfă zeilor”. La acest îndemn, Chiron, căpetenia celor patruzeci, a răspuns: „Cum am luptat și am biruit pe vrăjmași pentru împăratul pământesc, tot așa, vom și vom lupta și pentru împăratul ceresc, împotriva vrăjmașilor lui”. Ca urmare a acestui răspuns au fost întemnițați, să se răzgândească.

Pentru că nu au renunțat la credința lor au fost condamnați în ziua de 9 martie la moarte prin înghețare, fiind aruncați în lacul înghețat din apropierea orașului Sevastia. Pe marginea lacului au fost puși străjeri pentru ca cei osândiți să nu iasă din lac. Unul dintre ostași, nemaiputând îndura gerul, a acceptat să aducă jertfă idolilor. Ieșind din iazul înghețat și intrând în baia caldă anume pregătită, acesta a

murit îndată, în timp ce Mucenicii, după o noapte întreagă petrecută în iazul înghețat, erau încă vii și se rugau. Văzând aceasta, temnicerul Aglaie a avut un vis și un tainic îndemn, și, mărturisind cu glas tare: „Și eu sunt creștin”, a sărit în apa înghețată, făcându-se părtaș mucenicilor patimi și reîntregind ceata celor patruzeci, în locul celui ce se lepădase de Hristos. Mucenicii au fost scoși din lac și li s-au sfărâmat gleznele cu ciocane grele și, fiind arși de vii, au primit cununa Mucenicilor. Ei au lăsat o scrisoare de mărturisire și de îndemn către frații lor de acasă. Această scrisoare s-a păstrat sub denumirea de „Testamentul Sfinților 40 de martiri ai lui Hristos care s-au săvârșit în Sevastia”.

La 9 martie, cu ocazia celebrării memoriei celor 40 de mucenici din Sevasta, se obișnuiește să se coacă „mucenici”, colaci în formă antropomorfă pentru toți morții, dar care au adânci semnificații în legătură cu momentul scoaterii plugului la arat. Ornarea bradoșilor (cum se mai numesc acești colaci) se făcea cu țeava de cucută de la bobinele folosite la războiul de țesut, încât li se închipuiau ochii și gura. Figurinele antropomorfe din aluat fiert sau copt în ziua de Mucenici și mâncate sacramental amintesc de jertfele și sacrificiile umane în vremurile preistoriei în ziua Anului Nou agrar. Figurinele antropomorfe coapte erau unse cu miere peste care se presăra nucă măcinată. Uneori, aluatul era modelat în formă de opt (8) sau cerc. Forma cifrei opt (8) este o reprezentare plastică a zeului antropomorf, a zeiței geomorfe care sunt tot supraviețuiri ai jertfelor umane care marcau, prin substituție, moartea și renașterea zeului adorat la Anul Nou agrar.

Tot acum se mai coace un colac mai mare pentru răposaii uitați. Femeile aveau mare grija să nu dea copiilor să mănânce din acest colac, numit în mod frecvent „uitata”, pentru a nu le „slăbi” memoria. Chiar și fetele ajunse la vârsta căsătoriei evitau să guste din acest colac pentru a nu fi uitate de pețitori.

La 9 martie, „de Mucenici”, considerată cea mai populară sărbătoare, se făceau focuri în fața casei, iar femeile ocoleau casa de jur-împrejur, împrăștiind cenușă, „sub cuvânt, ca să fie apărate de șerpi”. Se aprindeau cârpe și se afumau casele, pivnițele, oamenii și vitele, spre „a fi ferite de șerpi”. Se aprindeau focuri și prin grădini, „pentru a se face poamele”. Gunoaielor și buruienilor li se da foc, în fiecare curte gospodarul aprindea un foc mare, pentru ca odată cu acesta să fie arse și toate relele.

Focul avea rol purificator. Oamenii aveau convingerea că numai astfel puteau fi feriți de rele (de șerpi) iar pomii aveau să facă fructe (fiind feriți de omizi, furnici, păsări).

Fiind aprinse cu exactitate astronomică la echinocțiul de primăvară pe stil vechi (9 martie), este de presupus că principala funcție rito-magică a Focurilor de Mucenici a fost ajutorarea Soarelui să depășească momentul critic al echilibrului perfect între lumină și întuneric și să se înalțe tot mai sus pe cer.

În ziua de 9 martie se consideră că toți sfinții se adună pentru a participa la un grandios sobor de dezghețare a pământului și de slobozire a apelor. Acum se crede că sfinții bat cu ciomegele în pământ pentru a slobozi căldura.

Este ziua când femeile încep a semăna ceapa, usturoiul și varza. Tot acum se prognozează și timpul pe o perioadă mai

lungă: cum va fi vremea în această zi, așa va rămâne timp de 40 de zile; dacă în ziua de 9 martie va tuna, va fi un an roditor.

În satele județului nostru, femeile ieșeau în curte cu agheasmă, busuioc și tămâie. După ce stropeau animalele și uneltele agricole cu aghiasmă și le afumau cu tămâie, mergeau în grădină și procedau la fel cu pomii.

Tuturor acestora li se adaugă o serie de rituri de fertilitate, ce se practicau în special în cadrul obiceiului „Pornirea plugului”, dar acesta este întâlnit în alte zone ale țării: Moldova, Transilvania, Bucovina). În trecut, scoaterea plugului la arat impunea respectarea strictă a unor interdicții sau recomandări simbolice cum ar fi restricții în viața conjugală, îmbrăcăminte curată și comportarea exemplară în muncă și în viața socială.

La 9 martie era scos în fața casei carul cu toate atelajele necesare aratului, erau înjugați boii sau caii iar femeile îi stropeau cu o creangă de busuioc cu agheasmă de trei ori și-i afumau cu tămâie. Plugarul făcea o cruce cu securea în fața boilor, porneau și treceau peste un lanț de fier pentru a fi sănătoși și protejați în timpul aratului. Pentru a se ara ușor pământul, când porneau plugarii se aruncau în fața lor un ou sau coji de ouă. Aceste gesturi cu substrat magic chiar dacă astăzi par

absurde și ridicole în ochii unora, în trecut ele erau respectate cu strictețe. După aceea se pornea plugul în grădină sau în câmp, unde plugarii trăgeau o brazdă de probă. Tragerea „primei brazde” coincidea altădată cu sărbătoarea Anului Nou. Astfel, aratul ritual în acest moment de însemnătate magică era chemat să producă prin analogie rodnicia holdelor în anul care începea.

Toate aceste rituri repetate de la un an la altul au căpătat valoare de unicat în viața țăranului și – în credința sa – îi asigurau un rod bogat. În satul tradițional scosul plugului pentru arat constituia un moment important pentru toată colectivitatea sătească. În unele sate se scotea atunci când era lună nouă, „să se facă bucatele”, să crească precum crește și luna, în alte sate atunci când era lună plină, să se împlinească cu rod. În cele mai multe părți se scotea luna sau joia, zile considerate mai bune pentru începutul tuturor muncilor, spre deosebire de marți și sâmbătă, care aveau atribute negative.

Cele relatate mai sus sunt datini și credințe moștenite din bătrâni, obligatorii în ciclul agrar, adevărate acte de identitate a etnicității noastre, care uneori umplu goluri ce nu pot fi suplinite de documente scrise privind continuitatea noastră pe aceste meleaguri.

Poezie

Codruța VANCEA

Luna plină pe aici

aștept să se crape de ziua
e o semilună în creștere
nu mai am timp să fug de luna plină
99,8 la sută stă în lumină
albă și crudă cu mine
și cu toți muritorii insomniatici
care nu se află în Seattle
la un post de radio cu dulci melodii
desculță orbecăiesc prin casă
mă împiedic
într-un coș de hârtii
pe jos plicuri de felicitări cu numele meu scris greșit
de către un binevoitor prea grăbit
droguri care te fac să crezi că ești iubit
bietul meu nume, a fost răstignit
mă încumet să deschid ochii
văd ziua
și ea mă vede pe mine
cum stau în bucătăria mea
cu părul nepieptănat
și cearcănele... grele parabole
citesc TO DO pe frigider
lista începe cu: fii fericit, omule!
privesc în jur consternată
omul nu era venit
prin urmare
trebuia să fac eu și treaba asta
să fiu fericit

Cu treburi

împart Pământul în două
partea luminată de soare ți-o dau ție
partea întunecată o iau eu
din umbră fac un arc întins
trec din noapte în zi
la fel de ușor cum trec anii
de la cei mai frumoși la cei mai neîmplânziți
împart iubirea în patru
în grădini de portocali
în crini regali
în ghețari
și-n ploi de lună mai
pentru fiecare an pământean
după ce am împărțit tot
cu nesaț
mă-ncing istovită la o partidă de șah

Nimic pentru poezie

se crede
că poezia ucide
e o rebelă despuiată de orice haină
o nerușinată
poezia nu țipă
poezia nu e diafană
nu se dă cu parfum
nu e nici murată
nici grosolană
nu e scrisă din versuri de isterie
defocusedă de neîmpliniri și minte învolburată
se deschide spre oameni
are un sens
e vie
nu o poți ține în palmă
nu o poți închide în cutia craniană
ca pe o nimfomană
poezia respiră
poezia se ridică
chiar dacă adesea
e asfixiată
să ne fie de
poezie curată
omenirea-i vexată

De vorbă cu tine

perfect solidă
pot fi măsurată cu o riglă
din călcâi până în creștet
sunt imună la variații de înălțime
calc pe teren neaccidentat
cu pasul constant
perfect fluidă
curg foarte repede când presiunea din mine scade
pe toate degetele de la mâini port inelele lui Bernoulli
am fluxul stabil
nu mă pot schimba în timp
mă cunoști bine
cum te cunoști pe tine
solid și fluid în același timp
existențe efemere pe Pământ
plămădiți din iubire, multă apă și gând
parcurgem fascinați clipe de nemurire
într-un ceas sfânt

Spre seară

ies
e sărbătoare de seară pe-afară
luna-i foarte albă
copaci și-au lăsat pe crengi cercei lungi
șiroaie după ploaie
îmi plimb prin bălți ghetetele
legate cu șireturi negre
precum un călător prin lume de o mie de leghe
caut apusul în amintiri prăfuite pe drumuri europene
e doar o sărbătoare de-o seară îmi zic
în care nu se întâmplă nimic
pe glezne, pe palme, pe umeri
mă atinge noaptea
cu mantia-i grea, întunecată
respir ușor
mă strecor
sunt un intrus într-o petrecere
privată

Iuliana Corina MIHALACHE

DAR INUTIL

adu-mi ceva sîdefiu
 poate un nasture desprins
 dintr-o haină veche de ocazie
 și voi face un mâner la ușa către
 amintirile hrănite
 cu iarba dintre margaretele uitate
 pe câmpiile răvășite
 adu-mi un vers somnoros
 prins în starea preexistentială de ou
 și-l voi preface
 în cea mai frumoasă axiomă a iubirii
 care va trebui să miroasă
 asemenea țărnelui pe care ai eşuat
 când barca pe care cu nepricepere o conduceai
 și-a pierdut direcția
 lăsând îndărăt calea dreaptă
 adu-mi ceva inutil
 ochelari pentru cârțițele antisociale
 rătăcite prin labirinturi subterane
 în căutarea învinsului
 la concursul de împerechere
 pentru o devorare totală
 adu-mi ceva de prisos
 și voi găsi mijlocul unei întrebuițări
 neobișnuite
 de pildă o nimfă insectă
 pe care o voi preschimba în
 cea mai frumoasă dintre fiicele lui zeus

PÂINEA

am întins spre lume o pâine mare
 și bine coaptă în cuptorul inimii mele
 mirosea a proaspăt
 ca pământul reavăn după ploaie
 încă se mai putea vedea spicul

cu boabe aurii împodobit
 desfăcându-se spre soare
 rămânea-ntre degete amintirea unui praf auriu
 cu gust de cenușă și sare
 mă gândeam ah mă gândeam
 că dacă îmi ofer pâinea
 a bunătate mirositoare
 pământul se va înveșmânta în raze de soare
 în pâinea mea arsă în lacrimi amare
 am pus adevăruri iubire cristale
 o fărâmă de copilărie
 inocență și iertare
 dar vai pâinea mea respinsă a fost
 la cel mai însemnat concurs al lumii
 trecătoare
 că nu e destul de bună că nu are sare
 iar coaja-i prea arsă-n avânturi
 și înălțare
 în inima-i prea plină se simte
 constant un prea mare semn de întrebare
 așa că mi-am luat pâinea în brațe
 și m-am întors tăcută acasă
 m-am ghemuit pe cuptorul meu
 în care alte pâini rumene voi coace
 cu îndrăzneală
 și le voi arunca în lume cu o promisiune
 curajoasă
 pâinile mele mistuite de guri flămânde
 vor da poate surâsului meu
 răbdarea ce n-a cunoscut-o vreodată

FRĂMÂNTARE

Ca un vânător de tornade mi-am întins mâinile
 Spre soare
 Să recuperez lumea pe care
 Mă credeam stăpână.

Să-mpiedic nebunia de a aparține naturii,
 De a imita viața,
 Când steaua nu mai vrea să cadă
 În sfredeliri de umbre-nșelătoare.

Se zbuciumă sângele în carne,
 Pământul în pământ,
 Vântul în vânt,
 Înțelesuri se-ntunecă în necuvânt.

M-am vârât în lumea pe care o îndur
 Până la neputință, cu picioarele goale,
 Și cuvântul e numai o aiurare

Stăpână pe independența gândului.
Răsar mereu doar acolo unde nu sunt așteptată,
Cuvânt doar celor ce nu m-ascultă,
Mă scufund în frumusețe, în asemănări și deosebiri
Ce se macină în desfătarea neînțelegerilor.

HALUCINAȚIE

Tragem pelerina pe suflet,
ne-ascundem de potopul ce vine
din zarzavatul vieții,
din sacoșa singurătății prelungite.
În obscuritate noi universuri se nasc
din puterea noastră de a îndura
căutarea cuvântului,
rațiunea dimineții,
independența gândului.

Sub hainele neînțelegerilor
așezăm în lumină
vorbirea agravată de duhurile fără formă,
deghizate în discrepanța necunoscutului.

Gura plină de pleava citatelor
aiurează după inocența pâinii,
ce așteaptă afară în gloată
speranța, confundată cu o răsplată.

PLICTIS

Mustesc de urât.
Ai tu un dor pentru mine?
Te-aștept să-mi dublezi singurătatea
cu-n sărut.

Mi s-a îndesat cer în gură
și pământ în picioare.
Pe dinăuntru nu e nimic,
nici amintiri aproape,
mi-ești prea departe ca să mă poți vedea
în clipe fugare.

Mă uit prin negura norilor, mării, subpământului
să te văd când treci.
Nu am amintiri decât poate
câteva cuvinte de hrănit,
jumătate eu, timpul jumătate.

Ștefana DICU

Ăstora ca noi

Nici nu știam că-n cimitir îngroapă morții vii,
 Dar uită-te la noi,
 Ne-au aruncat cu pumnii țărâna pe frunte,
 Nici parastas nu ne fac.
 Nici groapa nu-i săpată,
 Crucile ne-au spus că ni le punem noi pe-acelea pe care le ducem în spate de când ne-am înhăitat unul cu celălalt.

Nici preot n-ați adus?
 Dar ăstora ca noi, cine le cântă de-ngropăciune?
 Cântă-ți, dumitale, cucoană!
 Preotul nu s-ar osteni cu una ca tine.
 Și pentru el?
 Cântă-i tot tu și uite, e coadă la poarta țintirimului,
 Alai de stârpituri care vin întru a-l pomeni.
 Acolo la el, în nelume, a fost cineva, cândva.

M-oi pune pe săpat cu iadeșul,
 Cel de la pieptul păsărilor, pe care mi l-ai împodobit când zburai printre ai tăi,
 Iar tu, alungă jeluitorile alea ale tale de la poartă,
 Ori cheamă-le să-ți țină de urât, în timp ce eu umblu-n țărână pentru casa noastră.
 Fă ce vrei cu ele!
 Pe când ne-om băga în groapă,
 Și ne-om acoperi unul pe celălalt cu întuneric și bucurie,
 Picior de ele să nu mai fie pe-aici!
 Am lăsat deasupra, înfiptă-n noroi, o făclie în dreptul palmelor tale,
 Să știe că ești pomenit cum se cuvine.
 La mine, n-am pus nimic...
 Să nu se afle vreodată că eu sunt cea cu care ai trăit,
 Cu care-ți dormi acum zădărnica.

Cer cu amanet

...tandru pretext al căderilor în gol
 Sub cerul acesta se poate plânge oricât,
 Se poate plânge oricât, oricum, pentru oricine și orice, sub un cer pe care l-am primit cu împrumut...
 Pe cerul acesta pot desena cu cretă, sfărmată-n crăpăturile coatelor zdrelite, toată durerea din care n-a curs niciodată sânge... nici lacrimă,

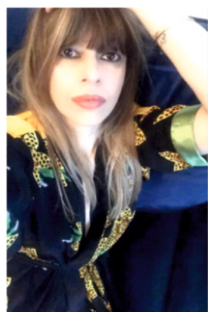
Pot desena plânsul soarelui peste lumi, peste nepăsările lor în fața oftaturilor noastre,
Iar clopotul ce bate în turla pieptului acela, în care stăm lipiți c-un fel de silă unul într-altul, îl urcăm la sfinți,
Să bată acolo a neputință,
Să nu mai piardă timpul aici.

În chinga cerului acesta se poate îngenunchea spășit,
Se poate îngenunchea oricât, oricum, pentru oricine și orice, într-un cer pe care l-am primit cu pedeapsă și nu în dar....
Prin cerul acesta pot să-mi alerg cu inima-n bărbie alunecările-n tăcerea, tăcere de te blestem pentru zile cu damf de amanet,
Pot spăla de sus în jos zidul plângerii cu săruturile trădării,
Iar vietăți ce poartă pe buze aureole, fugărind nori aprinși, ne fac cu ochiul,
Să tragem a moarte acolo, Sus,
Să ne dezbrăcăm de viața de aici.

Ia-Ți Cerul înapoi,
Ia-Ți jivinele lui și pune-le în degetele tale,
Ca mai apoi cu palme de scrib să poți strânge gâtulejul alb,
Din care mai ies și-acum litanii... de val eșuat...

lcnet

Ți-am smuls ochii din cochilia lor și i-am cusut în tabloul acesta.
Voiam să-i privesc în timp ce caută marea pitită după mine.
Nasul ți l-am lăsat.
Gura ți-am astupat-o și-am coborât-o sub el.
Dar ei, ei, ochii,
Ochii sunt orbi fără vârful limbii, mi-ai spune,
Iar eu m-aș preface, alunecând pe dârele-ți galbene de pe chip, că n-am priceput nimic.
Pe cele roșii, și verzi, și albastre le voi mângâia, și-atât.
Quiproquoul și quid pro quoul ne vor salva la mustață, mereu.
Vom ieși din asta curați ca lacrimi și...
Tăcuți.
Ne vor așeza în iarbă,
În cavoul ierbit,
Sub crucea aceea de piatră,
Legați unul de altul cu sfoară în coșciug,
Piept pe piept și buze pe buze,
Încolăciți unul de celălalt ca-ntr-o viață trăită frumos împreună,
Chiar dacă numai singurătatea ne aparține cu adevărat.
Ne vor boci numai viermii orbi și surzi.
Nu-i bai, moarte,
Există un petic de iarbă sub pomi,
Unde frânghiile nu cunosc nici durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără sfârșit.

Tatiana ERNUȚEANU

pare foarte real, deplin sau întreg
 când activez impulsurile
 nu are sens, domnule!
 oamenii nefericiți sunt cei mai periculoși
 pentru că sunt antrenați să reziste
 e drept, domnule!
 într-o galaxie mai tandră
 v-aș fi crezut
 domnule, aș vrea să cânt
 cu glasul unui om bun
 să fiu pedepsită pe drept
 să văd marea și alte lucruri
 care mai pot încăpea într-un rucsac de copil
 unde teiul e tei
 și mama e mama
 domnule, eu sunt în prima linie
 și aici se întâmplă lucruri ciudate
 mâinile mele scrijelesc
 de 9 ani într-o limbă necunoscută
 coregrafia distrugerii
 răceala gresiei pipăie locuri secrete
 domnule, să vă spun, mâna mea
 dreaptă avea două înțeleșuri
 din precauție de-asta
 a fost crestată într-o seară de primăvară
 a doua zi acolo au răsărit ghiociei

trauma – obișnuiță – ritual
 ce rămâne din ce se repetă
 bătrânul de care am nevoie
 știe cum arată viitorul
 și ce te sprijină și ce te apără
 eu am fost bătrână mai demult
 de asta știu atât de bine

aveam ziduri, îmi prefabricam drumul
 fără a porni vreodată cu adevărat
 și când porneam, mergeam tot înapoi
 spre burta caldă în care
 stătusem apărută
 în fiecare dimineață
 merg fără să înaintez
 desprinde-te de tine!
 mi-au spus
 și eu m-am lipit mai strâns
 ești ceilalți! au urlat
 fă transferul și va veni desprinderea!
 și am adus cuțitul să-l am pregătit
 descurcă-te! a spus capul de lângă
 și am căutat fire rezistente să-mi țină
 împletirea de mine prin mine
 și cine trece prin mine, de mine, e scăpat
 și cine rămâne în mine, din mine, e iertat
 prin mine am văzut
 capul plecat dar tainele nemărturisite
 în timp ce întineream

mi-am pieptănat părul
 și
 te-am vorbit marți
 nu erai de față
 așa cum te-am și iubit
 cât exercițiu
 cere un limbaj în care
 niciun semn să justifice
 o eventualitate
 și totuși să stau îmbrăcată
 în pardesiu așteptând
 știu că duci obiectele găsite la secție, că

ajuți bătrânii și că dispari
 nobil
 animalul meu de companie
 sunt eu
 ce pot să-ți cer
 de aici
 drapată în nesiguranță și pardesiu
 o femeie și-a întins mâinile pe gheață
 o femeie face mister
 îi dau putere
 încă două stații, o vamă, scurtături, un
 sandwich rece
 sezonul călușilor de mare în picioare
 de la periferie se aud râsetele
 fecioarelor despletite

mi-a zis Freud
 ce-ți dorești cel mai mult în viață?
 să fiu febleștea cuiva
 și-apoi doar fluidele corpului
 sunt singurele sincerități
 vă mai amintiți, domnule?
 când mi-ați crestat spatele
 cum au început să curgă jucăriile
 și atunci de ce ți-ai pus rochia aia
 despicată până
 la venus
 când ai plecat la marginea pădurii
 să duci mâncare femeii cu
 inima dispozitiv fluorescent
 și de ce nu-ți stăpânești instinctele
 doar pe cel al alăptatului
 culoarea se duce în timp
 și pe tine te-au surzit mierlele și
 claxoanele
 sunt sute de scoici tandre
 pe plajă, azi, Phillippe,
 ție cine îți pătrunde carnea

coincidențe pe diagonală
 în dispariția mea

sub geam, pământul a înfrunzit
 iartă-mă, Phillippe,
 în mine e un azil
 am tot ce îmi trebuie
 un scaun albastru, un cal desenat cu
 degetul
 și pe mine
 să nu crezi ce îi spune chelnerița lui
 Wiktor: „între noi fie vorba, dacă nu a
 venit, nu mai vine.”
 m-am măritat
 am făcut-o pentru noi
 cafeaua a dat în foc
 inutil și sănătos

slăbește!
 slăbește până când numărul
 kilogramelor
 va fi egal cu cel al anilor
 slăbește din ochi
 ochii
 ca să nu mori atât de des
 cum se întâmplă în ultimele
 54 de zile
 de spaimă sau din lipsa ei
 slăbește din gând
 gândul
 care te-ar duce la ăia pe care îi admira
 Cioran
 pune acolo
 ce știi că va rodi
 în primăvară
 nu a doamnei Stone
 că ăla e film
 nici în primăvara arabă
 și nici în aia de la Praga
 ci în aia care te prinde de mandibulă
 și îți zice ca o curvă mămoasă
 uite, mamă, a înflorit liliacul!

Galeria de artă

Lucian Liciu :
Ars Longa Vita Brevis

Mihai PLĂMĂDEALĂ

Titlul ales pentru rândurile de față se referă deopotrivă la faptul că în timp ce viața este scurtă, arta este eternă, dar și la acela că timpul limitează realizările noastre în viață, ambivalența rezultând din traducerea aforismului atribuit lui Hipocrate din greacă în latină, care a presupus inversarea termenilor. Ambele interpretări sunt valabile în acest caz, pentru că Lucian Liciu* a fost, este și va rămâne unul dintre cei mai prolifici artiști români ai secolului XXI.

Am luat ca unitate de referință secolul și nu mileniul abia început pentru că, în textul propus, nu caut cuvinte mari, pe măsura durerii pricinuite de trecerea la cele veșnice a unui mare prieten și totodată coleg de breaslă, ci doar încerc să prezint, cu simțul măsurii și în timp real, adică imediat după tragica sa dispariție, opera lăsată moștenire, rezumată la ceea ce a apucat să finalizeze din numeroasele sale planuri și proiecte, în condițiile în care, așa cum specificam mai sus, capacitatea de muncă a artistului a fost imensă.

Ca indicator al afirmației din urmă, am colaborat cu Lucian Liciu la nu mai puțin de cinci expoziții personale, chiar șase, dacă luăm în calcul o expoziție virtuală, realizată în anul izbucnirii pandemiei, fiecare dintre ele cu zeci sau sute de lucrări originale, realizate pe parcursul a

doar patru ani. La acestea se adaugă și o serie de expoziții colective. Ca teoretician de artă, certific în însă prevalența calității în fața cantității.

Pentru că Lucian a plecat dintre noi, consider că nu este cazul să abordez, cel puțin nu în acest moment, subiectul muncii sale artistice din punct de vedere critic, incluzând aici reperatele curatoriale, lectura vizuală a lucrărilor sau interfața acestora cu publicul. Apelez în schimb la mijloace eseistice, mult mai adecvate tipului de discurs *in memoriam*.

Parafrazându-l pe Șerban Cioculescu (o idee din *Caragialiana*, 1974), Lucian Liciu și-a pus creativitatea în viață și doar talentul în operă. Între cele două ipostaze ale sale, aceea de om obișnuit (cum se spune, cetățean, plătitor de taxe) și cea de artist (vizionar, creator de imagini) există o deplină continuitate. Liciu a lucrat așa cum a trăit, adică onest și cu bucurie, exprimându-se plener în desen, pictură, instalație sau obiect, și alegând drept teme doar acele lucruri pe care le-a cunoscut, înțeles și pe care a dorit să le transpună în imagini, în principiu lucruri îndrăgite. Atunci când a tratat în subiectele sale urâtul, kitsch-ul, prostia, corupția și alte astfel de aspecte, a făcut-o denunțându-le, în scopul de a le „îmblânzi”, a le îndepărta și în cele din urmă a le casa.

Într-un număr din 2021 al revistei Oltart, comentam cele patru expoziții personale ale artistului la care colaborasem în calitate de curator, organizate începând din 2018, respectiv *A fost odată în România*, *The Noble Art*, *The Power and The Glory și Mother of Many Souls*. La acestea s-au adăugat între timp, *We Are All Individually* (proiect virtual, cu lucrări expuse în mediu online) și din păcate, ultima expoziție, *Timbre*, desfășurată între 8 și 21 martie 2022 la Centrul Artelor Vizuale (CAV) din București, o expoziție pe care am panotat-o împreună și pe care am strâns-o fără el ...

În toamna aceluiași an, 2022, urma să deschidem o nouă expoziție a cărei temă era dezrădăcinarea și pierderea identității (descriptiv, bazată pe o serie de portrete individuale sau colective și pe scene de gen cu boschetari, aulolaci, drogați, în general, cu dezmoșteniți ai soartei). Pentru 2023 proiectasem o expoziție-instalație despre mâncare, privită ca hrană, rafinament, viciu, din perspectivă socială, mondenă, ritualică și așa mai departe. Există o serie de lucrări și schițe dedicate ambelor proiecte, dar soarta a hotărât că acestea nu vor mai fi finalizate, cel puțin nu de către artist. Dacă vor fi îndeplinite o serie de condiții, mă gândesc la organizarea unei ultime expoziții cu pânzele inedite ale artistului, dar aceasta este o altă discuție, cu atât mai mult cu cât, în cazul materializării acesteia, va fi realizată pe cu totul alte coordonate decât cele plănuite înainte de tragicul eveniment care a limitat opera sa la ceea ce a apucat să realizeze. Discutam, de asemenea, despre redactarea și publicarea unui catalog de desen, în care urma să includem o selecție din cele câteva mii de

desene realizate pe parcursul a trei decenii și textul critic corespunzător. Desenele „așteaptă” publicarea în mapele lor, iar catalogul, momentul potrivit pentru eventuala apariție.

Revenind, Lucian Liciu a părăsit această lume în condițiile anticipate, adică în plină activitate. În discuțiile purtate inclusiv cu câteva zile înainte de fatidica zi, a reiterat ideea că dorește să lucreze până în ultima clipă, cu speranța ca sănătatea să îi permită acest lucru. În variantă pesimistă, ne gândeam la cel puțin alte zece expoziții, ca număr orientativ. Legat de acest aspect, mă voi opri aici, apelând la o dublă referință culturală (cinematografică) edificatoare. În filmul *American Beauty*, personajul principal, totodată narator, afirmă că fiecare zi poate fi privită ca prima din restul vieții noastre, mai puțin una: ultima. Un personaj din *Matrix* spune, la rândul său, că tot ce are un început, are și un sfârșit. Pentru a nu lăsa ideea exclusiv în zona culturii pop(ulare), după unii savanți și literați, există un și timp mitic, un timp de dincolo de timp, *illo tempore*, în terminologia lui Mircea Eliade, așa cum există și clipe care nu se termină niciodată, după cum scria Göran Tunström, în *Oratoriul de Crăciun* (1983).

Prin creația sa, Liciu rămâne împreună cu noi, iar acest fapt este cel mai important. Pânzele sale reprezintă prezentul etern, coroborat cu apetitul de viață. A pictat cu o plăcere debordantă, a lucrat mult, neîncetat și fără patimi, frustrări ori demoni în preajma sa. Prin imaginile pe care le-a conceput, a consacrat cumva lumea văzută de el, așa cum a înțeles-o. Premonitoriu, imaginea lumii reprezintă adevăratul subiect al

ultimei expoziții, aceea a timbrelor. În acestea, artistul a adunat și în același timp reiterat practic toate subiectele sale, temele și semnele grafice corespunzătoare expozițiilor, anilor de studiu, experimentelor, căutărilor, sau momentelor lui de meditație. Portrete, peisaje, compoziții, scene de gen, pictură animalieră, arhitecturi, vegetație, citate culturale (de natură vizuală) și multe alte posibile categorii au fost repertoriate în acest ultim proiect, în care și-a convocat întreaga familie - pictorița Nicoleta Gribincea și cei trei copii ai lor, elevi la școli și licee de artă.

Timbrele propuse de Lucian Liciu & Co în cadrul expoziției omonime nu au valoare poștală sau relevanță filatelică și nici nu au fost create în aceste scopuri. Am putut privi pe simeze cu această (ultimă) ocazie o colecție impresionantă de lucrări, realizate exclusiv pe hârtie, miniaturi prin scara la care au fost lucrate, dar și în ceea ce privește dimensiunile fizice, de doar câțiva centimetri pătrați. Fiecare dintre ele are o valoare estetică individuală, dar farmecul rezidă din alăturările mai mult sau mai puțin aleatorii. Concepute, sub egida graficii, în serii tematice extrem de diverse, în principiu ca desene (eventual colorate) și expuse în pagini de clasoare, respectivele lucrări, în ansamblul lor, sunt o *imago mundi*, privită din perspective (culturale, de vârstă sau gen) pe cât de diverse, pe atât de interesante. În fine, expoziția, în întregul său ori ca sumă de unicate, poate fi caracterizată și (de)numită în nenumărate moduri. Dincolo de toate acestea și mai ales de terminologie, dacă artistul a afirmat că lucrările sale sunt timbre, atunci cu siguranță avem de-a face cu timbre!

În creația lui Liciu, omul este măsura

tuturor lucrurilor (a celor care există, precum există, a acelor care nu există, precum nu există – conform aforismului lui Protagoras). Personajele sale sunt surprinse (portretizate) în atitudini limită, adeseori tragice, dar nu întotdeauna spectaculoase. Sinucigașul, victima, bătaușul, manelistul, politicianul, cerșetorul și prostituata împărtășesc același tragism universal, care vine de undeva de dincolo de narațiune. Reprezentați iconic sau cumva caricaturizați, aceștia creează disconfort în ochii privitorului, care este nevoit să conștientizeze dramele care ne înconjoară, la care nu vrem să fim martori și pe care, de multe ori, pretendem că nu le vedem. Contextul social, politic, cultural sau monden în care sunt plasați protagoniștii ne pune în imposibilitatea de a atribui alte înțelesuri decât cele pe care le-a înfățișat în compozițiile sau portretele sale. Totuși, mesajul nu este negativ și nici pesimist. Ceva din ceea ce privim ne seduce, ne magnetizează și ne face să empatizăm cu cei portretizați sau cu situațiile în care sunt puși, deși nu par să aibă nimic în comun cu noi sau noi cu ei. Lucian Liciu a reușit să identifice umanitatea din fiecare personaj al său. Mai mult chiar, și-a îndrăgit personajele, pe care le-a realizat (ca imagini) cu candoare, chiar dacă cei care le-au inspirat nu meritau simpatia artistului ori a privitorului. Ca teme principale, în pânzele și desenele lui Lucian Liciu identificăm în principiu lupta, critica socială, derizoriul cosmetizat în scop al existenței și triumful vieții (vitalitatea, ca ipostază de manifestare a ființei, privită în sens heideggerian).

În privința receptării, există o limită

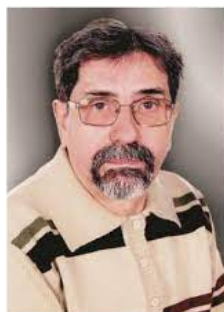
culturală mai jos de care frumosul este luat drept urât și invers. Aici nu este nimic de făcut, nimic altceva decât dorința și efortul celor în cauză de a transcende această stare de fapt. Cei care consideră că un tablou frumos este acela în care apare ceva frumos, nu se pot bucura, de exemplu de pânzele lui Goya, nici de cele ale lui Liciu. Artistul român a optat, ca și cel spaniol, altfel decât acesta, pentru calea mai grea, aceea a subiectelor incomode. Pentru a estompa gravitatea celor înfățișate, a apelat în mod constant la umor, eludând grotescul. Această combinație bine drămuțată este nota distinctivă a operei sale.

Leonardo da Vinci spunea (într-un aforism) că o viață bine trăită durează atât cât trebuie. Nu avem răspunsuri, în logică mundană, la întrebarea legată de trecerea la cele veșnice a lui Lucian, la mai puțin de cincizeci și cinci de ani, în condițiile în care

părea că a început să-și zidească opera de doar vreo cinci ani și că mai are la dispoziție cel puțin două sau trei decenii. Cu siguranță, există însă o logică celestă. În afișul ultimei expoziții organizate pe timpul vieții lui pământești, realizat sub forma unei colițe filatelice, zâmbește și face cu mâna (care iese din câmpul timbrului încastrat în coliță) în semn de rămas bun. Când am lucrat afișul, ne-am gândit doar la un salut șăgalnic, făcut pentru a însoți o expoziție surprinzătoare. La câteva zile de la vernisaj, în urma unei discuții telefonice purtate cu artistul, am pornit spre galerie (Căminul Artei din București), pentru o emisiune și un interviu de televiziune. Am primit trista veste, de asemenea, telefonic, cu câțiva metri înainte de a păși în galerie, având afișul în raza vizuală. Atunci am realizat că de fapt, Lucian Liciu își lua la revedere de la noi.

---

*Lucian Liciu s-a născut la Slatina în 18 ianuarie 1968 și a murit, la București în 16 martie 2022. A absolvit Liceul Industrial nr. 2 din Slatina. A urmat cursurile universitare la Universitatea Națională de Arte București- UNARTE, în cadrul Facultății de Arte Decorative și Design – Departamentul Artă Monumentală, clasa profesorului Marilena Preda Sânc și la Universitatea de artă „Lucațărul” unde i-a avut ca profesori pe —[Vasile Chinschi](#) și [Ion Sălișteanu](#). A fost membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, UAP Filiala București și membru al VISARTA din 2014.

Sabin Bălașa (1935 – 2008)

Ioan IOVAN

Alături de Florin Niculiu, Sever Frențiu, Semproniu Iclozan, Eugen Pătruș, Paula Ribariu, Carolina Iacob, Ion Sulea Gorj, Eugen Crăciun, Nicolae Maniu, Vladimir Zamfirescu, Viorica Velescu Ilie, Ștefan Câlția, Sabin Bălașa, face parte din zona destul de substanțială a suprarealismului românesc. Este de observat aici că formula artistică a suprarealismului, așa cum s-a generalizat ea în parcursul secolului XX, a aflat în arta contemporană românească un teren fertil și pictorii români, edificându-și autentic și consecvent opera, au contribuit la îmbogățirea acestui stil cu variante inedite și valide. Fiecare dintre ei a găsit mijloacele artistice pentru a realiza un suprarealism în viziune proprie, dar bine încadrat celui de anvergură europeană, realizările respective fiind referențiale, nu numai prin capacitatea de a se încadra corect, ci și nivelul superior al valorii artistice. Suprerealismul românesc nu mimează, nu reproduce mecanic, ci construiește, contribuie în mod efectiv.

La fel ca și ceilalți, Sabin Bălașa reușește, în formula artistică respectivă, să-și afle locul bine definit și binemeritat, reușește să edifice o operă originală și valoroasă, importantă. Este structurată pe mai multe paliere, pictură de șevalet, pictură monumentală, desen, film de

animație, literatură (romanele *Deșertul albastru*, *Exodul spre lumină*, *Democrație în oglinzi*), notații de artist în nenumărate manuscrise. Dar se poate considera că partea cea mai valoroasă a operei este asigurată de pictura de șevalet, atât din punct de vedere cantitativ, cât și din punct de vedere calitativ, aici fiind cuprinse toate gândurile lui, toate temele care l-au preocupat și toate variantele pe care a putut să le realizeze în execuție în parcursul creației și care îl reprezintă drept comunicare artistică și ca stil, ca valoare artistică împlinită și asumată, exemplar conștientizată, neîndoielnic simțită precum un crez.

Ca direcție a comunicării, opera sa este structurată, poate complementar, pe una suprerealistă și pe alta expresionistă, cert este că, de la un moment dat, sunt paralele, sunt simultane, producând o anumită ambiguitate. Totuși, în textul de față, fiind vorba de critică de interpretare, de factură semantică, tematistă arhetipală, este legitimă o proporție rezumabilă de subiectivitate, în funcție de care există convingerea afirmată că pictura de șevalet a lui Sabin Bălașa oferă cel mai mult și mai adevărat ideea despre ce a fost artistul, cu calitățile și cu posibilitățile lui și va fi, pentru totdeauna, opera lui.

Sabin Bălașa s-a născut la Dobriceni, în județul Olt, tatăl său Ioan Bălașa fiind preot aici, iar mama sa, Maria Bălașa, învățătoare, s-a format într-o familie de intelectuali, așa că a avut devreme contact cu idei importante ale spiritualității și culturii, idei pe care le asimilează și care vor constitui baza necesară a culturii pictorului și orientarea picturii pe care a realizat-o, caracterul ei imaginativ, mitologic și baladesc, în mod firesc îmbrăcând haina suprealistă.

Pictura pe care o realizează este dezvoltată pe un complex tematic bogat care împletește lirismul cu narativul, cosmicitatea cu utopia, basmul cu visul, totodată posibilul cu imaginarul și cu utopia, punând în circulație idei și simboluri, arhetipuri și paradigme. În lăuntricul operei sunt teme frecvente și recurente, culturale și livești, imaginare și mitologice, cosmologice, exprimate printr-un anumit repertoriu de forme antropomorfe și animaliere, vegetale uneori, până la hibridi și apariții fantastice, cărora le conferă cel mai adesea turnură suprealistă, dar și una expresionistă. Imagistica lui Sabin Bălașa propune o altă lume, cu alte peisaje și cu alte legi, cu alte personaje și vietăți, cu alte fapte și stări, cu alt rost și justificare, o lume integral purificată, formată din posibil și imaginar. Nu o contrazice pe a noastră, ci este numai altceva și altcum, pe o altă planetă imaginată, străină și grea.

Sunt arătate cu pregnanță întinderea de nisip, pustiul plajei, vecinătatea mării, stâncile negre metalice, albastrul caracteristic și uniform al cerului, toate integrate într-o subliniată viziune cosmică. Această planetă străină este rar

populată de vietăți patrupede albe, hibridi amintind centaurii și semănând cu urșii polari. Principalele și frecvențele prezențe sunt nuduri de tinere fete, statice, așezate, părând a fi cuprinse într-o nesfârșită așteptare, cu păr despletit și bogat desfășurat pe spate, cu umbrele lungi și tari, cu lumina căzându-le din față, de la un soare nevăzut dar apropiat și foarte puternic, strălucind orbitor pe linia unui orizont presupus. Prezintă această lume ca fiind aurorală, pură încă în statică, în nemișcare, încă în vădită așteptare, sculpturală, statuară, fără timp, fără trecere, fără mișcare și fără devenire, definitivă și eternă, suspendată în infinit. O lume singură, unică, nejustificată și neverosimilă, fără scop, fără finalitate, fără origini și fără final. Este o lume formată din lucruri care așa rămân pentru totdeauna, o lume oprită în ipostaza de față, o lume dintr-un spațiu inexistent și un timp imposibil. Dar o lume pură, aurorală, atât de bună și de frumoasă încât nu poate exista decât într-un suflet și o imaginație însetate de perfecțiune.

Remarcabil este că această lume rămâne constanta principală și hotărâtoare pentru întreaga sa pictură de șevalet, fără modificări importante, dar fertilă pentru numeroase lucrări și predispusă la realizarea de numeroase variante, la numeroase alte discursuri imagistice și de comunicare artistică (*La început, Maternitate, Dimineața planetei, Miraj, Zburătorul, Zorile, Sentiment, Fascinație, Concert astral, Deșert, Laguna, Amintire, Solitudine, Nuntă cosmică, Amintirea oceanului*).

Paul Popescu (1961 – 2021)

Loredana IANOVICI

Sculptor făcând parte din categoria rară a diafanului, Paul Popescu s-a născut la Craiova în 1961 și, chiar nedrept, s-a stins recent, nedrept, căci era deosebit de înzestrat și mai avea încă multe de realizat în artă. A absolvit universitatea ieșeană în 1986, secția sculptură-restaurare a profesorului Vasile Condurache, a fost Doctor în Arte Vizuale, coordonat de prof. univ. Dr. Ioan Iovan. A fost cadru didactic la Liceul de Arte din Târgu Jiu și la Universitatea „Constantin Brâncuși” din același oraș, a fost membru al U.A.P.R. și al A.J.A.P.P. A realizat 6 expoziții personale, a participat la numeroase expoziții de grup și la 10 simpozioane de sculptură în țară și peste hotare.

Și-a realizat aproape toate sculpturile în marmură albă, formate din volumetrii de mare finețe a realizării, de forme delicate și evanescente, fine și eterate, evocatoare ale elementarității aerului și destinate luminii, deschise către poezie. Sunt, în mod neașteptat, sculpturi ale plutirii și visului, ale temelor sufletești ținând de sensibilitate și tandrețe. Și-a găsit sculptura în modele ale naturii, dar, adăugându-le dimensiuni ale afectivității și ideii, a izbutit, cum se întâmplă mai rar, o transgresare a mineralului în organic, în situația în care lucrurile stau invers, mai ales în sculptură, unde, mai degrabă, organicul merge către mineral. Prin

finețea ei, sculptura lui Paul Popescu o amintește pe cea realizată de Antonio Canova sau pe cea mai recentă produsă de Aristide Maillol. Dovedește un deosebit respect pentru material și chiar are o înclinație profundă și un simț aparte pentru marmură, de parcă ar fi fost destinat ei. Se poate spune că numai marmura i-a putut permite sculptura pe care a realizat-o, căreia i s-au adăugat, desigur, talentul lui și procedeele adecvate de realizare. Și, un lucru important care trebuie adăugat, este și felul de a contribui al finisajului la definirea volumului și la înzestrarea lui cu expresia intenționată, expresia cerută, cea nimerită. În sculpturile lui, marmura cântă.

Pentru aceasta a fost nevoie de îndemânarea aparte a sculptorului de a convoca toată particularitatea materialului și, mai ales, de a-l face să asculte nelimitat de intenția și de mâna artistului. Nu doar i-a valorificat albul și transparența, ci chiar l-a purtat către altă condiție, căci volumetriile sculptate de el par a fi pânze de corabie purtate de un vânt prielnic. Chiar par a aparține aerului ca elementaritate fundamentală, ca mediu potrivit, ca destinație. Mai ales datorită finisajului, marmura este trecută din mineral în organic, situație în care marmura rămâne, totuși, materia minerală, iar forma survenită, la rândul

ei, o slujește pe cea organică. Sculptura lui Paul Popescu apare dintr-o asemenea simbioză. Evident, culturală și artistică, totodată spirituală și imaginară. Regimul diafan al volumetriei care alcătuiește aceste sculpturi, finețea și sensibilitatea, chiar tandrețea, contribuie la a se fi putut trece marmura în vis.

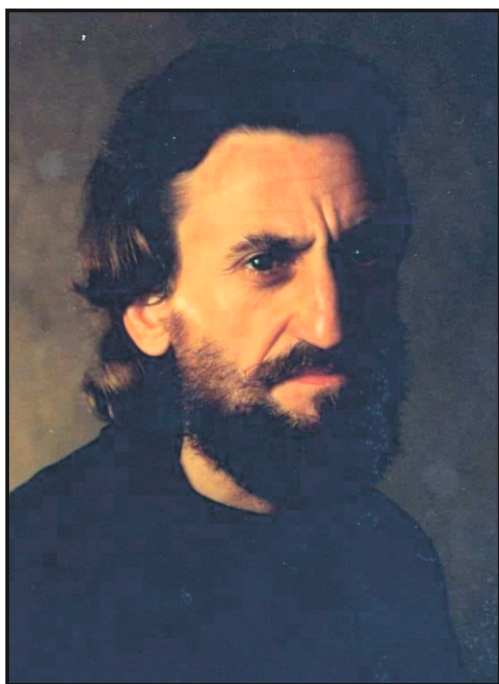
Cele mai multe din sculpturile lui Paul Popescu sunt Păsări, însă, cu evidență, mult deosebite de cele brâncușiene, și ca formă, și ca înțelesuri. Păsările sale exprimă mai mult aspirația către zbor, elanul, desprinderea de pământ și pătrunderea în aer. Sunt destinate luminii, iar aerul le este drumul către lumină. Desprinderea, elanul păsării este un vizibil efort și care este sugerat de artist prin caracterul formelor definite de arcuiri, de muchii aeriene curbe, ascuțite ca să dețină posibilitatea de a tăia aerul și de a-l străbate. Zborul este intenția, dorința, este gândul zborului, saltul spre înalt, ridicarea aripilor, zbaterea lor. Saltă în aer dar rămân inevitabil mai aproape de pământ. Nu se știe dacă vor reuși să zboare, sau nu astfel, încât se află într-o dramă, dar ele nu știu aceasta, dorința lor le face să fie sigure că zboară. Și zboară pentru că le ajută marmura și artistul, și receptorul, evident. Antrenarea în elan este atât de puternică, atât de convingătoare, încât echivalează, astfel, zborul, zbor dorit nu numai la modul icaric, ci zbor necesar la modul existențial. Și chiar dacă sunt

aproape de pământ, ele, păsările acestea, se simt în zbor. Dorința depășește realitatea. Chiar dacă sunt doar pornite spre zbor și sunt în așteptarea, în începutul de zbor, arată că zborul este posibil, că zborul s-ar putea să-l izbutească și dorința este atât de mare încât ele zboară, căci și pentru ele realitatea ar fi insuportabilă dacă nu ar exista imaginarul. Visul acestor păsări, ca la oameni, este atât de puternic încât este gata să depășească realitatea. Sunt păsări care zboară, în felul lor. Se consumă în voința de zbor, dar prin aceasta se dovedesc a fi forme ale luminii. Chiar marmura albă și transparența ei contribuie la aceasta și arată că pot ieși de sub autoritatea pământului și instituie o formă particulară, a lor, de înălțare, asemănătoare cu cea a omului. Zborul păsărilor și înălțarea omului, deși încă sunt numai idei, sunt, totodată, atât de puternice încât devin chiar zbor și chiar înălțare. De fapt, aerul este șansa înălțării și a zborului, aerul, în calitatea lui de a fi unul dintre cele 4 elemente fundamentale ale lumii. Aerul este și șansa visului, iar păsările acestea sunt în elan, saltă în aer și sunt pornite către a zbura, pentru că lăuntric sunt animate de chemarea luminii. Alte forme ale înălțării sunt ascensionalul din Dansul miresei, spirala din Dinspre pământ spre cer, plutirea din Călugărița, evanescența din Fluturele, încolțirea din Germinație.

Thalia

Nicu Ioan POPA-PIN la plecarea unui artist

Mihai Hafia TRAIȘTA: Astăzi, împreună cu poetul Dan Marta, am fost la Slatina, să ne luăm rămas bun de la MAESTRUL PIN - regizorul și actorul Ioan Nicu Popa, omul de care m-a legat cea mai frumoasă prietenie din viața mea. Regizorul care a pus în scenă piesele mele: „Ibovnice cu ochi de Maramureș”, „Logodnicii Amaltheiei”, „Cu cine mă culc în seara asta”, piesele pentru copii - „Scrisoarea din Africa”, „Regula de aur” și „Capra crapă piatra”. Actorul care a dat viață personajelor mele: Codru Topor, Zahar și Caramfil. Urma să joace pe Serafim Serafimovici din piesa „Când moartea a fost el” pe care urma să o regizeze. Cu o oră înainte de trecerea sa în eternitate, discutam despre un nou proiect (se pare că am fost ultimul care am vorbit cu el, mi-a spus doamna Patricia). Nu cred că voi mai scrie teatru, scriam roluri pentru el, mi-l imaginam pe scenă, îmi era ușor. Acum mă simt pustiu, simt că jumătate din mine s-a stins. Rămas bun, prieten drag!

Elena IONESCU: Nicu Ioan Popa, trăiai intens fiecare repetiție, fiecare spectacol! Te găseam în culise cu mâna la inimă, mergând continuu dintr-un colț în celălalt, transformat în fiecare personaj. Nu te văietai niciodată, doar simțeam că inima ta bate să-ți spargă pieptul! Am fost împreună la bine și la greu, în „Gaițele” și „Titanic vals”, ultimele piese pe care le-ai pus în scenă! Știu, am fost o „gaiță” care ți-a dat cele mai mari emoții. Era rolul principal (Aneta Duduleanu), cu mii de replici și tot atâtea inflexiuni, un personaj nebun, care trecea de la răs la plâns într-clipă, de la glas mios, la urlete dezlănțuite, trebuia să fiu așa cum mă crease dramaturgul și să mă ridic la înălțimea viziunii tale regizorale. La finalul fiecărei reprezentații trebuia să mă uit în ochii tăi ca să știu dacă am reușit. Nu așteptam cuvinte, analiza venea mai târziu, dar zâmbetul de pe fața ta, lacrima din colțul ochiului, îmbrățișarea spuneau totul! Ai fost și rămâi actorul unic, regizorul unic, omul care ne-a dăruit talentul său uriaș, care a fost pentru noi toți, mari și mici, un tată care voia perfecțiunea, care ne-a dăruit șansa de a fi fericiți! Adio, PIN! Până când ne vom revedea!

Felicia ALEXANDRU: Omul ăsta iubea teatrul și scena ca nimeni altul, dar mai ales iubea PUBLICUL atât de mult, încât nu voia să-l dezamăgească și să-i ofere

un act care să nu fie de calitate. Trăia fiecare scenă pe care o juca la maxim, știa pe de rost replicile tuturor celorlalți actori și, până să-i vină rândul să intre în scenă, se frământa profund în culise, silabisea replicile tuturor, devenea furios când cineva uita și improviza, cu stângăcie, pe moment, trăgea cu coada ochiului din culise să vadă dacă X sau Y stă cum îl dădăcise pe scenă... Era tare greu de mulțumit omul acesta. Dar rămân mărturie pentru marea lui capacitate de a regiza și a monta un spectacol toate piesele și spectacolele care s-au derulat pe scena Centrului Cultural de-a lungul ultimilor 15 de ani. Zeci de elevi de la liceele slătine, și numai, ce i-au trecut prin mână și pe care i-a ghidat la cursurile de actorie ale Școlii Populare de Artă au ajuns să urmeze UNATC-ul și au devenit actori cu acte în regulă.

Dana MITRU: Colaborarea noastră a început cu două proiecte, respectiv spectacolele „Ibovnice cu ochi de Maramureș” și „Lady Robinson Bar” (sau Insula Femeilor), la care s-a alăturat, în același an, proiectul teatral „Măgura”, sub bagheta regizorală a Andrei Negulescu și avându-l drept cap de afiș pe actorul Claudiu Bleonț. Am avut astfel oportunitatea de a juca atât pe scena slătineană, cât și pe scene ale unor teatre din țară și din străinătate. A urmat spectacolul „Un escroc sentimental”, după piesa „Un beau salaud”, a lui Pierre Chesnot, de traducerea și adaptarea căreia m-am ocupat personal. Și proiectele nu s-au oprit aici...

Nu pot spune că a „sădit” în sufletul meu pasiunea pentru teatru (căci o aveam deja), ci mai degrabă a alimentat-o și a încurajat-o, provocându-mă să „ies din mine” și să pot fi exact ceea ce nu

puteam și nu voiam să fiu (prin roluri „contre emploi”).

Gelu NICOLAE: Nicu Ioan Popa era genial, chiar dacă unii nu au recunoscut asta sau au spus-o printre dinți. Era de neoprit. Avea atâta energie cât noi toți la un loc. Uneori aveam impresia că nu am atâta putere să țin pasul cu dumnealui. Îmi inspira atâta siguranță, îi simțeam dăruirea. Înainte de ultima reprezentație, mi-a spus despre personajul pe care îl interpreta: „Ticule, uită-te la mine, de câte ori vom juca piesa asta, eu voi fi un alt Cervantes”.

Dar timpul l-a oprit. Într-un fel ne-a oprit pe toți, pentru că fără PIN, atât repetițiile cât și spectacolele pe care le vom avea de aici înainte, nu vor mai fi aceleași. Doar de un singur lucru sunt sigur: pe fiecare scândură pe care vom urca noi vei fi și tu, aplauzele pentru noi vor fi și pentru tine...vei fi și nu vei fi fost...!

Remus IORDACHE: Despre profesionalismul lui nu trebuie să vorbim prea mult, pentru el exista în fiecare atitudine pe care o avea la repetiții. Dorința de a ne face să fim cei mai buni, era scopul vieții lui. Ne-am bucurat împreună de succesul pieselor pe care le-a regizat. Despre Maestrul Nicu Popa nu pot să vorbesc decât ca de mentorul meu, cel căruia îi datorez TOTUL, succesul meu în arta spectacolului. Există întâlniri providențiale, întâlnirea cu Maestrul chiar așa a fost. Un singur cuvânt pot să spun: VOCE! Vocea sufletului, vocea inimii, vocea trăirilor împlinite. Maestrul a plecat puțin... un gând pios îndreptat către cel care ESTE, nu vreau să vorbesc la trecut despre Maestru, pentru că întâlnirile noastre artistice sunt într-un prezent continuu.

Muzica zilelor noastre

Ramiro

Adrian SIMEANU

Mai precis, Ramiro Arista. „Dirijor vulcanic, jucăuș”, având muzica-n sânge vădit. „Cu lipici la public nespun.” Este jovial și exuberant. Transmițând pe scenă și-n sală deopotrivă energie tonică și, cu siguranță, rodnică. Trăiește și tălmăcește notele cu pricepere și dăruire. E impetuos și cuceritor fără de tăgadă. La recenta prestație piteșteană venind cu partituri potrivite de pe continentu-i. „Faimoase pentru melodie, armonii, ritm și culoare”. Cunoscute, unele, pe mapamond și atrăgătoare peren. Punându-le-n valoare încă o dată pregnant. Cu acuratețe, dezinvoltură, savoare din plin. Spre satisfacția noastră binevenit și palmaresu` lui întărit meritat...

Mi-a făcut plăcere, am fost onorat să stau de vorbă cu el după concert, ca între prieteni. Apreciindu-i prestația pe de-a-ntreg, i-am sugerat adecvat să (re)vie-n toamnă cu niște jazz latino. Că n-o să ne strice defel o altă baie de ritm din cea neîndoielnic atrăgător și molipsitor. Că-n fond e latin. Și vibrația specifică imediat se transmite. Știind al nostru prieten din depărtare s-o facă să ne pătrundă de-ndat` și pe nesimțite. Adică, intens și benefic. Așa că i se cuvin aste gânduri și rânduri îndreptățit. Eu unu-s convins apăsător și-l aștept necurmat. Nici pe departe nu cred c-ar fi prilej de ratat...

P. S. Citatele îmi aparțin...

Cuvinte din bătrâni

Prăvălia cu vorbe

C. Voinescu

CRITĂ

În *Călin Nebunul*, Eminescu dă glas cu mult farmec poveștii despre zmeu: *Dară pe la miez de noapte auzi-n văzduh un glas./ Vine-un zmeu în solzi de criță cu trei capete, și lui:/ - Cum de calci moșia tatei făr' de voia nimăruiei?/ Hai la luptă...* Solzii de criță ai zmeului erau, de fapt, din oțel, căci ăst tâlc îl are în română ucraineanul *krycá*, întâlnit și la Sadoveanu: *Duduca Leona are dinți de criță, nu de ciolan ca ceilalți oameni*. Neastâmpărul morfologic, dar și stilistic, al unor substantive de a se travesti în adverbe, precum *foc* (*s-a supărat foc pe mine*), *tun* (*apa înghețase tun*), l-a cuprins și pe **CRITĂ**, când s-a

hotărât să devină adjunctul lui **BEAT** – un om *beat criță*! Mai grăitoare devine astfel limba noastră, scoasă din tiparul superlativului clasic și așezată pe un fâgaș de rostire aparte, fiindcă una e să zici *foarte beat* și alta – **beat criță**. Zice Cezar Petrescu: *Timofei Gâțulea era un moșneag scund și sfătos, tare cum e crița și de foarte multe lucruri știutor*.

MÂLC

O vorbă veche, împovărată de ani, care de mult nu mai umblă singură, ci în cârca unui verb, este **MÂLC**. Verbul, cu obârșii latinești (*tacere*), își întărește astfel tâlcul, devine mai acătării semantic, căci nu-i

totuna să *TACI* doar, cu **SĂ TACI MÂLC**, cum întâlnim la Rebreanu, de pildă: *Se hotărî să tacă mîlc deocamdată*. Adverbul **MÂLC** a ieșit din găoacea fonetică a verbului (uitat și el!) *A MÂLCÍ*, printr-un soi de rezeecție lingvistică, numită derivare regresivă. Verbul purta noima de *a tăcea mîlc*, *a amuți*, după cum grăiește Ispirescu: *Frații cei mai mari o mîlciră, văzând atîta frumusețe*. Așadar, o veche vorbă latinească s-a însoțit cu mai noul slavon *mlŭcati*, pentru a spori savoarea limbii române printr-o locuțiune de tot expresivă: **A TĂCEA MÂLC**.

CHITIC

Când am spus povestea lui **MÂLC** din expresia **A TĂCEA MÂLC**, cineva mi-a amintit că vorba are și un sinonim, **CHITIC**, **A TĂCEA CHITIC**, a cărei obârșie nu îi era deloc clară. Luând-o pe firul vorbei, în sus, am descoperit că numele generic al unei varietăți de pește mărunț sau de pește neajuns la maturitate, de peștișor, este **PITIC** (slavonul *pitikŭ*), căruia moldovenii, în vrednicul lor obicei de a palataliza labialele **B** și **P** (bine – ghini/ picior – chișior) l-au rostit **CHITIC**. Îl întâlnim, așezat într-un dialog, la Hogaș: *Da ce ai în traistă? – Ia, vro doi chitici de păstrăv!* – dar și la Sadoveanu: *Mierlele de apă caută chiticii*. La rîndu-i, Șăineanu consemna în *Dicționarul* său asocierea expresivă dintre verbul *a tăcea* și *chitic* rezultând astfel o locuțiune cu noima de *a tăcea* precum peștele în borș, la foc. Iar Hogaș prinde a mai zice o dată: *Prindea de veste cuconul Ioniță c-are să fie la masă borș cu chitici de Bârlad*.

AZĂVADĂ

În *Costandina*, Zaharia Stancu observă că vrăbiile și-au găsit **AZĂVADĂ** pe sub streșini – *adăpost*, cum lesne se înțelege din context –, vorbă cu obârșie slavă,

zavěsa, și cu tâlcul de perdea, covor care se pune pe perete, scoarță, dar și gard, după cum ne încredințează Odobescu: *Ambele vânători de care avem aci a vorbi sunt coprinse în două cadre pătrate, închipuind țarcuri îngrădite cu araci, de care stau atârinate zăveze ori perdele, spre a încinge tot ocolul unde se petrece vânătoarea*. În varianta **ZĂVEAZĂ**, voroava-i de trebuință și pe la stână, denumind fie apărătoarea contra vîntului, fie coliba ciobanului, fie (în forma *zăvoadă*) agățătoarea în care oierii își pun hainele și rufele la uscat. **AZĂVADĂ** se mai păstrează azi doar prin Teleorman și prin sudul Olteniei, în rostirea conservatoare a pușinilor țărani, care-și pun nu doar lemnele de foc la **AZĂVADĂ**, ci și vorbele.

SAMODIVĂ

Un bun și statornic prieten, al meu și al limbii noastre celei de mumă, doctorul lancu, de din sus un pic de Corabia, și-a adus aminte de o vorbă veche, din rostirea bătrânilor săi, *Piei de-aci, samodivo!*, pe care n-a întârziat să mi-o împărtășească. În folclorul slavilor din sud și vest se întâlnesc niște creaturi imaginare, *samodivele* (*camoduba*) sau *samovilele* (*самовила*), asemănătoare ielelor din poveștile noastre, bulgarii, de pildă, zicându-le vila, *diva, juda/ samovila, samodiva, samojuda*. La noi, cuvântul apare în basme, chiar într-unul cules de Eminescu, folcloriștii dându-i tâlcul de *zână de o frumusețe rară care ademeneste fetele sau tinerii* sau de moarte, *...samodiva, sila samodiva...*, *duhul nevăzut care ia sufletul omului*. Așadar, pe lângă tâlcurile de ființă imaginară aducătoare de nenorociri, moarte sau ursită (*Du-te de-ți vezi samodiva!*), voroava purta, prin Oltenia, și noima antonimică de femeie urâtă, rea, prefăcută, cu apucături grosolane. Zice Aurel Candrea: *Moartea personificată... e numită... samodiva*.